

Preventief toezicht rechtspersonen

*Onderdeel van het institutioneel onderzoek
naar het beleidsterrein Privaatrecht 1945 – 2000*

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	9
1. INLEIDING	11
1.1 WAT ZIJN RECHTSPERSONEN?	11
1.2 AFBAKENING	12
1.2.1 Actoren	13
1.3 HET RAPPORT IN VOGELVLUCHT	17
1.4 GEBRUIKTE AFKORTINGEN	18
2. DE RECHTSHISTORISCHE ONTWIKKELING VAN HET BELEIDSTERREIN.....	21
2.1 INLEIDING	21
2.2 BURGERLIJK WETBOEK, WET VERENIGING & VERGADERING EN WET COÖPERATIEVE VERENIGINGEN.....	22
2.2.1 Het Burgerlijk Wetboek.....	22
2.2.2 De Wet Vereniging en Vergadering	22
2.2.3 De Wet Coöperatieve Verenigingen	23
2.2.4 De periode 1945-1976.....	23
2.3 WETBOEK VAN KOOPHANDEL.....	24
2.3.1 Wetboek van Koophandel.....	24
2.3.2 Bijzondere wet- en regelgeving WO II	24
2.3.3 De periode 1945 – 1976.....	25
2.4 WET OP STICHTINGEN	26
2.4.1 Algemeen.....	26
2.4.2 Historie rechtsvorm stichting	26
2.4.3 NBW en de toekomst.....	27
2.5 RIJKSWETTEN VRIJWILLIGE ZETELVERPLAATSING VAN RECHTSPERSONEN EN ZETELVERPLAATSING DOOR DE OVERHEID VAN RECHTSPERSONEN EN INSTELLINGEN	27
2.5.1 Algemeen.....	27
2.5.2 Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen.....	27
2.5.3 Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen.....	28
2.6 NIEUW BURGERLIJK WETBOEK.....	28
2.6.1 Het invoeringstraject.....	28
2.6.2 De Europese ontwikkelingen	29
3. ALGEMENE HANDELINGEN	31
3.1 NATIONAAL	31
3.1.1 Beleidsontwikkeling en evaluatie	31
3.1.2 Totstandkoming van wet- en regelgeving.....	33
3.1.3 Verantwoording van beleid.....	34
3.1.4 Internationaal beleid.....	34
3.1.5 Informatieverstrekking.....	34
3.1.6 Onderzoek	35
3.2 EUROPESE UNIE	35
3.2.1 Algemeen.....	35
3.2.2 Raadsbesluiten	36
3.2.3 Uitvoeringsbepalingen van de Europese Commissie	37
3.2.4 Implementatie van Europese regelgeving	38
4. PRIVAATRECHT NA 1945: RECHTSPERSONEN.....	39
4.1 ALGEMEEN.....	39
4.1.1 Uitvoering van de regels van het BW2 in de praktijk.....	39
4.1.2 Toezicht en opsporing	40
4.1.3 Handelingen BW2 titel 1: Algemene bepalingen.....	41
4.2 VERENIGINGEN	42
4.2.1 Algemeen.....	42
4.2.2 Handelingen BW2 titel 2: Verenigingen.....	42
4.3 COÖPERATIES EN ONDERLINGE WAARBORGMAATSCHAPPIJEN	43
4.3.1 Algemeen.....	43
4.3.2 Handelingen BW2 titel 3: Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen.....	43

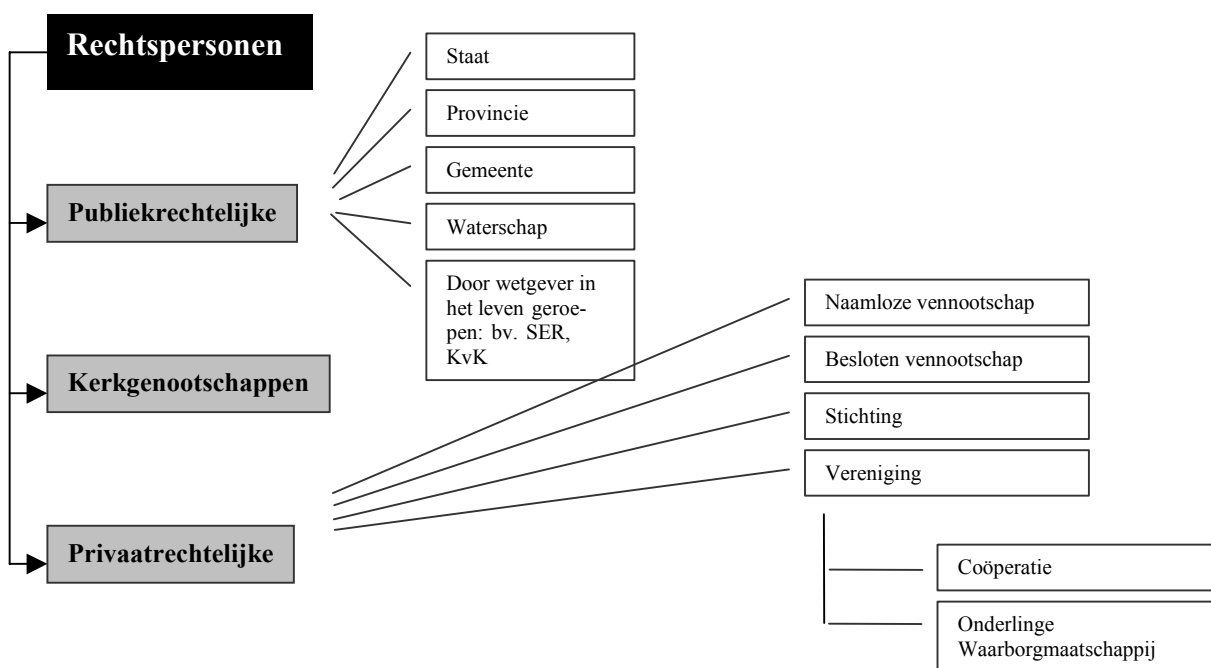
4.4 VENNOOTSCHAPPEN.....	44
4.4.1 Algemeen.....	44
4.4.2 Naamloze vennootschappen.....	44
4.4.3 Handelingen BW2 titel 4: Naamloze vennootschappen.....	45
4.4.4 Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.....	49
4.4.5 Handelingen BW2 titel 5: Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.....	49
4.4.6 Zetelverplaatsing van vennootschappen.....	53
4.4.7 Handelingen inzake de Rijkswetten ‘vrijwillige zetelverplaatsing’ en ‘zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen’.....	53
4.5 STICHTINGEN.....	55
4.6 FUSIE EN SPLITSING.....	55
4.6.1 Algemeen.....	55
4.6.2 Handelingen BW2 titel 7: Fusie en splitsing.....	56
4.7 HET RECHT VAN ENQUÊTE.....	56
4.8 DE JAARREKENING.....	56
4.8.1 Algemeen.....	56
4.8.2 Handelingen BW2 titel 9: De jaarrekening.....	57
5. WET TOEZICHT KERKGENOOTSCHAPPEN 1853-1988	61
5.1 ALGEMEEN.....	62
5.2 HANDELINGEN	63
6. BIJLAGEN	64
6.1 OVERZICHT VAN ACTOREN WAARVAN HANDELINGEN ZIJN OPGENOMEN	65
6.2 OVERZICHT WET- EN REGELGEVING	67
6.3 LITERATUUR EN OVERIGE BRONNEN	71

1. Inleiding

Dit institutioneel onderzoek (IO) is verricht in het kader van het convenant tussen het ministerie van Justitie (MvJ) en de Rijksarchiefdienst (RAD). Het behandelt het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen”, een onderdeel van het beleidsterrein “Privaatrecht”, over de periode vanaf 1945 tot heden. Het doel van dit onderzoek is het bieden van een instrument waarmee de selectiecriteria kunnen worden opgesteld ten behoeve van overbrenging of vernietiging van archiefbescheiden behorende bij dit beleidsterrein.

1.1 Wat zijn rechtspersonen?

Volgens de huidige rechtsfilosofische leer ‘van de juridische realiteit’ staat een rechtspersoon, wat het vermogensrecht betreft, gelijk met een natuurlijke persoon, tenzij uit de wet het tegendeel voortvloeit. *“Een rechtspersoon is dus, evenals een natuurlijke persoon, drager van rechten en plichten en kan als zodanig aan het maatschappelijk verkeer deelnemen.”*¹ Er zijn drie soorten rechtspersonen te onderscheiden: publiekrechtelijke rechtspersonen, kerkgenootschappen en privaatrechtelijke rechtspersonen. De publiekrechtelijke- en privaatrechtelijke rechtspersonen zijn weer onder te verdelen in afzonderlijke rechtsvormen² (zie schema 1).

schema 1

Krachtens het Nieuw Burgerlijk Wetboek, boek 2 (BW2) worden echter alleen de privaatrechtelijke rechtspersonen door de overheid gecontroleerd en zijn daarmee het subject van het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen”. Publiekrechtelijke rechtspersonen vallen hier buiten, omdat zij zelf onderdeel uitmaken van de overheid. Deze rechtspersonen vallen onder het regime van het staatsrecht en het bestuursrecht. Doordat Nederland een in de grondwet vastgelegde vrijheid van godsdienst heeft, kan de Nederlandse overheid geen structurele controle uitoefenen op kerkgenootschappen. Kerkgenootschappen worden geregeerd door hun eigen statuten, zolang deze niet

¹ Kuiper, W.E., Ruypers, M.P.J. & Slangen, P.C., *Rechtspersonenrecht geschetst* (Ars Aequi Libri, Nijmegen, 1993), p. 1-2.

² Een rechtsvorm is een in het recht bekende vorm, dat wil zeggen het benoemen van een bepaald onderwerp.

in strijd zijn met de wet.³ Echter vanwege de wet van 10 september 1853 ‘tot regeling van het toezicht op de onderscheidene kerkgenootschappen’ (WTKG), heeft het ministerie van Justitie (MvJ) wel jarenlang gefungeerd als een veredeld ‘aangemeldpunt’. Hoewel hierbij dus niet gesproken kan worden van toezicht vergelijkbaar met het toezicht op privaatrechtelijke rechtspersonen, heeft de WTKG toch geleid tot dossiervorming bij het ministerie. Hierdoor zal deze wet ook worden meegenomen in dit Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Het zwaartepunt van het IO concentreert zich evenwel op de handelingen die te maken hebben met het houden van toezicht op stichtingen, verenigingen en vennootschappen (privaatrechtelijke rechtspersonen).

1.2 Afbakening

Het kleine beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” is een van de onderdelen van het overkoepelende terrein “Privaatrecht”. De andere onderdelen hiervan zijn “natuurlijke personen”, “vermogensrecht” en “auteursrecht”. De belangrijkste grondslag van het beleidsterrein “Privaatrecht” is het Nieuw Burgerlijk Wetboek (NBW).⁴ Het NBW is een dynamische wet die sinds de invoering van de verschillende boeken reeds vele malen is aangepast. Om die dynamiek te stroomlijnen bedient de Nederlandse wetgever, in dit geval het MvJ, zich al jaar en dag van adviescommissies.

De voornaamste commissie was de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving, ingesteld in 1919, welke op 21 november 1947 weer nieuw leven werd ingeblazen middels de benoeming van een nieuwe voorzitter en leden.⁵ Van hen werd verwacht dat zij een ontwerp zouden opstellen voor het NBW, waarmee recht zou worden gedaan aan de grote maatschappelijke veranderingen die zich vanaf 1945 in Nederland en elders in de wereld hadden voltrokken. Ook de invloed van de Europese samenwerking, in de vorm van Europese Verdragen en Richtlijnen, was (en is) bijzonder groot, hetgeen ook werd (en wordt) meegenomen in het NBW.⁶

De veranderende maatschappij, de invloed van Europa en de liberalisering van de wereldhandel, deze dynamiek heeft zeker zijn invloed gehad op het Boek 2 rechtspersonen. Hierbij speelt ook een rol dat de Nederlandse wetgever in het verleden altijd de hand heeft willen houden aan het doen en laten van rechtspersonen. Vooral het voorkomen (dan wel beperken) van misbruik van de privaatrechtelijke rechtsvormen is voor de opstellers van de wetgeving het belangrijkste doel geweest en zal dat ook in de toekomst blijven.

Een voorbeeld van misbruik is het huidige commerciële gebruik van de rechtsvorm ‘stichting’, die oorspronkelijk is bedoeld voor charitatieve doeleinden. Doordat het stichtingenrecht liberaler is dan het vennootschapsrecht loopt de fiscus vrijwel zeker belastinginkomsten mis.⁷ Hoewel ondernemingen talloze legitieme argumenten hebben voor het hanteren van de stichting als rechtsvorm, kan de huidige summiere regelgeving leiden tot een toename van het aantal fraudegevallen. In vakliteratuur wordt naar aanleiding hiervan regelmatig gediscussieerd over een aanscherping van de stichtingenparagraaf in het BW2. De regels die fraude met rechtspersonen moeten voorkomen, zijn tot op heden dan ook explosief toegenomen in het BW2. De handelingen van de actoren op dit beleidsterrein zijn derhalve vooral op preventie van fraude en handhaving van wet- en regelgeving gericht.

³ BW2, titel 1, de artikelen 1-5 en de Grondwet, art. 6. In het verleden bestond er het misverstand dat het MvJ haar goedkeuring zou verlenen aan kerkgenootschappen en daarmee dus wel toezicht hield. Dit was het gevolg van een verkeerde interpretatie van de Wet toezicht op kerkgenootschappen, welke rechtsgeldig was van 1853 tot 1988. De wet was destijds tot stand gekomen onder druk van Koning Willem II en de gereformeerde synodes, die de katholieke emancipatie - de (her)invoering van bisschoppen- wilde ‘begeleiden’. Van toezicht kon, vanwege de grondwettelijke scheiding van kerk en staat, uiteraard geen sprake zijn, waardoor het MvJ niet meer deed dan administratief kennisnemen van de aangemelde informatie.

⁴ Voor “natuurlijke personen” is dat BW boek 1, voor “rechtspersonen” BW boek 2, voor “vermogensrecht” BW de boeken 3 - 5 en voor “auteursrecht” BW de boeken 6,7 & 7a. Op dit laatste beleidsterrein speelt de Auteurswet ook een grote rol.

⁵ Koninklijk Besluit nr. 19, d.d. 21 november 1947, gepubliceerd in de Stcrt nr. 233, 2 december 1947.

⁶ Bij de algemene handelingen staan ook een aantal handelingen met betrekking tot de totstandkoming van de Europese wet- en regelgeving vermeld.

⁷ Hendriks, R.W.F., “De ontwikkeling van de stichting; van armenzorg tot concernverbonden onderneming”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 133.

De andere wetten die ten grondslag liggen aan dit RIO zijn (in volgorde van inwerkingtreding); het Burgerlijk Wetboek (BW), het Wetboek van Koophandel (WvK), de Wet Toezicht Kerkgenootschappen (WTKG), de Wet Vereniging en Vergadering (WVV), de Wet Coöperatieve Verenigingen (WCV), de Wet op Stichtingen (WoS) en de Rijkswetten inzaken zetelverplaatsing van vennootschappen.

1.2.1 Actoren

De voornaamste ‘controleurs’ van rechtspersonen zijn de Rechterlijke Macht (RM), de Minister van Justitie, de Kamers van koophandel en fabrieken (KvK’s) en de notarissen. Het BW2 geeft een duidelijke omschrijving van hun taken en bevoegdheden. Naast dit toezichthoudende deel kent dit beleidsterrein ook nog een wetgevingscomponent, waarop de Minister van Justitie en de adviescommissies (zoals o.a. de Staatscommissie voor de Burgerlijke Wetgeving en de Adviescommissie Vennootschapsrecht) handelingen verrichten. Tevens zijn er nog een klein aantal andere actoren actief op dit beleidsterrein, namelijk; de Sociaal-Economische Raad (SER), het College van Beroep voor het bedrijfsleven, het Landelijk instituut sociale verzekeringen (Lisv), de Minister van Economische Zaken (EZ), de Minister van Financiën (Fin), de Nederlandse Bank en de Verzekeringskamer. Omdat dit beleidsterrein een aantal overlappings kent met andere beleidsterreinen, wordt hieronder per actor aangegeven of de betreffende handelingen worden meegenomen in dit onderzoek. Indien de handelingen van een bepaalde actor niet worden opgenomen in dit rapport, dan wordt er een verwijzing gemaakt naar een lopend of bestaand institutioneel onderzoek bij een andere zorgdrager.

1.2.1.1 Rechterlijke Macht

De RM heeft binnen het MvJ een zelfstandige positie, waardoor het verantwoordelijkheidsbeginsel van de Archiefwet 1995 voor deze organisatie op gaat. Als een overheids- of een aan de overheid gelieerde organisatie verantwoordelijk is voor haar eigen beleid, dan wordt er in overleg met deze organisatie gekeken of de handelingen van die organisatie worden meegenomen in het IO van het ‘moeder-ministerie’ of dat de organisatie een eigen onderzoek doet, dan wel laat doen. Dit is het geval bij de RM, die een eigen IO hebben opgestart in samenwerking met de RAD. In overleg met de onderzoeker, drs. R.W. Steensma, is er afgesproken dat de handelingen uit het BW2 aangaande de RM zullen worden meegenomen in het RIO *Gedeelde geschillen. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rechterlijke macht.*

1.2.1.2 Minister van Justitie

Zoals uit de bovengenoemde inleidende tekst kan worden opgemaakt, zijn er momenteel twee afdelingen binnen het ministerie die handelingen verrichten op het beleidsterrein rechtspersonen. Ten eerste de afdeling Privaatrecht van de directie Wetgeving die verantwoordelijk is voor de inhoud (en het aanpassen) van het BW. Een van de taken is bijvoorbeeld het integreren van de Europese richtlijnen in het BW of het aanpassen van een Algemene maatregel van bestuur (Amvb). De belangrijkste handelingen die deze afdeling hiervoor op dit beleidsterrein verricht, staan vermeld hoofdstuk 3 van dit RIO. De overige handelingen ten aanzien van de totstandkoming en kwaliteit van wetgeving zijn opgenomen in het RIO *So many Laws argue so many sins. Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving 1945–1991.* Daarnaast is deze afdeling verantwoordelijk voor het opstellen van beleidsterrein specifieke Amvb’s ten behoeve van de aanpassingen van ondermeer de (prijs)indexcijfers, en dergelijke. Dergelijke Amvb’s vallen onder de noemer ‘uitvoeringsbesluiten’ en vloeien direct voort uit het BW2. Deze handelingen van de afdeling Privaatrecht zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van dit RIO.

De tweede afdeling binnen het ministerie die zich bezig houdt met rechtspersonen is de directie Bestuurszaken (DBZ), die zichzelf kwalificeren als ‘het loket van de Minister’.⁸ Deze directie voert hoofdzakelijk wettelijke taken uit, die voortvloeien uit specifieke wet- en regelgeving als ondermeer het BW2 en de WTKG. De handelingen hieruit worden meegenomen in hoofdstuk 4 en 5 van dit RIO.

⁸ Zie hiervoor het Intranet (Justweb) van het MvJ: http://10.71.1.16/cgi-bin/frame/indexbuild.pl?/B_organ/dbz/index.htm

1.2.1.3 Kamers van Koophandel

Een KvK is een publiekrechtelijke rechtspersoon, welke door de wetgever in het leven geroepen is. Hoewel de kamers kunnen worden aangemerkt als overheidsorganisaties, in die zin dat ze bekleed zijn met openbaar gezag, worden de handelingen die zij verrichten op het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” niet opgenomen in dit RIO.

Een KvK is een zogenaamde Zelfstandige Bestuursorganisatie (ZBO) en voor dergelijke organisaties geldt hetzelfde als voor een zelfstandige dienst van een ministerie⁹. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor hun archief. De handelingen van de KvK's zijn dan ook terug te vinden in het RIO *Handelen met kennis van zaken*.

Een ZBO valt altijd onder de verantwoordelijkheid van een ministerie en voor de KvK's is dit het ministerie van Economische Zaken (EZ). In het IO naar het beleidsterrein “Regionaal economisch beleid” worden de bevoegdheden en taken van de KvK's behandeld.¹⁰

1.2.1.4 Notarissen

Ook al is de notaris een belangrijke schakel in het handhavingstraject van het BW2, zijn handelingen worden niet meegenomen in dit RIO, omdat het onderzoek zich richt op de Nederlandse (rijks- en provinciale) overheidsorganen. Toch is het belangrijk om de notaris te noemen in de context van dit onderzoek, omdat het BW2 vereist dat hij de oprichtingsakten verzorgt voor alle privaatrechtelijke rechtspersonen. In de inleiding op de handelingen (hoofdstuk 4) zullen de taken en bevoegdheden van de notaris verder worden aangestipt.

1.2.1.5 Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving

Van deze commissie werd verwacht dat zij voorstellen indiende bij de Minister van Justitie aangaande aanpassingen voor de Burgerlijke Wetgeving (Burgerlijk Wetboek, Wetboek van Koophandel, Faillissementswet en Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering), dan wel dat zij gevraagd of ongevraagd advies verstrekke over wetwijzigingsvoorstellen van de kant van het MvJ. Na 1976 bleef wat betreft de werkzaamheden van de commissie alleen de adviescomponent over.

Ofschoon de meeste handelingen van de commissie vermeld staan in het RIO *So many Laws argue so many sins. Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving 1945-1991*¹¹, worden ze nogmaals opgenomen in hoofdstuk 3 van dit RIO omdat de betreffende handelingen niet zijn opgenomen in het BSD wetgeving. Zoals uit de verantwoording van dit BSD blijkt, is het beleidsterrein “Wetgeving” toegespitst op de kwaliteit van de wetgeving (toetsing en bewaking).¹²

1.2.1.6 Commissie Vennootschapsrecht

Deze commissie werd verzocht advies uit te brengen over de uitvoering van de artikelen in het Wetboek van Koophandel die de goedkeuring van oprichtingen en statuutwijzigingen van naamloze vennootschappen (WvK, artikelen 36e en 45d) regelden. Nadat het MvJ hierover in 1955 een besluit had genomen, achtte de Minister van Justitie het in 1968 noodzakelijk dit besluit tegen het licht te houden. Hiertoe werd de commissie opnieuw ingesteld, maar nu met de opdracht een onderzoek te verrichten naar de wenselijkheid om de departementale opvattingen uit 1955, toegepast bij het WvK, artikelen 36e en 45d, al dan niet te herzien. Voor deze commissie geldt hetzelfde als de bij punt 1.2.1.5 genoemde commissie. Ook al staan de meeste handelingen vermeld in het RIO over het beleidsterrein “Wetgeving”, ze worden om bovengenoemde reden meegenomen in hoofdstuk 3 van dit RIO.

1.2.1.7 Commissie herziening Ondernemingsrecht (Commissie Verdam)

Deze commissie werd bij haar oprichting verzocht een onderzoek in te stellen naar de (soorten) rechtsvormen bij ondernemingen en naar het bestuur en toezicht bij grote ondernemingen, waarbij ook gekeken moest worden naar de publieke verantwoording van dergelijke ondernemingen. Het werk wat

⁹ Zie voor een voorbeeld van een zelfstandige dienst de paragraaf over de RM.

¹⁰ Telefonisch overleg d.d. 10/08/99 met Jan Bervoets, PIVOT-coördinator namens de RAD voor EZ.

¹¹ Zie hiervoor het PIVOT-rapport nr. 12: Netiv, A.H., *So many Laws argue so many sins. Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving 1945-1991* (MvJ/RAD, 's-Gravenhage, 1991).

¹² Schreuder, N., *Basis-selectiedocument van de handelingen betreffende de kwaliteit van de Nederlandse wetgeving 1945-1998. Ontwerp-selectielijst van de actor minister van Justitie en de onder zijn zorg vallende actoren* (MvJ/RAD, Den Haag, juli 2000), p. 4-5.

de commissie hiervoor verzette, resulteerde ondermeer in voorstellen omtrent de verbetering van de medezeggenschap van werknemers (Wet op Ondernemingsraden), aanpassingen in de structuur van ondernemingen en het introduceren van het Enquêterecht en regelgeving omtrent het opstellen van Jaarrekeningen. De handelingen van de commissie zullen worden beschreven in hoofdstuk 3.

1.2.1.8 Adviescommissie Vennootschapsrecht (Commissie Van der Grinten)

Deze commissie werd ingesteld naar aanleiding van de ontwikkelingen op het Europese terrein van de wet- en regelgeving. De Minister van Justitie verzocht de commissie advies te geven op een aantal concreet geformuleerde vragen. Ook de handelingen van deze commissie geldt dat ze, hoewel eerder vermeld in het RIO over het beleidsterrein “Wetgeving”, worden meegenomen in hoofdstuk 3 van dit RIO.

1.2.1.9 Werkgroep Vennootschapsrecht

Deze werkgroep hield zich bezig met advisering in kwesties betreffende het preventief toezicht op de oprichting en statutenwijzigingen van naamloze en besloten vennootschappen. De werkzaamheden van deze werkgroep liggen in het verlengde van de Commissie Vennootschapsrecht. De handelingen worden beschreven in hoofdstuk 3 van dit RIO.

1.2.1.10 Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen

Deze commissie werd bij instelling in 1988 opgedragen advies uit te brengen, gevraagd of uit eigen beweging, aangaande ontwikkelingen op het terrein van het vennootschapsrecht en het rechtspersonenrecht in het algemeen. De handelingen van deze commissie zijn neergelegd in hoofdstuk 3 van dit RIO.

1.2.1.11 De Sociaal-Economische Raad

De SER is, evenals een KvK, een door de wetgever in het leven geroepen publiekrechtelijke rechtspersoon. Zij is krachtens de Wet op de bedrijfsorganisatie van 1950 bekleed met openbaar gezag. Als gevolg van de eerder genoemde eigen verantwoordelijk van een ZBO heeft de SER in samenwerking met de RAD reeds het beleidsterrein “Publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties” in kaart gebracht. Dit heeft geleid tot het RIO *Sociaal-Economische Raad. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de SER, adviesorgaan van de regering en toporgaan van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie 1950-1997*. De meeste handelingen van de SER die voorkomen op het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” zijn beschreven in het bovengenoemde rapport, waarna dan ook wordt verwezen. In slechts twee gevallen wordt een handeling van de SER wel opgenomen in dit rapport. Beide handelingen hebben betrekking op een beroepsprocedure inzake de benoeming van een commissaris bij een vennootschap. Deze taak is per 1 juli 1987 overgegaan naar de Ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam.¹³

1.2.1.12 Het College van Beroep voor het bedrijfsleven

Dit college is ingesteld bij wet en verzorgt de rechtspraak bij beroep tegen beslissingen van de SER, de bedrijfslichamen en van een specifiek aantal andere organen of instellingen, waaronder de beslissingen van de betrokken minister bij het BW2 (MvJ).¹⁴ Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CvB) is duidelijk gelieerd aan het bedrijfsorganisatiestelsel. De meeste handelingen van het CvB zijn dan ook beschreven in het RIO *Sociaal-Economische Raad*.¹⁵ De samensteller van dit rapport heeft echter het BW2 buiten beschouwing gelaten, zodat de handeling van het CvB in deze wet zal worden meegenomen in hoofdstuk 4 van dit IO.

¹³ Voor de handelingen van de ondernemingskamer wordt verwezen naar het RIO *Gedeelde geschillen* aangaande de RM.

¹⁴ Hoewel het BW2 niet wordt vermeld in het RIO over de SER, valt het onder dezelfde noemer als bijvoorbeeld de Wet Economische Mededinging en de Landbouwwet. Zie hiervoor PIVOT-rapport nummer 58: Schreuder, E.A.T.M., *Sociaal-Economische Raad. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de SER, adviesorgaan van de regering en toporgaan van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie 1950-1997* (SER/RAD, Den Haag, 1998), p. 14. Zie ook het BW2 (Stb. 1994/506), art. 174a.

¹⁵ Zie voor de handelingen inzake het CvB (benoemingen, werkwijze college e.d.) PIVOT-rapport nummer 58, *Sociaal-Economische Raad*, p. 56-61, handeling 109-133.

1.2.1.13 Het Landelijk instituut sociale verzekeringen

Het Lisv is een in 1997 door de wetgever in het leven geroepen publiekrechtelijke rechtspersoon en als zodanig verantwoordelijk voor het uitvoering geven aan de sociale verzekeringswetten (en regelingen).¹⁶ Om deze taak te vervullen houdt de Lisv een uitgebreide administratie bij (per verzekeringsfonds, veelal persoonsgebonden informatie). De Minister van Justitie kan desgevraagd over de gegevens van het Lisv beschikken bij zijn afweging om een vennootschap in oprichting een verklaring van geen bezwaar te verlenen. Deze handeling van het Lisv is opgenomen in hoofdstuk 4 van dit RIO.

1.2.1.14 Het Ministerie van Economische Zaken

Dit departement is voor het merendeel zijdelings betrokken bij het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen”. Allereerst is EZ verantwoordelijk voor de beleidsterreinen “Regionaal economisch beleid” en “Economisch verkeer”. De wet- en regelgeving op deze terreinen heeft ook betrekking op privaatrechtelijke rechtspersonen. Dit geldt in het bijzonder voor de Handelsregisterwet, waarin de richtlijnen staan vermeld voor de KvK’s. Zoals reeds eerder is vermeld, ressorteren deze ZBO’s eveneens onder EZ.¹⁷ Naast een rol op de achtergrond, vervult EZ een kleine rol op het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” met betrekking tot het verlenen van ontheffingen op een aantal specifieke verplichtingen ten aanzien van een door vennootschappen op te stellen jaarrekening. Deze handelingen zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van dit RIO.¹⁸

1.2.1.15 Het Ministerie van Financiën

Dit departement is betrokken bij het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” als verantwoordelijke voor het toezicht op kredietinstellingen. Het speelt een kleine rol op dit beleidsterrein met betrekking tot het op verzoek van toepassing verklaren van de bepalingen van het ‘BW2, titel 9 de jaarrekening en het jaarverslag, afdeling 14 bepalingen voor banken’ op een financiële instelling. Daarnaast vervult deze minister een rol bij de uitvoering van de Rijkswet ‘zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen’. Deze handelingen zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van dit RIO.

1.2.1.16 De Nederlandse Bank

Deze instelling wordt bij het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” betrokken in het geval de afdeling Privaatrecht van het MvJ overgaat tot vaststellen of wijzigen van modellen voor jaarrekeningen, die gelden voor banken met rechtspersoonlijkheid. In een dergelijk geval moet de Nederlandse Bank om advies worden gevraagd. De handeling hiertoe is reeds opgenomen in het RIO *Geregeld toezicht Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen (...) 1940–1995*.¹⁹

1.2.1.17 De Verzekeringkamer

Deze instelling wordt bij het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” betrokken in het geval de afdeling Privaatrecht van het MvJ overgaat tot vaststellen of wijzigen van modellen voor jaarrekeningen, die gelden voor verzekeringsmaatschappijen met rechtspersoonlijkheid. In een dergelijk geval moet de Verzekeringkamer om advies worden gevraagd. De handeling hiertoe is reeds opgenomen in het RIO *Toezicht geregeld. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein toezicht op het verzekeringsbedrijf 1940–1996*.²⁰

¹⁶ Zie voor de opsomming van deze wetten; Organisatiewet sociale verzekeringen 1997 (Stb. 1997/768), art. 38.1a.

¹⁷ Op beide beleidsterreinen lopen al een aantal IO’s. Zie hiervoor de bovenstaande paragraaf over de KvK, p. 13.

¹⁸ Telefonisch overleg d.d. 27/10/99 met Jan Bervoets, PIVOT-coördinator namens de RAD voor EZ.

¹⁹ Zie hiervoor het PIVOT-rapport nummer 40: Egmond, N.P., *Geregeld toezicht. Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen (...) 1940-1995* (FIN/RAD, Den Haag, 1996).

²⁰ Zie hiervoor het PIVOT-rapport nummer 67: Abels, B.J., *Toezicht geregeld. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein toezicht op het verzekeringsbedrijf 1940-1996* (FIN/RAD, Den Haag, 1999).

1.3 Het rapport in vogelvlucht

Dit IO heeft in eerste aanleg vooral betrekking op de taken en bevoegdheden van de Minister van Justitie met betrekking tot het houden van een preventief toezicht op privaatrechtelijke rechtspersonen. De minister is verantwoordelijk voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van geldende wet- en regelgeving, i.c. hoofdzakelijk het BW2. Naast een bestudering van de wet- en regelgeving is er gebruik gemaakt van aanvullende literatuur en zijn er tevens een aantal gesprekken gevoerd met personen uit de praktijk op dit taakgebied van de Minister van Justitie.

Na deze inleiding volgt een historisch overzicht van de wetten die aan het beleidsterrein ten grondslag hebben gelegen (en thans nog liggen). Daarna volgen drie hoofdstukken met de handelingen op dit beleidsterrein. Allereerst een hoofdstuk met de algemene handelingen met betrekking tot het preventief toezicht op rechtspersonen, ondermeer over de totstandkoming van wet- en regelgeving, alsmede de handelingen met betrekking tot de Europese Unie (EU). Hoofdstuk vier bevat de specifieke handelingen van het beleidsterrein, met name diegene over vennootschappen. In het laatste hoofdstuk worden de handelingen beschreven over de Wet toezicht kerkgenootschappen. Het rapport wordt afgesloten met een aantal bijlagen, te weten een overzicht van de actoren, een lijst met de wet- en regelgeving en als laatste een opgave van de gebruikte literatuur en overige bronnen.

Hieronder volgt nog een aanvulling op het inleidende verhaal over de PIVOT-methode, namelijk een toelichting op het zogenaamde handelingenblok. Op deze uniforme wijze worden alle handelingen in de verschillende hoofdstukken beschreven.

(n.)	Dit is het volgnummer van de handeling. Dit nummer is uniek voor de handeling en wordt in het basis selectiedocument overgenomen.
Actor	Het orgaan dat formeel verantwoordelijk is voor de uitvoering van de handeling. Wanneer meerdere organen dezelfde handeling verrichten, worden zij onder elkaar gezet, eventueel met een periodisering.
Handeling	Een complex van activiteiten die een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling meestal overeen met een procedure of een werkproces, waarbij de verschillende stappen binnen proces of procedure kunnen worden beschouwd als activiteiten (uiteraard met inbegrip van de wijzigingen die in de loop der jaren optreden in dit proces/procedureverloop).
Periode	De periode waarin de handeling is verricht. Wanneer er geen eindjaar staat vermeld, betekent dit dat de betreffende handeling nog steeds wordt verricht.
Grondslag	De wettelijke basis op grond waarvan de actor de handeling verricht. Wanneer er geen wettelijke grondslag aanwezig is, kan de bron worden genoemd waarin de betreffende handeling staat vermeld (bijvoorbeeld een rondschriven van de Minister of een jaarverslag).
Product	Hiermee wordt het formele eindproduct bedoeld waarin een handeling resulteert, of zou moeten resulteren. Vaak gaat het hier om nadere regelgeving in de vorm van een besluit of een beschikking. De opsomming van de producten van een handeling zal niet altijd compleet (kunnen) zijn. Meestal wordt volstaan met een algemene aanduiding (bijvoorbeeld: beschikkingen).
Opmerking	Hier wordt eventueel aanvullende informatie verstrekt om de duidelijkheid van de geformuleerde handeling te bevorderen. Daarnaast kunnen hier nuttige verwijzingen opgenomen zijn.

1.4 Gebruikte afkortingen

Alv	Algemene ledenvergadering
Amvb	Algemene maatregel van bestuur
Art.	Artikel
Ava	Algemene vergadering van aandeelhouders
BSD	Basis selectiedocument
B.V.	Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
BW	Burgerlijk Wetboek
BW2	(Nieuw) Burgerlijk Wetboek, boek 2
CvB	College van Beroep voor het bedrijfsleven
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EU	Europese Unie
EZ	Minister(ie) van Economische Zaken
Fin	Minister(ie) van Financiën
IO	Institutioneel onderzoek
KB	Koninklijk Besluit
KvK ('s)	Kamer(s) van koophandel en fabrieken
MvJ	Ministerie van Justitie
NBW	Nieuw Burgerlijk Wetboek
N.V.	Naamloze vennootschap
OM	Openbaar Ministerie
Owm	Onderlinge waarborgmaatschappij
PIVOT	Project invoering verkorting overbrengingstermijn
RAD	Rijksarchiefdienst
RIO	Rapport institutioneel onderzoek
RM	Rechtelijke Macht
RvC	Raad van commissarissen
SER	Sociaal-Economische Raad
Stb.	Staatsblad
Stert.	Staatscourant
VVGB	Verklaring van geen bezwaar
WCV	Wet Coöperatieve Verenigingen
WJO	Wet op Jaarrekening van Ondernemingen
WoS	Wet op Stichtingen
WTKG	Wet Toezicht Kerkgenootschappen
WvK	Wetboek van Koophandel
WVV	Wet Vereniging en Vergadering
ZBO	Zelfstandige Bestuursorganisatie

2. De rechtshistorische ontwikkeling van het beleidsterrein

2.1 Inleiding

In 1947 kreeg professor mr. E.M. Meijers per KB de opdracht om een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen.²¹ De toenmalige Minister van Justitie, J.H. van Maarseveen, was van mening dat het oude wetboek een algemene technische herziening moest ondergaan, omdat *“de wet teveel een doode letter wordt en de jurisprudentie te los van de wet komt te staan”*.²² Dit besluit werd mede ingegeven door de naoorlogse vernieuwingsdrang, waarbij de eerdere vruchtloze pogingen van Commissie Limburg²³ om orde te scheppen in de civiele wet- en regelgeving als schrikbeeld voor ogen stond. Het Ministerie van Justitie blies deze commissie wel nieuw leven in, maar haar rol werd een geheel andere, namelijk die van klankbord voor Meijers. Deze laatste werd dan ook per KB benoemd tot voorzitter van de Staatscommissie inzake de herziening van de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving, waarin alle gerenommeerde wetgevingsjuristen zitting hadden.²⁴ Dat Meijers de opdracht kreeg, was niet toevallig. Volgens de toenmalige raadadviseur van het Ministerie van Justitie, W.G. Belinfante, ‘was Meijers destijds de meest gezaghebbende jurist, de enige van wie men kon verwachten dat hij tot een dergelijke werk in staat’ zou zijn.²⁵ Daar kwam bij dat Meijers de lijnen voor een modernisering al had uitgezet. Van Maarseveen was hiervan op de hoogte, getuige zijn uitspraak: *“gedurende de bezettingstijd en met name tijdens zijn internering heeft prof. Meijers zijn gedachte laten gaan over de noodzakelijke vernieuwing van ons burgerlijk wetboek en hij heeft daaraan zelfs ten dele vorm gegeven”*.²⁶

Deze bezettingstijd op zich was voor juristen niet direct een reden voor een herziening, hoewel de Duitse bezetter duidelijk zijn sporen had achtergelaten in het Nederlandse rechtsbestel. In de publieke opinie werd dat uiteraard anders beleefd. Ook de internationale context speelde een bescheiden rol in het proces van vernieuwing, maar het civiele recht kon –zeker wat de handel betrof– wel wat vers bloed gebruiken. De oprichting van het Internationale Monetaire Fonds en de totstandkoming van de *General Agreement on Tariffs and Trade* (GATT) droegen sterk bij aan de verbetering van de internationale handel. Dat hield in dat buitenlandse bedrijven, al dan niet als rechtspersoon, vaker dan voorheen op de Nederlandse markt zouden opereren of zich hier zelfs zouden vestigen. Het was de vraag of het verouderde WvK deze ontwikkelingen aan zou kunnen.

In Nederland zelf was in 1947 ook reeds het nodige veranderd of werd er hard aan gewerkt. Politici van verschillende partijen pleitten voor meer invloed van werknemers binnen de ondernemingen waar ze werkten. In die periode werd de basis gelegd voor de huidige consensus economie. Ondermeer de instelling van de SER in 1950 was van grote betekenis, maar ook de totstandkoming van de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie(s) en de oprichting van de Stichting van de Arbeid droegen hieraan bij.²⁷ Dit hield uiteraard in dat de bestuursstructuur van een rechtspersoon zou worden uitgebreid en waarvoor de wetteksten moesten worden aangepast.

²¹ KB van 25 april 1947 (Stert 1947/86).

²² Florijn, E.V.H.P., *Ontstaan en ontwikkeling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek* (Universitaire pers Maastricht, Maastricht, 1994), p. 94.

²³ De volledige naam van deze commissie luidt: Staatscommissie inzake de herziening van de Nederlandsche Burgerlijke Wetgeving, ingesteld per KB nr. 51 van 13 september 1919. Commissies krijgen over het algemeen in vakliteratuur de naam van haar voorzitter, in dit geval: mr. J. Limburg. Op een voortvarende aanpak kon de commissie nimmer voorstaan, doordat de leden zich te vaak verloren in technische details. Na de Duitse inval zou het werk definitief stil vallen.

²⁴ KB nr. 19 van 21 november 1947 (Stert 1947/233). In deze commissie zaten o.a. prof.mr.dr. S. van Brakel, prof.mr. T.J. Dorhout Mees, prof.mr. P.S. Gerbrandy, prof.mr. R.P. Cleveringa, prof.mr. W.F. de Gaay Fortman, prof.mr. J. Eggens en mr. L.A. Donker.

²⁵ Florijn (1994), p. 97.

²⁶ Florijn (1994), p. 104.

²⁷ Raaijmakers, M.J.G.C., “Een halve eeuw Nederlands rechtspersonen- en vennootschapsrecht en twintig jaar Boek 2 BW”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 6-7.

De toenmalige wetgeving kon deze veranderingen niet aan. Volgens Meijers was het niet langer wenselijk dat “*de verschillende typen van rechtspersonen zich enkel door formele kenmerken zouden onderscheiden, zodat alle vormen door elkaar, voor een zelfde soort organisatie met een zelfde doel, konden worden gebruikt. Helaas is het thans zo gesteld, dat een organisatie vrijelijk die vorm van rechtspersoon kan kiezen, die haar oprichters het meest aanstaat*”.²⁸ Na zeven jaar reeds had Meijers, daarbij gesteund door de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving, een ontwerp gereed voor de boeken 1-4 BW. De uiteindelijke inwerkingtreding liet echter nog heel wat jaren op zich wachten.

Voordat het invoeringstraject van het NBW, met name boek 2 over rechtspersonen, ter sprake zal komen, wordt eerst een overzicht gegeven van de wetgeving die daaraan vooraf is gegaan. Achtereenvolgens zal de rechtshistorie aangaande rechtspersonen worden behandeld aan de hand van het BW, de WVV & de WCV, het WvK & de bijzondere wetgeving rondom de Tweede Wereldoorlog en de WoS. De historische schets van de WTKG zal in hoofdstuk 5 aan bod komen.

2.2 Burgerlijk Wetboek, Wet Vereniging & Vergadering en Wet Coöperatieve Verenigingen

2.2.1 Het Burgerlijk Wetboek

Iedere burger van het koninkrijk der Nederlanden kreeg in 1848 op basis van de grondwet het recht tot ‘vereniging en vergadering’.²⁹ De grondwet gaf echter geen nadere richtlijnen over wat een vereniging inhield en wat die kon doen, behalve dan dat het betreffende artikel vermeldde: “*de wet regelt en beperkt de uitoefening van dat recht in het belang van de openbare orde*”.³⁰

De enige wet die in 1848 enige nadere bepalingen gaf over de vorm van een vereniging was het Burgerlijk Wetboek (BW). Dit BW was (grotendeels) afgeleid van het Franse *Code Civil* (ook wel; *Code Napoléon*), dat vanaf de Franse tijd (1810) van kracht was geweest tot aan het jaar 1838, toen het Nederlandse BW in werking trad. Een gewone vereniging werd destijds vereenzelvd met de term ‘zedelijke lichaam’, voor welke de bepalingen golden zoals aangeven in het BW, boek III, titel X, artt. 1690-1702, maar vergeleken met de huidige beschrijving van een vereniging was die toenmalige omschrijving veel ruimer.³¹

2.2.2 De Wet Vereniging en Vergadering

Tot aan 1855 had de wetgever evenwel niets geregeld over de structuur van een vereniging of over het functioneren van haar organen. De in dat jaar in werking getreden Wet Vereniging en Vergadering bracht daar verandering in. Volgens deze wet mocht een vereniging geen ‘burgerlijke handelingen’ verrichten, tenzij de betreffende vereniging rechtspersoonlijkheid had verworven. Hiervoor moesten statuten worden opgesteld onder toezicht van een notaris, waarin ondermeer ‘het doel, de grondslagen, den werkkring en de overige regelen der vereniging’ werden vastgelegd. Deze statuten werden dan, via de Minister van Justitie, ter beoordeling voorgelegd aan de Kroon. Middels een Koninklijk Besluit kon een vereniging worden erkend en verwierf daarmee rechtspersoonlijkheid. Tevens gaf de wet nadere regels omtrent het bijeenroepen van een ledenvergadering en over de handelwijze van een curator in geval van ‘vervallen-verklaring’ door de rechter.³² Kortom: de overheid had met deze wet de mogelijkheid verworven om preventief op te treden tegen misbruik van rechtspersoonlijkheid, enerzijds door de verplichte akte van de notaris en de goedkeuring van de Kroon en anderzijds door een optreden van de RM (de ‘vervallen-verklaring’).

²⁸ Raaijmakers (1996), p. 6.

²⁹ Grondwet, art. 9: Fruin, J.A. mr. (bewerkt door mr. N.J. Bink), *De Nederlandsche Wetboeken* (Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, 1947), p. 2. De Nederlandse burger heeft dit recht uiteraard nog steeds. In de huidige Grondwet staat dit recht vermeld in art. 8. Zie hiervoor: Fruin, J.A. (bewerkt door Cremers, P.H.A.J. e.a.), *De Nederlandse Wetboeken* (W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1998), p. 60.

³⁰ Grondwet, art. 9: Fruin (1947), p. 2.

³¹ Tonkelaar, J.D.A. den, *Inleiding rechtspersonenrecht* (Samsom/Tjeenk Willink, Alphen a/d Rijn, 1988), p. 21. Zie voor de betreffende artikelen BW: Fruin (1947), p. 522-523.

³² WVV (Stb. 1855/32) art. 5 en 8. Zie ook Fruin (1947), p. 2179.

2.2.3 De Wet Coöperatieve Verenigingen

Als gevolg van een meningsverschil tussen de Minister van Justitie Van Lynden en de Amerongse Kredietvereniging over wat een ‘coöperatief doel’ was, werd er in 1874 een wetsontwerp ingediend waarmee het MvJ de coöperatie wilde kwalificeren als een ‘vennootschap met veranderlijk kapitaal’. De Tweede Kamer vond toen echter dat de grondvorm van een coöperatie een vereniging was en geen vennootschap. De Kamer stelde een nieuwe regeling op, gebaseerd op de wet van 1855, welke werd aangenomen en in 1876 in werking trad.³³ Deze Wet op de Coöperatieve Vereniging maakte een uitzondering voor de coöperatie als verenigingsvorm, met name voor wat betreft de rechtspersoonlijkheid. Indien de akte van oprichting, opgesteld door een notaris, de volledige naam –inclusief het woord ‘coöperatief’–, vestigingsplaats en duiding van de bedrijfsuitoefening bevatte, dan verkreeg de vereniging automatisch rechtspersoonlijkheid bij oprichting. De bestuurders van de coöperatieve vereniging dienden de akte van oprichting wel openbaar te maken in de Staatscourant en de vereniging moest worden ingeschreven in het Handelsregister.³⁴ In 1925 werd de WCV grondig herzien, vooral wat betreft de verschillende vormen van aansprakelijkheid binnen een coöperatie. Deze werd uitgesplitst in verschillende richtlijnen voor het bestuur, de leden en de eventuele raad van commissarissen (RvC). De vernieuwde WCV was voor de schrijver van het Nieuw Burgerlijk Wetboek, mr. E.M. Meijers, dan ook een zeer belangrijke bron, welke hij gebruikte voor zijn ontwerp van de titel ‘Verenigingen’.³⁵

2.2.4 De periode 1945-1976

Na de oorlog veranderde er in eerste instantie weinig op het gebied van regelgeving voor verenigingen en coöperaties. Eind jaren zestig nam de EEG richtlijnen aan, waarin stond vermeld dat het voor ondernemingen, die gevestigd waren binnen de Europese lidstaten, verplicht zou worden om een jaarrekening op te stellen. Deze richtlijn werd door de Nederlandse wetgever omgezet en geplaatst binnen de eigen wet- en regelgeving middels de Wet op de Jaarrekening van Ondernemingen (WJO). Bij publicatie in het Staatsblad op 10 september 1970 werd ook de WCV overeenkomstig aangepast.³⁶ De WVV onderging tot aan 1976 nauwelijks enige wijzigingen.

De WVV, WCV en de WJO werden per 26 juli 1976 ingetrokken als gevolg van de invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek, boek 2 *Rechtspersonen*.³⁷ De oude regelgeving werd voor een groot deel overgenomen in de nieuwe wet en bleef dus in hoofdlijnen overeind. De belangrijkste wijziging betrof het afschaffen van het preventieve toezicht van de Kroon op verenigingen. Erkenning was niet meer nodig om te kunnen functioneren als rechtspersoon. Het preventieve toezicht op verenigingen werd met de invoering van het NBW overgelaten aan de notaris, de KvK’s en de RM. Tegelijkertijd werd er aan het stuk over de coöperaties een andere verenigingsvorm toegevoegd: de onderlinge waarborgmaatschappij (Owm), waarmee werd aangesloten bij de ontwikkelingen op het terrein van de verzekeringen.

Gaandeweg werden er in de titel ‘Verenigingen’ steeds meer wijzigingen doorgevoerd, met name op het terrein van de financiële verantwoording (jaarrekeningen en dergelijke). Onder invloed van de Europese regelgeving namen deze aanpassingen wat betreft de coöperaties en Owm zo’n grote vlucht dat de titel ‘Verenigingen’ werd gesplitst. Sinds de inwerkingtreding van de Wet van 16 juni 1988 ‘tot invoering van de structuurregeling voor grote coöperaties en voor grote onderlinge waarborgmaatschappijen’ werd de regelgeving voor deze bijzondere verenigingen ondergebracht in een eigen titel ‘Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen’.³⁸

³³ Galle, R.C.J., “De wettelijke regeling van vereniging en coöperatie”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 43-44.

³⁴ Wet Coöperatieve Verenigingen (WCV), art. 5 en 7: Fruin (1947), p. 2465-2467.

³⁵ Galle (1996), p. 44.

³⁶ Staatsblad 1970/414; i.w.tr. per 1 mei 1971 (Stb. 1970/533).

³⁷ Staatsblad 1976/397.

³⁸ Staatsblad 1988/305; i.w.tr. per 1 januari 1989 (Stb. 1988/542).

2.3 Wetboek van Koophandel

2.3.1 Wetboek van Koophandel

In 1838 werden de meeste Franse wetboeken (*Codes*) vervangen door Nederlandse wetboeken. Zo ook het Franse *Code de commerce*, wat van 1811 tot 1838 van kracht was geweest.³⁹ In het Nederlandse Wetboek van Koophandel werden ondermeer de verschillende soorten vennootschappen benoemd. Alleen een naamloze vennootschap verkreeg rechtspersoonlijkheid, echter niet nadat de Minister van Justitie middels een verklaring van ‘geen bezwaar’ de statuten had goedgekeurd.⁴⁰ Tot aan de jaren veertig onderging het WvK geen grote wijzigingen.

2.3.2 Bijzondere wet- en regelgeving WO II

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog kwam hier echter verandering in. Als gevolg van de acute oorlogsdreiging nam de Tweede Kamer een bijzondere wet aan, welke al eerder uit voorzorg door het toenmalige kabinet was ingediend. Deze wet maakte een overplaatsing van vestigingsplaats van een rechtspersoon mogelijk in geval er oorlog zou uitbreken, waarbij vooral gemikt werd op ondernemingen, in het bijzonder de Nederlandse multinationals, –rederijen en –bedrijven met een vestiging(en) in de toenmalige Nederlandse overzeese gebiedsdelen (Nederlands-Indië, Suriname of de Nederlandse Antillen). De “Wet van 26 april 1940 houdende bijzondere voorzieningen met betrekking tot de in gebiedsdeelen van het Koninkrijk der Nederlanden gevestigde naamloze vennootschappen en andere rechtspersonen, alsmede met betrekking tot zeeschepen, die gerechtigd zijn tot het voeren van de Nederlandsche vlag” trad in werking per 7 juni 1940. Na de val van Nederlands-Indië werd deze wet door het kabinet in ballingschap aangepast middels het besluit van 4 maart 1942 houdende bijzondere maatregelen aangaande de plaats van vestiging van rechtspersonen en instellingen. Dit besluit trad per 6 maart 1942 in werking.⁴¹

Met deze bijzondere wet- en regelgeving veranderde vooral het toezicht op de rechtspersonen. Het bestuur van een vennootschap, minimaal bestaande uit twee personen, kreeg de bevoegdheid tot het wijzigen van de statuten (vooral met het oog op de verandering van vestigingsplaats). Deze wijziging van de akte van oprichting diende wel te worden vastgelegd in een nieuwe authentieke akte. Indien de nieuwe vestigingsplaats een Handelsregister had, dan moest de wijziging daarin ook worden opgenomen. Voor elke wijziging van de akte van oprichting was nog altijd toestemming vereist van de Minister van Justitie.

Nieuw was dat de Gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, de gouverneur van Suriname en de gouverneur van Curaçao eveneens werden gemachtigd tot het verlenen van toestemming aan dergelijke statuutwijzigingen.⁴² Bij een verandering van vestigingsplaats viel de vennootschap onder ‘het in dit gebiedsdeel geldende recht’. De RM in de betreffende gebiedsdelen verzorgde de ‘normale’ handhaving van wet- en regelgeving, derhalve inclusief de zo-even beschreven regeling. Wat eveneens nieuw was, was het feit dat andere rechtspersonen zich bij wijziging van vestigingsplaats ook moesten onderwerpen aan het regime dat voor vennootschappen geldig was.⁴³ Deze bijzondere wetten werden ingetrokken op 1 juni 1967.⁴⁴

³⁹ Algra, N.E. mr. & Gokkel, H.R.W. mr., *Fockema Andreae's Juridisch woordenboek* (Samson/Tjeenk Willink, Alphen a/d Rijn, 1985), p. 96.

⁴⁰ WvK, art. 36e: Fruin (1947), p. 650.

⁴¹ Staatsbladen (in volgorde van opsomming) 1940/200, 1940/A6 en 1942/C16.

⁴² Hoewel deze bevoegdheid van de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië en de gouverneurs van Curaçao & Suriname een handeling is, zijn deze drie actoren niet opgenomen in het handelingenoverzicht, omdat de PIVOT-methode beperkt blijft tot Nederlandse overheidsorganen. Zie hiervoor het PIVOT-rapport nr. 29: Broos, I., *Eenheid in verscheidenheid. Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1945–1995*, p. 11-12. De handelingen van de Minister van Justitie inzake de zetelverplaatsing worden beschreven in hoofdstuk 4.

⁴³ Wet van 26 april 1940 (Stb. 1940/200), artikelen 1,2, 4, 8, 11, 12, 15, 17, 19 & 20.

⁴⁴ De wet van 26 april 1940 (Stb. 1940/200) werd ingetrokken met de inwerkingtreding van de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen (Stb. 1967/161). Het Koninklijk besluit van 4 maart 1942 (Stb. 1942/C 16) werd ingetrokken met de inwerkingtreding van de Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/162). Beide Rijkswetten traden in werking op 1 juni 1967 (Stb. 1967/257). Zie hiervoor ook: § 2.5 van dit RIO.

2.3.3 De periode 1945 – 1976

Om de gevolgen van de Duitse verordeningen voor het Nederlandse rechtsbestel in kaart te brengen, werd op 21 januari 1946 de staatscommissie Bezettingsrecht benoemd.⁴⁵ Deze commissie ging voort op de weg die regering in ballingschap te Londen reeds had ingeslagen. Onder de verantwoording van het gehele kabinet werd op 20 september 1944 het besluit bezettingsmaatregelen gepubliceerd in het staatsblad. De regering bracht de Duitse maatregelen onder in drie categorieën. De verordeningen die in de eerste categorie (lijst A) werden geacht nimmer van kracht te zijn geweest, die in de tweede categorie (lijst B) werden geldig verklaard voor de duur van de bezetting en de verordeningen uit de laatste categorie (lijst C) bleven tot nader order gehandhaafd.⁴⁶

Daarnaast evalueerde de staatscommissie ook het werk van de zogeheten commissie Meurs. Dit betrof een groep vooraanstaande juristen onder leiding van de Groningse hoogleraar mr. J.H. van Meurs, die zich gedurende de gehele bezettingsperiode bezig had gehouden met het herstel en de zuivering van het Nederlandse rechtsbestel. Begin 1944 had zij kans gezien de voorlopige resultaten van haar illegale werk naar Londen te zenden op een microfilm. De regering aldaar had echter niet meer de tijd om dit concept voorstel volledig te spiegelen aan haar eigen maatregelen.⁴⁷

De staatscommissie werd dus ook ingeschakeld om het bovenstaande werk te evalueren en met elkaar te vergelijken. Het eindrapport was gereed op 5 mei 1955. Ten aanzien van het beleidsterrein rechtspersonen werden er niet veel aanvullende maatregelen voorgesteld. Alle beperkende maatregelen aangaande het vestigen van ondernemingen die Duitsers hadden afgekondigd, waren reeds eerder ingetrokken.

Behoudens het wegwerken van de erfenis uit de oorlog kende het WvK in de naoorlogse jaren geen ingrijpende wijzigingen. Halverwege de jaren vijftig hielden enkele ambtenaren van het Ministerie van Justitie de procedure tot oprichting van een naamloze vennootschap tegen het licht. De minister stelde een commissie in die advies moest uitbrengen over de uitvoering van de artikelen 36 e. en 45 d. van het WvK, waarin deze procedure stond vermeld.⁴⁸ Een jaar later bracht de commissie Vennootschapsrecht, zoals de commissie inmiddels genoemd werd, advies uit en werd opgeheven. Uiteindelijk leidde het uitgebrachte advies niet tot een aanpassing van de wet.

Dit veranderde na de instelling van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) in 1954, toen de samenwerking tussen de lidstaten op het terrein van de regelgeving voor ondernemingen een steeds grotere vlucht nam. Zo werden er eind jaren zestig EEG richtlijnen vastgesteld, die voor ondernemingen zowel nieuwe mogelijkheden, als verplichtingen kenden. Een van de meer ingrijpende veranderingen was de toekomstige verplichting om een jaarrekening op te stellen. Om de afstemming van deze Europese richtlijnen met de Nederlandse wet- en regelgeving voor te bereiden stelde de Minister van Justitie op 8 april 1960 de Commissie tot Herziening van het Ondernemingsrecht in, voorgezeten door professor P.J. Verdam.⁴⁹ In 1965 bracht de commissie haar rapport uit met een aantal voorstellen om het ondernemingsrecht te herzien. Op basis hiervan werd het WvK aangepast voor wat betreft de structuur van vennootschappen en de invoering van het enquêterecht. Daarnaast kon met dit advies worden voldaan aan de Europese richtlijn omtrent de jaarrekeningen middels de invoering van de Wet op de Jaarrekening van Ondernemingen (WJO). Bij publicatie in het Staatsblad op 10 september 1970 werd ook het WvK overeenkomstig aangepast.⁵⁰

Naast het bovengenoemde had de commissie Verdam zich ook uitgesproken over een mogelijke introductie van een nieuwe rechtsvorm binnen het Nederlandse ondernemingsrecht, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.). Deze voor Nederland nieuwe vennootschapsvorm was in andere lidstaten van de E.E.G. reeds veel eerder in gebruik. Zo kende Duitsland reeds voor de Tweede Wereldoorlog de rechtsvorm *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) en

⁴⁵ Koninklijk besluit nr. 53 d.d. 21 januari 1946 (gepubliceerd in de Staatscourant).

⁴⁶ Besluit van 17 september 1944 inzake vaststelling van het Besluit bezettingsmaatregelen (Stb. 1944/E 93), artt. 16 t/m 18.

⁴⁷ *Verslag van de Staatscommissie Bezettingsrecht* (Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage, 1955), p. 7-10.

⁴⁸ Ministeriële beschikking nr. 51/154 d.d. 16/03/1954.

⁴⁹ Ministeriële beschikking nr. 121/660 d.d. 08/04/1960.

⁵⁰ Staatsblad 1970/414; i.w.tr. per 1 mei 1971 (Stb. 1970/533).

Frankrijk de vorm *Société à Responsabilité Limitée*. Het rapport van Verdam riep bij de wetgevingsjuristen van Justitie echter nog teveel vragen op. Waardoor de Minister van Justitie halverwege het jaar 1968 besloot tot de instelling van de adviescommissie Vennootschapsrecht, welke al snel bekender werd onder naam van haar voorzitter: professor W.C.L. van der Grinten.⁵¹ De commissie diende advies uit te brengen over vijf concreet geformuleerde vragen inzake vennootschappen. De belangrijkste vraag betrof de reeds door Verdam geopperde rechtsvorm, de besloten vennootschap. Er moest worden nagegaan of deze rechtsvorm wenselijk was en zo ja, hoe de wettelijke regeling daarvan moest luiden. Gezien de Europese ontwikkelingen bleek het eerste deel van de vraag al gauw retorisch en hield de commissie zich alras bezig met een ontwerp regeling voor aanpassing van het WvK. Het Ministerie van Justitie nam dit advies over en kon de besloten vennootschap in 1971 worden geïntroduceerd in het Nederlandse vennootschapsrecht.⁵² Met de introductie van de B.V. sloot Nederland aan bij de Europese regelgeving, tot tevredenheid van de ondernemers, want het werd al gauw een veel gebruikte rechtsvorm.⁵³

De grootste verandering onderging het WvK in 1976, toen het NBW2 werd ingevoerd. De derde titel van Boek 1 WvK, ‘van enige soorten van vennootschap’ onderging een grondige wijziging. Alle artikelen aangaande de N.V. en B.V. vervielen (derde afdeling). De derde titel kreeg een nieuwe aanhef, ‘van de vennootschap onder ene firma en van die bij wijze van geldschieting of “en commandite” genaamd’.⁵⁴ Het WvK kende nadien derhalve alleen rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid.

2.4 Wet op Stichtingen

2.4.1 Algemeen

Hoewel het Nederlandse recht een stichting al een geruime tijd min of meer erkende als rechtspersoon, duurde het tot 1956 voordat er een wettelijke regeling werd afgekondigd in het Staatsblad. De invoering van die wet kwam dus twee jaar nadat Meijers zijn ontwerp van het NBW, waarin de stichtingen ook waren opgenomen, aan de Koningin had gepresenteerd. Kennelijk vermoedde men op dat moment reeds dat de inwerkingtreding van dit ontwerp nog wel even op zich zou laten wachten. Een noodmaatregel of niet, de Wet op Stichtingen (WoS) leunde sterk op hetgeen Meijers in zijn ontwerp NBW had geschreven over deze rechtsvorm.⁵⁵

2.4.2 Historie rechtsvorm stichting

De historisch juridische sporen van een stichting gingen, ook toen al, echter verder terug. In het Romeinse recht bestond er een zogenaamde *fundatio* of *fiducia*, een soort representeren van een doelvermogen, al hadden beide nog geen rechtspersoonlijkheid. Vooral in de negentiende eeuw kreeg de stichting een vastere plaats in het maatschappelijk leven, ondermeer onder invloed van een toename van de zogenaamde legatentestamenten, die werden beheert door speciaal daarvoor opgerichte stichtingen. Zo bracht bijvoorbeeld de *Carnegie Foundation*, een Amerikaanse stichting die een deel van het familiekapitaal van de industrieel Carnegie beheerde, in 1899 het geld bijeen voor de bouw van het Vredespaleis. In diezelfde periode erkende de Duitse rechtswetenschap als eerste in Europa de stichting als rechtspersoon. In Nederland liet een dergelijke formalisering wat langer op zich wachten.

Tot aan de invoering van de WoS had het gewoonterecht en de rechtspraktijk invulling gegeven aan de grenzen van de rechtspersoonlijkheid van een stichting. De wet –en later ook het BW2– was ook grotendeels gebaseerd op dat gewoonterecht en de jarenlange jurisprudentie over geschillen aangaande deze rechtsvorm. De belangrijkste richtlijnen van de WoS waren door Meijers reeds in 1948 geformuleerd. Een stichting liet zich volgens hem kenmerken door de “(...) vaststelling van doel en

⁵¹ Ministeriële beschikking nr. 299/668 d.d. 09/07/1968.

⁵² Staatsblad 1971/286; i.w.tr. per 29 juni 1971 (Stb. 1970/363).

⁵³ Raaijmakers (1996), p. 4,5 & 10.

⁵⁴ Staatsblad 1976/397; i.w.tr. 26 juli 1976.

⁵⁵ Hendriks, R.W.F., “De ontwikkeling van de stichting; van armenzorg tot concernverbonden onderneming”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 128.

organisatie door stichters; geen organisatie van leden; geen bevoegdheid van bestuurders om ingrijpende wijzigingen in doel en organisatie aan te brengen en verwezenlijking van een doel hoofdzakelijk door een daarvoor bestemd kapitaal". De controle op de WoS werd in eerste instantie afgedwongen door de 'preventieve' handelingen van een notaris en een KvK en in geval van fraude en misbruik door de RM. Het Nederlandse stichtingenrecht was (en is in sommige gevallen) in vergelijking met andere rechtstelsels bepaald liberaal te noemen.⁵⁶

2.4.3 NBW en de toekomst

Bij de invoering van het NBW in 1976 is de WoS komen te vervallen. De artikelen aangaande stichtingen in deze nieuwe wet zijn echter nauwelijks aangepast ten opzichte van de WoS. Sinds 1976 heeft de wetgever aan dit twintigtal artikelen niet veel veranderd. De houdbaarheid van deze huidige regelgeving is dan ook al een tijd onderwerp van discussie onder vakjuristen. Sommige juristen pleiten voor een verscherping van de wetgeving betreffende stichtingen. De discussie is het gevolg van de tendens dat de rechtsvorm meer en meer wordt gebruikt voor commerciële doeleinden, zonder dat de regelgeving zich daaraan aanpast. De overheid treed niet actief op als toezichthouder, maar laat dit over aan de notarissen, de KvK's en de RM. De statuten van een stichting kunnen wel voorzien in een vorm van interne controle, verkregen door dualiteit tussen een algemeen- en dagelijks bestuur of door instelling van een RvC of raad van toezicht, maar geen van beide mogelijkheden is echter verplicht. Het is dan ook niet uitgesloten dat de wetgever, al dan niet onder invloed van Europese ontwikkelingen, de 'ondernemende' stichting onder een vergelijkbaar regime zal brengen als de coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen.⁵⁷

2.5 Rijkswetten vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen en zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen

2.5.1 Algemeen

Deze beide wetten vervangen twee bijzondere besluiten ten aanzien van zetelverplaatsing door rechtspersonen, welke aan de vooravond van- en tijdens de Tweede Wereldoorlog tot stand waren gekomen.⁵⁸ De Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen schept een kader waarbinnen vennootschappen moeten opereren indien zij de plaats van vestiging van de N.V. of B.V. willen verplaatsen naar een ander land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. De verplaatsing op basis van deze wet geschied, zoals de titel reeds vermeld, slechts op initiatief van een vennootschap. De overheid heeft echter ook de mogelijkheid om een zetelverplaatsing verplicht op te leggen. De omstandigheden waaronder zij dit mag doorvoeren, zijn neergelegd in de Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen. Deze wet is ook van toepassing op de andere rechtsvormen van het BW2. De procedures die met beide Rijkswetten samenhangen staan beschreven in paragraaf 4.6 van hoofdstuk 4.

2.5.2 Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen

Na de inwerkingtreding op 1 juni 1967 dienden de Minister van Justitie van Nederland, Suriname of de Nederlandse Antillen, goedkeuring te verlenen aan een verzoek van een vennootschap om zetelverplaatsing, in geval de vestigingsplaats van de betreffende vennootschap in een van de drie delen van het Koninkrijk stond geregistreerd. De onafhankelijkheid van Suriname in 1975 bracht uiteraard verandering in de mogelijkheid. Dit werd echter pas met de Rijkswet van 11 maart 1981 juridisch (en bestuurskundig) vastgelegd.⁵⁹ In dezelfde wet werd ook de positie van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid geregeld. In die zin dat deze rechtsvorm, die alleen in Nederland was

⁵⁶ Hendriks (1996), p. 127-129.

⁵⁷ Hendriks (1996), p. 129-131.

⁵⁸ De Wet van 26 april 1940 houdende bijzondere voorzieningen met betrekking tot de in gebiedsdeelen van het Koninkrijk der Nederlanden gevestigde naamloze vennootschappen en andere rechtspersonen, alsmede met betrekking tot zeeschepen, die gerechtigd zijn tot het voeren van de Nederlandsche vlag en het Besluit van 4 maart 1942 houdende bijzondere maatregelen aangaande de plaats van vestiging van rechtspersonen en instellingen. Zie hiervoor ook: § 2.3.2 van dit RIO.

⁵⁹ Rijkswet van 11 maart 1981 tot wijziging van de rijkswetten zetelverplaatsing in verband met de onafhankelijkheid van Suriname en de invoering in Nederland van de besloten vennootschap (Stb. 1981/75).

ingevoerd in het privaatrecht, bij een verplaatsing van Nederland naar de Nederlandse Antillen moest worden omgezet naar een naar Nederlands-Antilliaans recht bestaande naamloze vennootschap. Omgekeerd diende de statuten van Antilliaanse N.V.'s omgezet worden naar de in het Nederlands recht voorkomende rechtsvormen N.V. of B.V..⁶⁰ Op 1 januari 1986 kreeg Aruba een aparte status binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Hierdoor werd ook de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing aangepast door Aruba toevoegen in de artikelen waar de Nederlandse Antillen specifiek werden genoemd.⁶¹ Door de invoering van de Algemene wet bestuursrecht werden enkele rijkswetten aangepast. Voor de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing hield dit slechts in dat de woorden 'goedkeuring' en 'besluit' werden vervangen door 'toestemming' en 'beschikking' in de artikelen betreffende het toezicht van de Minister van Justitie inzake zetelverplaatsing.⁶²

2.5.3 Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen

Door de bekrachtiging van deze wet kregen de Ministers van Justitie en Financiën van Nederland de gezamenlijke bevoegdheid om in geval van oorlog, onmiddellijke oorlogsdreiging, revolutie of een hiermee vergelijkbare situatie de plaats van vestiging van een rechtspersoon over te brengen naar een andere land binnen het Koninkrijk.⁶³ Dit geschied in principe in overeenstemming met de Ministers van Justitie en Financiën van de Nederlandse Antillen en Aruba, maar de Nederlandse regering mag hier van afzien als de omstandigheden dat volgens haar niet toelaten.⁶⁴ Voor wat betreft de onafhankelijkheid van Suriname en het verkrijgen van 'status aparte' van Aruba geldt voor deze wet hetzelfde als voor de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing, in 1981 en 1986 zijn de daarvoor nodige aanpassingen doorgevoerd.⁶⁵ In de Rijkswet van 1981 heeft de regering voor zichzelf tevens de mogelijkheid geschapen om een naamloze vennootschap om te zetten in een besloten vennootschap en omgekeerd, indien het landsbelang daarmee gediend zou zijn.⁶⁶ In 1993 is de wet voor het laatst gewijzigd. De bepaling dat 'regering zo mogelijk eerst het bestuur hoort van de rechtspersoon die voor verplaatsing in aanmerking komt alvorens daartoe over te gaan' is uit de wet gehaald.⁶⁷

2.6 Nieuw Burgerlijk Wetboek

2.6.1 Het invoeringstraject

Nadat Meijers, als voorzitter van de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving, zijn ontwerp voor de eerste vier Boeken van het Nieuw Burgerlijk Wetboek op 6 april 1954 aan de Kroon had gepresenteerd, probeerde de toenmalige Minister van Justitie Donker dit ontwerp zo snel mogelijk te laten vaststellen door de Tweede en Eerste Kamer. Doordat Meijers er niet in was geslaagd zijn werk te voltooien volgens het eerder met de Minister en de vaste kamercommissie afgesproken tijdschema –wat uitging van een voltooiing in december 1953 en een openbare behandeling door de Tweede Kamer rond mei 1955– kon de integrale behandeling van Boek 1 tot en met 4 niet worden voortgezet. Het plotselinge overlijden van Meijers op 25 juni 1954 maakte dit ambitieuze streven verder onmogelijk. Hoewel zijn werk werd voortgezet door het zogenaamde driemanschap, bestaande

⁶⁰ Rijkswet van 11 maart 1981 (Stb. 1981/75), art. I.A.

⁶¹ Rijkswet van 12 december 1985 tot wijziging van een aantal bepalingen in de wetgeving van het Koninkrijk in verband met het verkrijgen van de hoedanigheid van land in het Koninkrijk door Aruba (Stb. 1985/660).

⁶² Rijkswet van 6 november 1997 tot aanpassing van enkele rijkswetten aan de derde tranche van de Algemene wet bestuursrecht (Stb. 1997/511), art. II, hfdst. 2 wijziging van de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen (artikelen 3, 4, 6, 7, 8, 11, 13, 14 en 20).

⁶³ Voor de in werking treding van deze Rijkswet in 1967 had de overheid op grond van de bijzondere wet van 4 maart 1942 (Stb. 1942/C 16) ook de mogelijkheid om rechtspersonen en instellingen te verplaatsen. Deze beschikking was een gezamenlijk product van de Minister van Justitie en de Minister van Koloniën (en de rechtsopvolgers hiervan). De handeling van de Minister van Koloniën (en rechtsopvolgers) is niet opgenomen, omdat het geheel archief van koloniën reeds is bewerkt en overgedragen naar het Algemeen Rijksarchief.

⁶⁴ Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/162), art. 2.1 en 2.3

⁶⁵ Rijkswet van 11 maart 1981 (Stb. 1981/75), art. II.A. en Rijkswet van 12 december 1985 tot wijziging van een aantal bepalingen in de wetgeving van het Koninkrijk in verband met het verkrijgen van de hoedanigheid van land in het Koninkrijk door Aruba (Stb. 1985/660).

⁶⁶ Rijkswet van 11 maart 1981 (Stb. 1981/75), art. II.B.

⁶⁷ Rijkswet van 22 december 1993, houdende aanpassing van een aantal rijkswetten aan de eerste en tweede tranche van de Algemene wet bestuursrecht (Stb. 1993/692), art. II.A.

uit de juristen F.J. de Jong, J. Drion en J. Eggens, bleek het niet mogelijk het traject af te ronden voor de landelijke verkiezingen van 1956. Het werktempo van het driemanschap, die onderling nogal eens (academisch) van mening verschilden, was gewoon niet te vergelijken met dat van Meijer. Ook Minister Donker had zich hier halverwege 1955 bij neergelegd, getuige zijn opmerking tijdens een debat over de begroting in de Eerste Kamer: *“Het is, ook voor wie dat op het moment van overlijden van prof. Meijers niet zou hebben gezien, op dit ogenblik volkomen duidelijk, dat dit overlijden een gans andere situatie heeft geschapen. (...) Men kan op zijn vingers natellen, dat de zaak niet in hetzelfde tempo en volgens het schema zal worden afgewikkeld, en dus behoeven noch de wetenschap, noch de Staten-Generaal zich bezorgd te maken over de vraag, of zij voldoende tijd zullen hebben zich in de ontwerpen te verdiepen.”*⁶⁸ Het overlijden van de Minister van Justitie Donkers in februari van dat jaar (en de reeds genoemde verkiezingen) vertraagde het proces logischerwijs nog meer. Na verkiezingen wijzigden de samenstelling van zowel de Tweede Kamer als van het kabinet. Het nieuwe kabinet besloot de ontwerp-Boeken 1 tot en met 4 afzonderlijk aan de Staten-Generaal voor te leggen ter behandeling. Na de verwerking van de adviezen van de betrokken departementen en de Raad van State startte de Tweede Kamer in 1958 met de behandeling van Boek 2.⁶⁹ Het duurde echter tot 12 mei 1960 alvorens de tekst door beide kamers werd vastgesteld.⁷⁰

2.6.2 De Europese ontwikkelingen

Op het ministerie van Justitie had men geanticipeerd op de vertraging van de invoering van het NBW middels het opstellen van de Wet op de Stichtingen, welke direct was afgeleid van het ontwerp van Meijers (zie ook de vorige paragraaf). Deze vertraging werd behoudens de redenen uit de hierbovenstaande paragraaf ook veroorzaakt door de kritiek van Nederlandse vakjuristen, welke weer (deels) werd overgenomen door leden van de Tweede Kamer. Maar de aanpassingen waren niet alleen nodig vanwege de binnenlandse politieke situatie. In 1958 werd middels het verdrag van Rome de Europese Economische Gemeenschap (EEG) opgericht. Dit communitaire samenwerkingsverband tussen de zes lidstaten van het eerste uur⁷¹ wilden op termijn een gemeenschappelijke markt creëren, ontdaan van alle bestaande douanetarieven en andere handelsbelemmerende regels. Hiervoor bleek het eerst noodzakelijk om de interne wetgeving van de lidstaten op elkaar af te stemmen, ondermeer om te voorkomen –zoals men destijds opmerkte– dat ‘Nederland met zijn flexibele en sobere N.V.-recht het Delaware van Europa’ zou worden.⁷²

De Eerste Europese Richtlijn zorgde voor een afstemming van het vennootschapsrecht. Hierdoor werd in Nederland een nieuwe rechtsvorm geïntroduceerd; de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. Doordat het aanpassen van het ontwerp-NBW de nodige tijd in beslag zou nemen, paste de Nederlandse wetgever eerst het WvK aan. Deze aanpassingen werden voorbereid in de Commissie Vennootschapsrecht onder leiding van prof. W.C.L. van der Grinten. Hoewel de Minister van Justitie de commissie om advies had gevraagd aan de hand van een vijftal concrete vragen, bleef de commissie nadien ook actief om te adviseren over de nieuwe ontwikkelingen op het Europese vlak.⁷³ De Tweede Richtlijn zorgde voor verdere aanpassingen van het vennootschapsrecht (inclusief de B.V.). De Derde Richtlijn maakte de juridische fusie van rechtspersonen mogelijk en de Vierde Richtlijn stelde de jaarrekening verplicht.⁷⁴ Al deze veranderingen leidden tot verdere aanpassingen van het ontwerp-NBW, waardoor ook de in 1970 gereed gekomen Invoeringswet NBW2 weer moest worden aangepast. Nadat de aangepaste Invoeringswet was aangeboden aan de Tweede Kamer werd

⁶⁸ Florijn (1994), p. 224.

⁶⁹ Zepen C.J. van & Du Pon, J.W., *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek. Invoeringswet Boek 2: rechtspersonen* (Klauwer Deventer, 1977), p. 1015, 1022 en 1046.

⁷⁰ Staatsblad 1960/205.

⁷¹ Frankrijk, West-Duitse Bondsrepubliek, Italië en de Benelux-landen werkten sinds 1951 al samen in de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal. Later werd de EEG uitgebreid met Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland.

⁷² Raaijmakers (1996), p. 2. De staat Delaware vervulde een dergelijke uitzonderingspositie binnen de Verenigde Staten van Amerika. Hierdoor waren er veel buitenlandse ondernemingen gevestigd in deze staat. Het veroorzaakte natuurlijk ook een grote aantrekkingskracht op de meer malafide ondernemers. Beide gevolgen van een dergelijke wetgevingsverschil werden (over het algemeen) negatief beoordeeld.

⁷³ In 1988 werd de voortzetting van de Commissie Vennootschapsrecht officieel bekend gemaakt middels de instelling van de Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen. In 1997 werd het adviesstelsel overheidsbreed gestroomlijnd en per ministerie werd in een wet vastgelegd welke commissies tot de vaste adviesorganen zouden behoren. De Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen behoort hiertoe (zie Wet adviesstelsel Justitie: Stb. 1997/323).

⁷⁴ Tonkelaar (1988), p. 40-41.

de wet, na het gebruikelijke voorbereidende werk in de Kamercommissie, op 22 april 1975 zonder stemming aangenomen.⁷⁵

⁷⁵ Zeben & Du Pon (1977), p. XV-XVI.

3. Algemene Handelingen

In dit hoofdstuk worden de algemene handelingen die voorkomen op het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen” weergegeven. Veelal de meeste handelingen komen op elk willekeurig beleidsterrein voor, waardoor het moeilijk is hiervoor een grondslag te vinden in de specifieke wet- en regelgeving van dit beleidsterrein. Hierbij kan worden gedacht aan handelingen die voortvloeien uit de Grondwet of uit het reglement van de Eerste Kamer. Hetgeen overigens niet inhoudt dat alle algemene handelingen geen grondslag kennen. Zo hebben de handelingen met betrekking tot de totstandkoming van de specifieke wet- en regelgeving van dit beleidsterrein wel een grondslag. Hieronder vallen de handelingen van adviescommissies op het terrein van het preventief toezicht op rechtspersonen. Deze commissies zijn door de Minister van Justitie ingesteld ten einde aanpassingen van wet- en regelgeving voor te bereiden. Zowel de handelingen inzake de instelling van, als die met de bevoegdheden van de betreffende commissies, zijn opgenomen in dit hoofdstuk.

Daarnaast zijn er een aantal algemene handelingen geformuleerd ten aanzien van de totstandkoming van Europese richtlijnen en het omzetten daarvan in Nederlandse wet- en regelgeving. Ook voor deze handelingen geldt dat het lastig is een grondslag te vinden in de beleidsterrein specifieke wet- en regelgeving. Bij de waardering van de handelingen van dit hoofdstuk zal rekening gehouden worden met hun algemene karakter.

3.1 Nationaal

3.1.1 Beleidsontwikkeling en evaluatie

1.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, medevaststellen, coördineren en evalueren van het beleid met betrekking tot preventief toezicht op privaatrechtelijke rechtspersonen.
Periode	1945 –
Grondslag	
Product	Beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties
Opmerking	Onder deze handeling valt ook: <ul style="list-style-type: none"> ▫ Het voeren van overleg met de andere betrokken actoren op het beleidsterrein. ▫ Het voorbereiden van een standpunt ter inbrenging in de Ministerraadvergaderingen voor beraad en besluitvorming betreffende het beleidsterrein. ▫ Het voeren van overleg met-/het leveren van bijdragen aan het overleg met het Staatshoofd betreffende het beleidsterrein. ▫ Het toetsen van de uitvoering van het beleid (evaluatie). ▫ Het informeren van het Kabinet van de Koningin over ontwikkelingen op het beleidsterrein. ▫ Het voorbereiden en vaststellen van het voorlichtingsbeleid (als beleidsinstrument).

2.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een KB, waarmee de Staatscommissie inzake de herziening van de Nederlandsche Burgerlijke Wetgeving wordt ingesteld en waarin tevens de onderzoeks- of adviesopdracht wordt vastgesteld.
Periode	1. 1919 – 1947 2. 1947 – 1990
Grondslag	1. KB van 13 september 1919 (Stcrt. 1919, 51) 2. KB van 21 november 1947 (Stcrt. 1947, 233)
Product	KB
Opmerking	Middels deze Koninklijke Besluiten werden tevens de voorzitter, leden en secretaris benoemd (met naam en functie).

3.

Actor	Staatscommissie inzake de herziening van de Nederlandsche Burgerlijke Wetgeving
-------	---

Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie over het herzien van de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving.
Periode	1. 1919 – 1947 2. 1947 – 1990
Grondslag	1. KB van 13 september 1919 (Stcrt. 1919, 51) 2. KB van 21 november 1947 (Stcrt. 1947, 233)
Product	Concept wetsontwerp, memorie van toelichting, interim rapport, eindrapport
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Onder de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving vielen bij instelling van de staatscommissie de volgende wetten: BW, WvK, Faillissementswet en Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. ▫ Vanaf 1976 verviel de bevoegdheid om een wetsontwerp/memorie van toelichting in te dienen.
4.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het instellen van commissies en (interdepartementale) werkgroepen ter ondersteuning van het beleid ten aanzien van vennootschappen, waarbij tevens de onderzoeks- of adviesopdracht wordt vastgesteld.
Periode	1945 –
Grondslag	Besluit van 8 april 1960, besluit van 16 maart 1954, besluit van 7 maart 1968, besluit van 9 juli 1968, besluit van 10 september 1970 en besluit van 27 december 1988
Product	Instellingsbesluit van de Commissie Herziening Ondernemingsrecht (1960), instellingsbesluit van de Commissie Vennootschapsrecht (1954/1968), instellingsbesluit van de Adviescommissie Vennootschapsrecht (Commissie Van der Grinten–1968), instellingsbesluit van de Werkgroep Vennootschapsrecht (1973), instellingsbesluit van de Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen (1988)
Opmerking	Middels de besluiten worden tevens de voorzitter, leden en secretaris benoemd (met naam en functie).
5.	
Actor	Commissie Vennootschapsrecht
Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie over de uitvoering door het departement van de artikelen 36 e. en 45 d. van het WvK (toepassing van goedkeuring van oprichting- en wijzigingsstatuten bij het afgeven van een verklaring van geen bezwaar inzake vennootschappen).
Periode	1. 1954 – 1955 2. 1968 – 1973
Grondslag	1. Besluit van 16 maart 1954, kenmerk: 1 ^o afdeling A nr. 51/154 2. Besluit van 7 maart 1968, kenmerk: Hoofdafdeling Privaatrecht nr. 056/168
Product	Eindrapport
6.	
Actor	Commissie Herziening Ondernemingsrecht
Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie over de vraag of de rechtsvorm van de onderneming herziening behoeft, en daarbij in het bijzonder aandacht te besteden aan het bestuur en toezicht bij de grote onderneming, alsmede aan de publieke verantwoording van de onderneming.
Periode	1960 – 1965
Grondslag	Besluit van 8 april 1960, kenmerk: Stafafdeling Wetgeving nr. 121/660
Product	Subrapporten, eindrapport
Opmerking	De commissie was onderverdeeld in vijf subcommissies.
7.	
Actor	Adviescommissie Vennootschapsrecht (Commissie Van der Grinten)
Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie inzake een specifieke vragen op het gebied van het vennootschapsrecht.
Periode	1968 – 1988
Grondslag	Besluit van 9 juli 1968, kenmerk: Stafafdeling Wetgeving – Hoofdafdeling Privaatrecht nr. 299/668 (Stcrt. 1968, 138)
Product	Interim-rapport, eindrapport
Opmerking	Deze vragen waren bij instelling van de commissie als volgt geformuleerd:

- a.) Is een afzonderlijke rechtsvorm voor de besloten vennootschap wenselijk? Zo ja, hoe moet de regeling daarvan luiden?
- b.) Behoeft de regeling van de kapitaalbescherming bij de naamloze vennootschap herziening?
- c.) Behoeft de positie van de houders van aandelen en van certificaten van aandelen in de naamloze vennootschap nadere regeling?
- d.) Zijn wettelijke bepalingen wenselijk in verband met concernverhoudingen?
- e.) Andere vragen van juridische aard welke in verband met de voorgaande punten of in verband met de coördinatie van het vennootschapsrecht in de E.E.G. van belang zijn.

8.

Actor	Werkgroep Vennootschapsrecht
Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie in kwesties betreffende het preventief toezicht op de oprichting en statutenwijzigingen van naamloze en besloten vennootschappen.
Periode	1973 – 1976
Grondslag	Besluit van 10 september 1973, kenmerk: Hoofdafdeling Privaatrecht nr. 340/173
Product	

9.

Actor	Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen
Handeling	Het adviseren van de Minister van Justitie op het terrein van het vennootschapsrecht en het rechtspersonenrecht in het algemeen.
Periode	1988 –
Grondslag	Besluit van 27 december 1988, kenmerk: Stafafdeling Wetgeving – Hoofdafdeling Privaatrecht nr. 575/688 (Stcrt. 1989, 14); gewijzigd met het besluit van 1 december 1992 (Stcrt. 1992, 239)
Product	interim-rapport, eindrapport
Opmerking	Met de publicatie van de Wet adviesstelsel Justitie (Stb. 1997/323) wordt de Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen officieel gerekend tot een van de vaste colleges van advies op het terrein van het Ministerie van Justitie.

3.1.2 Totstandkoming van wet- en regelgeving

10.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van wet- en regelgeving betreffende het beleidsterrein preventief toezicht op privaatrechtelijke rechtspersonen.
Periode	1945 –
Grondslag	<ul style="list-style-type: none"> □ Wet Vereniging en Vergadering (Stb. 1855/32) Wijzigingen bij: (Stb. 1976/229); (Stb. 1976/342) □ Wet Coöperatieve Verenigingen (Stb. 1925/204) Wijzigingen bij: (Stb. 1976/229); (Stb. 1976/342) □ Wetboek van Koophandel (Stb. 1837/51) Wijzigingen bij: (Stb. 1970/411); (Stb. 1970/414); (Stb. 1971/285); (Stb. 1971/286); (Stb. 1971/287); (Stb. 1971/288); (Stb. 1971/289); (Stb. 1976/229); (1976/342) □ Nieuw Burgerlijk Wetboek; boek 2 rechtspersonen (Stb. 1976/395) Wijzigingen bij: (Stb. 1976/396); (Stb. 1976/397); (Stb. 1978/269); (Stb. 1981/332); (Stb. 1983/59); (Stb. 1983/663); (Stb. 1985/656); (Stb. 1986/275); (Stb. 1987/112); (Stb. 1987/145); (Stb. 1987/209); (Stb. 1987/336); (Stb. 1988/85); (Stb. 1988/104); (Stb. 1988/305); (Stb. 1988/516); (Stb. 1988/517); (Stb. 1989/541); (Stb. 1990/1); (Stb. 1991/199); (Stb. 1991/710); (Stb. 1992/286); (Stb. 1992/458); (Stb. 1993/258); (Stb. 1993/261); (Stb. 1993/517); (Stb. 1993/597); (Stb. 1993/598); (Stb. 1994/506); (Stb. 1995/250); (Stb. 1995/355); (Stb. 1996/562); (Stb. 1997/53); (Stb. 1997/96); (Stb. 1997/776); (Stb. 1998/184) □ Wet op de stichtingen (Stb. 1956/327); wijzigingen bij: (Stb. 1976/229); (Stb. 1976/342) □ Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing (Stb. 1967/161) wijzigingen bij: (Stb. 1981/75); (Stb. 1985/660); (Stb. 1993/692); (Stb. 1997/511) □ Rijkswet zetelverplaatsing door overheid van rechtspersonen (Stb. 1967/162) wijzigingen bij: (Stb. 1981/75); (Stb. 1985/660); (Stb. 1993/692); (Stb. 1997/511) □ Wet Toezicht Kerkgenootschappen (Stb. 1853/102) wijzigingen bij: (Stb. 1971/213); (Stb. 1988/157)

Product	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Algemene maatregelen van bestuur ▫ Koninklijke Besluiten, circulaires
---------	--

3.1.3 Verantwoording van beleid

11.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het opstellen van periodieke verslagen over ontwikkelingen op het beleidsterrein preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen.
 Periode 1945 –
 Grondslag
 Product Jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen

12.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden of commissies uit de Kamers der Staten Generaal betreffende het beleidsterrein preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen.
 Periode 1945 –
 Grondslag
 Product Brieven, notities

13.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het informeren van de Commissies voor Verzoekschriften en andere tot het onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid met betrekking tot privaatrechtelijke rechtspersonen.
 Periode 1945 –
 Grondslag
 Product Brieven, notities

3.1.4 Internationaal beleid

14.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het medevoorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen inzake privaatrechtelijke rechtspersonen en het presenteren van Nederlandse standpunt in intergouvernementele organisaties.
 Periode 1945 –
 Grondslag
 Product Internationale regelingen, nota's, notities, standpunten
 Opmerking Zie ook de handelingen m.b.t. de Europese Unie.

3.1.5 Informatieverstrekking

15.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleidsterrein preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen.
 Periode 1945 –
 Grondslag
 Product Brieven, notities

16.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van het preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen.
 Periode 1945 –
 Grondslag

Product	Voorlichtingsmateriaal
Toelichting	Zie voor het voorbereiden en vaststellen van het voorlichtingsbeleid (waarbij voorlichting als beleidsinstrument gehanteerd wordt) handeling 1.

3.1.6 Onderzoek

17.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het vaststellen van de opdracht en het eindproduct van (wetenschappelijk) onderzoek ten aanzien van het preventief toezicht op rechtspersonen.
Periode	1945 -
Product	Offerte, brieven, rapport
Opmerking	Onder vaststellen van het eindproduct wordt ook het in ontvangst nemen van het eindproduct verstaan
18.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het begeleiden van (wetenschappelijk) onderzoek ten aanzien van het preventief toezicht op rechtspersonen.
Periode	1945 -
Product	Notities, notulen, brieven
19.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het verzamelen en bewerken van gegevens ten behoeve van (wetenschappelijk) onderzoek ten aanzien van het preventief toezicht op rechtspersonen.
Periode	1945 -
20.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het financieren van (wetenschappelijk) onderzoek ten aanzien van het preventief toezicht op rechtspersonen.
Periode	1945 -
Product	Rekeningen, declaraties
21.	
Actor	Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen
Handeling	Het in overeenstemming met de Minister van Justitie verlenen en vaststellen van (studie-) opdrachten aan derden ten behoeve van de adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen.
Periode	1988 –
Grondslag	Besluit van 27 december 1988 (Stcrt. 1989, 14)
Product	Nota's, notities, onderzoeksrapporten

3.2 Europese Unie

3.2.1 Algemeen

22.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het detacheren/benoemen van ambtenaren bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EU inzake preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode	1958 -
Product	Besluit
Handeling	Het detacheren/benoemen van ambtenaren bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EU inzake preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen

3.2.2 Raadsbesluiten

23.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden van bijdragen aan werkgroepen van de Europese Commissie inzake preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode 1958 –
Opmerking Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen over de geleverde inbreng in de werkgroepen

24.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het opstellen van concept-informatiefiches over voorstellen, mededelingen en Groenboeken van de Europese Commissie op het gebied van preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode 1989 –
Product Concept-fiches
Opmerking De interdepartementale WBCN stelt de informatiefiches vast. De handeling hiervoor is opgenomen in het RIO 'Gedane Buitenlandse Zaken'.

25.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van Raadswerkgroepen met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode 1958 –
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De handeling leidt in het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van Raadswerkgroepen

26.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc groepen Raden/Attachés met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode 1958 –
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De handeling leidt in het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van Raden/Attachés

27.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van het Coreper met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode 1958 –
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiger in het Coreper (de PV) worden vastgesteld in interdepartementaal overleg onder leiding van Buitenlandse Zaken.
- De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van de vergaderingen van het Coreper

28.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc *High Level* groepen met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen

Periode 1958 –

Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De handeling leidt in het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van *High Level* groepen

29.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake agendapunten van Raadsvergaderingen met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen

Periode 1958 –

Opmerking

- Nationale standpunten en onderhandelingsposities inzake agendapunten van Raadsvergaderingen komen tot stand in de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CoCo)
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van Raadsvergaderingen

30.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen

Periode 1993 –

Opmerking Overleg hierover in de Coördinatiecommissie op Hoog Ambtelijk Niveau (CoCoHan) leidt tot algemene rapporten aan de betrokken ministers

3.2.3 Uitvoeringsbepalingen van de Europese Commissie

31.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het voordragen van personen voor benoeming in een raadgevend comité, beheerscomité of reglementeringscomité

Periode 1958 –

Opmerking De Raad benoemt de leden van de comités.

32.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten inzake door de Europese Commissie voorgestelde uitvoeringsbepalingen met betrekking tot preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen, die besproken worden in een raadgevend comité, een beheerscomité of een reglementeringscomité

Periode 1958 –

Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven
- Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatie-overleg.
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités.
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités

33.

Actor Minister van Justitie

Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten over door de Commissie voorgenomen besluiten, maatregelen en onderhandelingen met derde landen, voorzover deze niet zijn vastgelegd in Raadsbesluiten en worden gecoördineerd in commissies en werkgroepen

Periode 1958 –

3.2.4 Implementatie van Europese regelgeving

- 34.
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het opstellen van een plan ter implementatie van een door de Raad vast te stellen besluit inzake preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen
Periode	1993 –
Grondslag	Aanwijzingen voor regelgeving (Stcrt. 1992, 230) nr. 334
Product	Implementatieplan
Opmerking	Het betreft hier plannen ter implementatie van richtlijnen en verordeningen die onderworpen zijn aan de samenwerkingsprocedure of de medebeslissingsprocedure (co-decisie) van Raad en Europees Parlement. Het implementatieplan moet binnen een maand nadat de Raad het gemeenschappelijk standpunt heeft vastgesteld voorgelegd worden aan de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen.
- 35.
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voordragen van de bepalingen van communautaire besluiten betreffende preventief toezicht privaatrechtelijke rechtspersonen aan de Commissie van deskundigheid belast met de controle op de naleving
Periode	1958 –
Grondslag	Richtlijnen
Product	Besluit

4. Privaatrecht na 1945: rechtspersonen

4.1 Algemeen

Op het beleidsterrein “preventief toezicht rechtspersonen”, onderdeel van het overkoepelende beleidsterrein “Privaatrecht”, is de Minister van Justitie verantwoordelijk voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van de geldende wet- en regelgeving. De belangrijkste wet voor dit terrein is het BW2. Zoals in de inleiding reeds is gememoreerd, worden in dit hoofdstuk de beleidsterrein specifieke handelingen verwerkt, waarbij de handelingen van het Minister van Justitie prominent aanwezig zijn. Ten einde het beeld van het beleidsterrein compleet te maken, komt hieronder kort de algemene procedure voor oprichting van rechtspersonen aan bod.

De voornaamste actoren die betrokken zijn bij de oprichting van een rechtspersoon zijn achtereenvolgens notarissen, KvK's, het MvJ en de RM. Het BW2 geeft een duidelijke omschrijving van hun taken en bevoegdheden. Het oprichtingstraject is voor alle vormen van rechtspersonen min of meer gelijk. In het kort dient een oprichter statuten op te stellen, die een notaris toetst en vastlegt in een akte. Daarnaast moeten privaatrechtelijke rechtsvormen worden ingeschreven in het handelsregister van de KvK. Bij vennootschappen is tevens een verklaring van geen bezwaar nodig van de Minister van Justitie. De RM treedt op als bemiddelaar bij geschillen (binnen de rechtspersoon), maar is ook gemachtigd om zelf zaken, bijvoorbeeld in geval de wet wordt overtreden, voor te leggen aan een rechtbank. Hieronder zal de praktijk van de uitvoering en toezicht van de regels van het BW2 (op hoofdlijnen) nader worden toegelicht.

4.1.1 Uitvoering van de regels van het BW2 in de praktijk

Wanneer een persoon een rechtspersoon wil oprichten heeft hij of zij altijd een notaris nodig. De notaris geeft desgevraagd advies bij het opstellen van de noodzakelijke statuten, waarvan de eisen per rechtsvorm verschillen.⁷⁶ De statuten worden door de notaris getoetst aan de geldende wet- en regelgeving en bekrachtigd middels een door hem opgestelde akte (waarin de statuten eveneens worden vermeld). Ook bij wijzigingen van statuten is wederom een notariële akte vereist. De akte is in feite de ruggegraat van het toezicht op rechtspersonen. In geval van een conflict tussen bijvoorbeeld een algemene ledenvergadering (Alv) en een bestuur van een vereniging, valt de RM in eerste instantie terug op de akte met de statuten.

Een opgerichte rechtspersoon heeft pas rechtspersoonlijkheid wanneer de oprichter(s) deze in schrijft in het handelsregister van de KvK in de regio van zijn/haar vestigingsplaats. Voor 1 oktober 1997 hebben de KvK's drie registers (verenigingenregister, stichtingenregister en handelsregister) in gebruik gehad, maar die zijn sindsdien samengevoegd. Naast de inschrijving zijn rechtspersonen ook verplicht statuutwijzigingen en bestuurlijke wisselingen te melden aan de KvK's. Daarbij dienen zij ook ieder kalenderjaar een jaarverslag en jaarrekening te overleggen, die daar ter inzage worden gelegd. Het is mogelijk voor een rechtspersoon om dispensatie aan te vragen voor een openbare publicatie van (delen) van de jaarrekening. Rechtspersonen kunnen alleen ontheffing van deze financieel-economische verplichting krijgen om 'gewichtige redenen'. Het verzoek daartoe moet worden ingediend bij de Minister van Economische Zaken (zie handelingen § 4.8).

Voor de oprichter(s) van een vennootschap (N.V. of B.V.) is de procedure hiermee echter nog niet klaar. De wet bepaalt dat een vennootschap pas rechtspersoonlijkheid bezit indien de Minister van Justitie een verklaring van geen bezwaar heeft afgegeven.⁷⁷ Dergelijke aanvragen worden namens de minister afgehandeld door de DBZ. In de meeste gevallen verzorgt de notaris de aanvraag voor de oprichter van een vennootschap. Tot voor kort werd ook de akte met de statuten opgestuurd. Deze statuten werden dan ook getoetst door de ambtenaren van Justitie. Thans hoeft de notaris alleen een

⁷⁶ Zie voor de minimum eisen de § 4.2 t/m 4.5 (verenigingen, coöperaties & Owm, N.V., B.V. en stichtingen).

⁷⁷ BW2, art. 64.2: Fruin, J.A. (bewerkt door Cremers, P.H.A.J. e.a.), *De Nederlandse Wetboeken* (W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1998), p. 268.

vragenformulier in te leveren. Op basis hiervan gaat DBZ na of de oprichter(s) een crimineel verleden heeft (hebben). Hierbij wordt gekeken naar de aanwezigheid van een strafblad(en), naar mogelijke financieel-economische fraude (bijvoorbeeld belasting ontduiking) en of de oprichter(s) in het verleden de sociale premies op een juiste wijze hebben afgedragen. Voor deze laatste informatie is DBZ afhankelijk van het Landelijk instituut sociale verzekeringen (LISV). Deze ZBO geeft de Minister van Justitie op diens verzoek informatie uit de door haar beheerde gegevens. Bij het afgeven van de verklaring is de oprichter een vastgesteld bedrag aan leges verschuldigd aan het MvJ. Indien een reeds bestaande vennootschap de statuten wil wijzigen, dan is de verklaring van geen bezwaar ook noodzakelijk (volgens dezelfde procedure).

4.1.2 Toezicht en opsporing

Het BW2 geeft echter niet alleen richtlijnen voor toezicht tijdens de oprichtingsfase (inclusief het wijzigen van statuten), maar ook voor het verdere traject. De RM speelt hierbij een belangrijke rol. De voornaamste schakels van de RM, de rechters en het Openbaar Ministerie (OM), zorgen uiteraard voor de handhaving van de regels van het BW2. Een rechtbank kan een rechtspersoon op vordering van het OM ontbinden, indien deze handelt in strijd met de openbare orde. De rechtbank is ook in andere gevallen bevoegd een rechtspersoon te ontbinden, bijvoorbeeld als de statuten van de rechtspersoon in kwestie niet voldoen aan de wettelijke eisen. Of omdat de oprichter zijn rechtsvorm misbruikt voor een ander doel dan dat haar statuten vermelden. Dergelijke zaken kunnen door het OM worden aangebracht, maar ook door belanghebbenden, zoals het bestuur van een rechtspersoon.⁷⁸

Daarnaast treedt de RM ook op bij geschillen binnen een rechtspersoon (intern) of tussen rechtspersonen (extern). Ook deze zaken kunnen door het OM en door belanghebbenden worden aangebracht. Het OM heeft de mogelijkheid om op eigen initiatief (of op aangeven van een belanghebbende) een onderzoek te starten naar bijvoorbeeld het handelen van het bestuur of naar de naleving van de statuten. Dergelijke geschillen kunnen ondermeer betrekking hebben op financiële-, personele-, bestuurlijke- en materiële zaken. In dit verband kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een conflict rondom een benoeming van een bestuurder of commissaris (personele conflicten). Bij de rechtsvorm 'stichting' heeft de RM een iets explicietere rol in vergelijking met de andere rechtsvormen. Zo heeft een rechter ondermeer de volgende sanctiemogelijkheden; het ontslaan van een bestuurslid, het wegsturen van het gehele bestuur of zelfs het ontbinden van een stichting.⁷⁹ De RM heeft wat betreft het toezicht op rechtspersonen dus een brede taak.

Het BW2 geeft overigens precies aan welke van de bovengenoemde juridische zaken worden behandeld door een kantongerecht en welke door een arrondissementsgerecht. Echter in geval dat de rechtspersoon een onderneming is, moeten een specifiek aantal zaken worden voorgelegd aan de Ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam. Deze zaken zijn grofweg in te delen in de volgende categorieën:

- Het recht van enquête; de ondernemingskamer gaat in eerste instantie na of het instellen van een enquête gerechtvaardigd is, vervolgens kan het onderzoek leiden tot een vaststelling van wanbeleid en in de laatste fase tot een uitspraak met betrekking tot het treffen van onmiddellijke voorzieningen.
- Wet op de ondernemingsraden; beslissen inzake beroep van een ondernemingsraad tegen een adviesplichtig besluit van een ondernemer (bodenzaken) en het doen van een uitspraak op het verzoek tot het treffen van voorlopige voorzieningen na het bodemverzoek.
- Geschillenregeling; hoger beroep van een vonnis van de Rechtbank in een geschillenregeling (BW2; art. 336 & 343)
- Overige procedures; rechtspleging inzake jaarrekeningen en jaarverslagen (inrichting jaarstukken op rechterlijk bevel), uitkoop kleine minderheidsaandeelhouders (vordering tot overdracht op verzoek) en andere zaken voortkomend uit het BW2 (o.a. conflict beslechting inzake benoeming van een commissaris).⁸⁰

⁷⁸ BW2, art. 19, 20 & 21: Fruin (1998), p. 245, 247.

⁷⁹ Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), p. 61-68. Zie ook: Tonkelaar (1988), p. 83-84 & 149.

⁸⁰ *Verslag werkzaamheden van de Ondernemingskamer 1998* (opgesteld door griffier mw. mr. T.J. Vlot), met dank aan griffier mr. A.J. Gieske voor het toe zenden van het verslag (27 september 1999).

Binnen de RM neemt de Ondernemingskamer dan ook een aparte positie in. Een goed voorbeeld is in dit verband de benoemingsprocedure van een commissaris bij een onderneming. Indien een ondernemingsraad bezwaar heeft tegen een benoeming van een commissaris, kan het bestuur van de onderneming deze weigering aanvechten bij de Ondernemingskamer. Daarnaast kan de Ondernemingskamer een commissaris ook schorsen of ontslaan wegens het verwaarlozen van zijn/haar taak, dit op verzoek van een aangewezen vertegenwoordiger van de raad van commissarissen, de ondernemingsraad, algemene aandeelhoudersvergadering (Aav) of de algemene ledenvergadering (Alv).

Naast de RM, heeft ook de KvK de bevoegdheid om rechtspersonen te ontbinden. Een vennootschap, coöperatie of Owm wordt bij beschikking door een KvK ontbonden, indien er gedurende de periode van één jaar geen inschrijvingsgeld is betaald aan de KvK, er geen bestuurders staan ingeschreven, er geen jaarrekeningen openbaar zijn gemaakt en er niet is gereageerd op aanmaningen van de belastingdienst. Een stichting en een vereniging, zijnde geen onderneming, kunnen worden ontbonden, eveneens bij beschikking, indien er gedurende de periode van één jaar geen bestuurders staan ingeschreven in het handelsregister van de KvK. De laatst bekende bestuurders van de te ontbinden rechtspersoon worden door de KvK per aangetekende brief op de hoogte gesteld van het voornemen tot ontbinding. Indien hier niet ten positieve op wordt gereageerd, zal de KvK na acht weken de beschikking tot ontbinding doen uitgaan. De KvK plaatst tevens een mededeling in de Nederlandse Staatscourant, dat de betreffende rechtspersoon bij beschikking is ontbonden. Indien de kosten van deze publicatie in de Staatscourant niet kunnen worden verhaald op de ontbonden rechtspersoon, zal de Minister van Justitie deze voor zijn rekening nemen.⁸¹

4.1.3 Handelingen BW2 titel 1: Algemene bepalingen

36.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voldoen van de kosten tot publicatie van een ontbonden rechtspersoon in de Nederlandse Staatscourant, indien het vermogen van de ontbonden rechtspersoon hiervoor ontoereikend is.
Periode	1997 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1996/181), art. 19.3
Opmerking	Deze wijziging trad in werking op 1 oktober 1997 (Stb. 1997/416).

37.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het behandelen van een verzoek tot goedkeuring van de bestemming van het batig saldo der vereffening van een ontbonden rechtspersoon.
Periode	1976 – 1991
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 20.3
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Deze goedkeuring is vereist om de ontbinding rechtsgeldigheid te geven voor een periode van tien jaar. ▫ Bij Wet van 15 november 1989 (Stb. 541) zijn de algemene bepalingen (titel 1) van het BW2 geheel vervangen.

38.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het behandelen van verzoeken tot verlenging van de [bestaans]duur van een rechtspersoon, die voor bepaalde tijd is opgericht.
Periode	1976 – 1991
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 25.1
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ De ministeriële beschikking wordt in de Nederlandse Staatscourant openbaar gemaakt. ▫ Bij Wet van 15 november 1989 (Stb. 541) zijn de algemene bepalingen (titel 1) van het BW2 geheel vervangen.

⁸¹ BW2, art. 19a: Fruin (1998), p. 245-246.

4.2 Verenigingen

4.2.1 Algemeen

Iedereen mag op basis van de grondwet een vereniging oprichten. Hiervoor is wel een zogenaamde ‘meerzijdige rechtshandeling’ nodig, dat wil zeggen minimaal twee oprichtende personen. Een vereniging kenmerkt zich door het feit dat zij leden heeft en is opgericht voor een bepaald doel. Dit doel mag niet zijn gericht op het behalen van winst ter verdeling onder de leden. Dat betekent echter niet dat een vereniging geen winst mag maken, want er kan winst nodig zijn om het doel na te streven. Het BW2 kent drie soorten verenigingen:

- De *als* vereniging opgerichte vereniging (ook wel de gewone vereniging)
- De *als* coöperatie opgerichte vereniging
- De *als* onderlinge waarborgmaatschappij (Owm) opgerichte vereniging

De gewone vereniging kan worden opgericht bij notariële akte. Indien dit echter niet geschied heeft zo’n dergelijke vereniging een beperkte rechtsbevoegdheid. Dit wordt ook wel een ‘informele’ vereniging genoemd. Meestal zijn dit kleine verenigingen zoals een plaatselijke zangvereniging of aquariumvereniging. Een ‘formele’ vereniging daarentegen heeft volledige rechtspersoonlijkheid als de statuten de volgende zaken vermelden: de naam en plaats van vestiging, het doel van oprichting, de verplichtingen die de leden tegenover de vereniging hebben (of de wijze waarop zodanige verplichtingen kunnen worden opgelegd), hoe de algemene vergadering bijeen moet worden geroepen, de wijze van benoemen dan wel ontslaan van bestuurders en de manier waarop een batig saldo wordt aangewend dan wel de bestemming daarvan in geval van ontbinding van de vereniging. Net als bij stichtingen kennen formele verenigingen een inschrijvingsplicht. Het bestuur is ook in dit geval hoofdelijk aansprakelijk zolang de vereniging niet is ingeschreven bij de KvK. Enkele bekende verenigingen zijn bijvoorbeeld: Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten, Vereniging Bevrijdingskinderen en Algemene Nederlandse Wielrijdersbond (ANWB), maar natuurlijk ook de meeste sportverenigingen, studentenverenigingen en woningbouwverenigingen.

Een vereniging wordt bestuurd door een bestuur, wiens leden worden benoemd door de Alv. Elke vereniging moet tenminste deze twee bestuursorganen hebben. Ieder lid van de vereniging, mits niet geschorst, heeft toegang tot de Alv en heeft in geval van stemming één stem. De Alv bepaalt in grote lijnen het beleid van de vereniging, grotendeels als gevolg van haar controlerende functie. De vergadering heeft het recht om het bestuur ter verantwoording te roepen, inzicht te krijgen in de financiële huishouding en bestuurders te benoemen, te schorsen dan wel te ontslaan. Dit laatste geldt ook voor commissarissen, in geval de vereniging een raad van commissarissen (RvC) heeft ingesteld. Tevens heeft de Alv het recht om de statuten te wijzigen en de vereniging te ontbinden. Naast de Alv kan een vereniging dus ook een RvC instellen, waarmee het interne toezicht op de rechtspersoon wordt vergroot.⁸²

4.2.2 Handelingen BW2 titel 2: Verenigingen

39.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het behandelen van een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van een vereniging.
Periode	1945 – 1976
Grondslag	WVV (Stb. 1855/32), art. 5 en art. 8
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">▫ Ten einde de vereniging officieel erkend te laten verklaren dient de akte van oprichting opgesteld te zijn door een notaris en worden voorgelegd aan de Minister van Justitie. De minister draagt zorg voor publicatie in de staatscourant en inschrijving bij de KvK.▫ Tot aan de invoering van het nieuw BW op 26 juli 1976 (Stb. 1976/342) werd de erkenning

⁸² Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), p. 25-49.

afgeven per Koninklijk Besluit (Stb. 1976/229, artikel II: van WVV vervalt de afdeling 1, de artikelen 1-14).

4.3 Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen

4.3.1 Algemeen

Deze bijzondere verenigingen worden beiden per notariële akte (meerzijdige rechtshandeling) opgericht en kenmerken zich door hun economische activiteiten. Hoewel er vele overeenkomsten zijn met gewone (formele) verenigingen maakt het bedrijfsmatige doel deze rechtspersonen anders. Voor de grote coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen gelden dezelfde bepalingen aangaande jaarrekeningen en –verslag als bij grote vennootschappen. Bovendien is het voor deze ondernemingen verplicht om een RvC in te stellen. De Minister van Justitie is verantwoordelijk voor het vaststellen van het grensbedrag van het eigen vermogen, waaraan dit bovenstaande criterium wordt getoetst.⁸³

Een coöperatie voorziet haar leden in ‘bepaalde stoffelijke behoeften’, bijvoorbeeld landbouwmachines of een melkfabriek, maar dit kunnen geen verzekeringen zijn. In de naam van deze rechtspersoon dient het woord ‘coöperatief’ te zijn opgenomen.

Een Owm sluit voor haar leden verzekeringsovereenkomsten af. Het is deze rechtspersoon zelfs verboden om andere economische activiteiten te ontwikkelen. In de naam moet het woord ‘onderling’ of ‘wederkerig’ zijn vermeld. Vanwege het opereren op de verzekeringsmarkt is een Owm onderworpen aan de Wet op het levensverzekeringsbedrijf en/of de Wet op het schadeverzekeringsbedrijf.

De organisatiestructuur is, wat betreft bestuur en algemene vergadering en dergelijke, voor beide rechtspersonen gelijk aan de structuur van een formele vereniging. Voor de coöperatie en de Owm geldt ook dat beiden verplicht ingeschreven moeten worden in het handelsregister van de KvK.⁸⁴ Net als bij de formele vereniging is de sanctie jegens de leden van het bestuur, indien zij hieraan niet voldoen, hoofdelijke aansprakelijkheid. De meeste grote coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen hebben, naast een Alv, een RvC die het beleid van het bestuur controleert. Deze organisatieonderdelen verzorgen het interne toezicht.⁸⁵

4.3.2 Handelingen BW2 titel 3: Coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen

40.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een Koninklijk Besluit, waarbij het grensbedrag van het eigen vermogen van een (grote) coöperatie of (grote) onderlinge waarborgmaatschappij, ten hoogste eenmaal in de twee jaar, wordt vastgesteld.
Periode	1989 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1988/305), art. 63b.2.a
Product	KB
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Met dit grensbedrag kan worden vastgesteld of de betreffende coöperatie of Owm een grote onderneming is. Indien dit het geval is, dan gelden er aanvullende eisen ten aanzien van de organisatie van de onderneming, met andere woorden; het hebben van een RvC en een ondernemingsraad. ▫ Bij het vaststellen wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van het prijsindexcijfer van de bruto investeringen in vaste activa van bedrijven (zie volgende handeling, nr. 42). ▫ Per uitvoeringsbesluit van 14 november 1992 (Stb. 602) is dit bedrag verhoogd tot fl. 25. 000.000,-

41.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur

⁸³ Zie hiervoor het BW2, titel 3, afdeling 2 “De raad van commissarissen bij de grote coöperatie en bij de grote onderlinge waarborgmaatschappij”, art. 63a-63j, in: Nederlandse Wetgeving editie Schuurman & Jordens (bewerkt door mr. I. Jansen), *Burgerlijk Wetboek Boek 2* (W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1998), p. 108-116.

⁸⁴ Een coöperatie en een Owm dienen zich vanwege hun economische activiteiten in te schrijven in het Handelsregister bij de KvK, in plaats in het Verenigenregister aldaar.

⁸⁵ Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), p. 49-60.

	waarbij, waarbij het prijsindexcijfer (van de bruto investeringen in vaste activa van bedrijven) wordt vastgesteld.
Periode	1989 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1988/305), art.63b.3
Product	Amvb
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Voor de vaststelling van het prijsindexcijfer moest tot 1995 de SER worden gehoord (Stb. 1995/355; i.w.tr. 26/07/1995). ▫ Zie voor de beschrijving van de handeling van de SER, betreffende de periode 1976-1995, het PIVOT-rapport nummer 58 <i>Sociaal–Economische Raad</i>, handeling 35, p. 38.
42.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het behandelen van een verzoek van een coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij, waarbij de SER wordt gehoord, betreffende het verkrijgen van een ontheffing van enkele of alle bepalingen inzake het houden van een raad van commissarissen.
Periode	1989 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1988/305), art. 63d.2
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ De bepalingen voor RvC van een coöperatie of Owm worden vermeld in het BW2, de artikelen 63f tot en met 63j. Aan de beschikking kunnen beperkingen en voorwaarden worden verbonden. ▫ De handeling van de SER wordt beschreven in het PIVOT-rapport nummer 58 <i>Sociaal–Economische Raad</i>, handeling 35, p. 38.

4.4 Vennootschappen

4.4.1 Algemeen

Deze vorm van rechtspersoonlijkheid wordt alleen gebruikt door commerciële ondernemingen. Wanneer een onderneming het eigendom is van één of meerdere natuurlijke personen, heeft deze onderneming meestal de rechtsvorm ‘eenmanszaak’, ‘vennootschap onder firma’ of ‘commanditaire vennootschap’. Indien er bij een dergelijke onderneming iets misloopt, dan is een eigenaar altijd hoofdelijk aansprakelijk. Om dit risico te ondervangen kunnen de eigenaren (of eigenaar) van de onderneming voor de rechtsvorm naamloze vennootschap (N.V.) of besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.) kiezen. Deze rechtsvormen zijn krachtens het BW2 rechtspersonen en hebben dezelfde handelingsvrijheid als een natuurlijk persoon. Voor een eigenaar van een N.V. of B.V. betekent dit dat zijn/haar privé-vermogen niet wordt aangesproken in geval de onderneming failliet gaat.

De vestigingsplaats van een N.V. of B.V. wordt vastgelegd in de oprichtingsstatuten van deze rechtsvormen. In bijzondere omstandigheden kan de vestigingsplaats worden verplaatst, hetzij vrijwillig, hetzij op last van de regering, naar een ander land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit wordt ook wel zetelverplaatsing genoemd. Na de handelingen inzake naamloze- en besloten vennootschappen zullen de handelingen met betrekking tot zetelverplaatsing aan bod komen.

4.4.2 Naamloze vennootschappen

Een N.V. wordt opgericht bij notariële akte door een of meerdere personen. Deze akte bevat tenminste de statuten van de vennootschap, de benoeming van de eerste bestuurder(s) en het bedrag van het geplaatste kapitaal, het gestorte deel daarvan en het bedrag van de geplaatste aandelen, onderverdeeld per soort aandeel en per oprichter.⁸⁶ In de statuten zijn in ieder geval opgenomen de naam, de vestigingsplaats, het doel van de vennootschap en een regeling voor het geval de onderneming een van zijn bestuurders moeten missen. Daarnaast vermelden de statuten de gegevens omtrent de opbouw van de organisatie en de juridische bevoegdheden uitgesplitst per organisatieonderdeel. Ook de gegevens over het maatschappelijk kapitaal (aandelen e.d.) worden in de statuten opgenomen.

⁸⁶ Elke oprichter moet deelnemen in het maatschappelijk kapitaal van de N.V., ook al is één aandeel voldoende. Tenminste 20% van het kapitaal dient te worden geplaatst (bv. op de aandelenbeurs), waarvan weer tenminste 25% moet zijn gestort in een nominaal bedrag (bij een bank). Dit bedrag vormt het minimumkapitaal van de onderneming. Voor een N.V. is dat bedrag fl. 100.000,-. Zie hiervoor: Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), p. 74-75. Zie ook BW2; art. 67.2: Fruin (1998), p. 269.

Na het opmaken van de notariële akte vragen de oprichters (of oprichter) een verklaring van geen bezwaar aan bij het MvJ. Zonder deze verklaring is het niet mogelijk een N.V. op te richten. De Minister van Justitie kan een verklaring alleen weigeren als de antecedenten van de oprichter(s) daartoe aanleiding geven (bijvoorbeeld; een strafblad) of wanneer de akte (statuten) in strijd is met de openbare orde of de wet. Daarnaast wordt de verklaring niet afgegeven als de oprichter(s) de leges ten bate van de Rijkskas niet voldoen.⁸⁷ Nadat het MvJ de verklaring heeft afgegeven, hebben de oprichters (of oprichter) nog drie maanden de tijd om hun voornemen uit te voeren. De bestuurders hebben de plicht om de opgerichte N.V. in te schrijven in het handelsregister bij de KvK.

Een N.V. heeft minimaal de volgende organen; een bestuur, een Raad van Commissarissen en een algemene vergadering van aandeelhouders. De Ava en de RvC controleren het bestuur en haar beleid. Zo moet de Ava gekend worden bij statutenwijziging, wijzigingen of aanvullingen op de aandelenportefeuille en bij fusie en splitsing. Daarnaast stelt de Ava ondermeer de jaarrekening vast en heeft zij de bevoegdheid om bestuurder en twee derde van de commissarissen te benoemen, te schorsen of te ontslaan. De Ava komt minimaal een maal per jaar bijeen en wel binnen 6 maanden na afloop van het boekjaar. De RvC controleert het bestuur doorlopend en geeft daarnaast desgevraagd advies aan het bestuur. Tevens kan de raad het bestuur of een van de bestuurders schorsen en op eigen gezag de Ava bijeen roepen. Beide organen staan garant voor het interne toezicht op de onderneming (N.V.).⁸⁸

4.4.3 Handelingen BW2 titel 4: Naamloze vennootschappen

43.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van 'geen bezwaar' over de akte van een naamloze vennootschap.
Periode	1945 –
Grondslag	WvK (Stb. 1928/216), art. 36e. en art. 45d.; BW2 (Stb. 1976/395), art. 64.2, art. 125.1
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ De akte van een N.V. dient te zijn opgesteld door een notaris (ook bij wijziging van de statuten) en moet worden voorgelegd aan de Minister van Justitie. ▫ In de praktijk wordt de verklaring van geen bezwaar niet meer afgegeven op basis van de notariële akte, maar op basis van onderzoek door de directie Bestuurszaken van het MvJ. Het BW2 zal binnenkort overeenkomstig worden aangepast middels de nog niet geldende tekst die is gepubliceerd in Staatsblad 283 (22 juni 2000).

44.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het, op verzoek van de oprichters van een naamloze vennootschap, verlengen van de oprichtingstermijn van een N.V.
Periode	1987 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1986/275), art. 64.3
Product	Beschikking
Opmerking	Nadat de verklaring van geen bezwaar is afgegeven, dient de akte van oprichting (van een N.V.) binnen drie maanden door een notaris te worden opgemaakt. Zoniet, dan vervalt de verklaring van geen bezwaar, tenzij op grond van gewichtige redenen besloten wordt tot verlenging van de termijn.

45.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij het minimumkapitaal van een naamloze vennootschap wordt vastgelegd of gewijzigd, wanneer het recht van de Europese Gemeenschappen verplicht tot een verhoging van het geplaatste kapitaal.
Periode	1978 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1978/269), art. 67.2

⁸⁷ Deze leges (of aanvraagkosten) bedragen momenteel fl. 200,-. Zie BW2; art. 68.1 en 179.1 (Stb. 1993/517).

⁸⁸ Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), pp. 69-77, 88-91 en 97-98.

- Product Amvb
Opmerking
- Voor de wijziging van dit artikel (onder invloed van het Europees Gemeenschapsrecht bij wet van 15 mei 1981; Stb. 1981/332) werd dit Amvb vastgesteld op basis van het prijsindexcijfer (Stb. 1978/269).
 - Per 1 september 2000 is dit bedrag vastgesteld op 45.000,- euro (Stb. 2000/267).
- 46.
- Actor Landelijk instituut sociale verzekeringen
Handeling Het op verzoek van de Minister van Justitie verstrekken van inlichtingen, hetzij door inzage of door het versturen van een uittreksel van de gegevens waarover het Lisv beschikt.
Periode 1997 –
Grondslag BW2 (Stb. 1997/96), art. 68.3
Product -
Opmerking Deze wijziging is ingegaan per 1 maart 1997 (Stb. 1997/97).
- 47.
- Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij de leges ter verkrijging van de verklaring van ‘geen bezwaar’ worden vastgesteld.
Periode 1976 –
Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 68.1 en art. 125.3
Product Amvb
Opmerking De vaststelling van het bedrag is gekoppeld aan het algemene loon- en prijspeil. Per uitvoeringsbesluit van 1 mei 1993 zijn de leges verhoogd tot fl. 200,- (Stb. 1993/157). Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij de leges ter verkrijging van de verklaring van ‘geen bezwaar’ worden vastgesteld.
- 48.
- Actor Minister van Justitie
Handeling Het beslissen bij Koninklijk Besluit op het beroep van de oprichter(s) van een naamloze vennootschap tegen de weigering van de Minister van Justitie tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’.
Periode 1976 – 1994
Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 68.4
Product KB, beschikking
Opmerking
- Bij Wet van 29 juni 1994 (Stb. 506) werd er van het artikel 68 de leden 3-7 vervangen door een nieuw lid 3 (in werking getreden op 1 september 1994, Stb. 588).
 - Sinds de Wet van 29 juni 1994 (Stb. 506) moet een aanvrager in beroep bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. Zie hiervoor handeling 60 van dit RIO.
- 49.
- Actor Minister van Justitie
Handeling Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van omzetting van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid in een naamloze vennootschap.
Periode 1971 –
Grondslag WvK (Stb.1971/286), art. 36m; BW2 (Stb. 1976/395), art. 72.1 d; BW2 (Stb. 1991/630), art. 72.1a
Product Beschikking
- 50.
- Actor Minister van Justitie
Handeling Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van omzetting van een andere rechtspersoon in een naamloze vennootschap.
Periode 1989 –
Grondslag BW2 (Stb. 1989/541), art. 72.2; BW2 (Stb. 1995/227), art. 72.2a
Product Beschikking
Opmerking De formulering “andere rechtspersoon” is per 15 mei 1995 (Stb. 1995/259) in de plaats gekomen voor de aanvankelijke formulering “vereniging, coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij”, hetgeen inhoud dat ook stichtingen sindsdien kunnen worden omgezet

in een N.V..

51.

Actor Minister van Justitie
 Handeling Het, op verzoek van een curator, verstrekken van een voorschot ten behoeve van het instellen van een rechtsvordering bij een faillissement van een naamloze vennootschap (in geval de inboedel ontoereikend is).
 Periode 1987 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1986/275), art. 138.10
 Product Beschikking
 Opmerking De Minister van Justitie kan regels stellen voor de beoordeling van de gegrondheid van het verzoek en de grenzen waarbinnen het verzoek kan worden toegewezen.

52.

Actor Minister van Justitie
 Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een Koninklijk Besluit, waarbij het grensbedrag van het geplaatste kapitaal en de reserves volgens de balans (ook wel minimumkapitaal genoemd) van naamloze vennootschappen wordt vastgesteld.
 Periode 1976 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art.153.4
 Product KB
 Opmerking

- Dit geschied hoogstens eenmaal in de twee jaar, waarbij de verhoging of verlaging wordt aangepast als het prijsindexcijfer daartoe aanleiding geeft.
- Het vastgestelde bedrag (of vereist startkapitaal) werd tot 1989 vastgesteld bij Amvb (Stb. 1988/305; i.w.tr. 01/01/1989 Stb. 1988/542).
- Sinds 26 juli 1995 hoeft de SER niet meer te worden gehoord (Stb. 1995/355).
- Zie voor de beschrijving van de handeling van de SER, betreffende de periode 1976-1995, het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handeling 35, p. 38.

53.

Actor Minister van Justitie
 Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij het prijsindexcijfer (van de bruto investeringen in vaste activa van bedrijven) wordt vastgesteld.
 Periode 1976 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art.153.4
 Product Amvb
 Opmerking

- Voor de vaststelling van het prijsindexcijfer moest tot 1995 de SER worden gehoord (Stb. 1995/355; i.w.tr. 26/07/1995).
- Zie voor de beschrijving van de handeling van de SER, betreffende de periode 1976-1995, het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handeling 35, p. 38.

54.

Actor Minister van Justitie
 Handeling Het, de SER gehoord, voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij nadere regels omtrent de vaststelling van het vereiste startkapitaal van een vennootschap worden vastgelegd.
 Periode 1976 – 1989
 Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 153.4
 Product Amvb
 Opmerking

- Bij Wet van 16 juni 1988 (Stb. 1988/305; i.w.tr. 01/01/1989 Stb. 1988/542) is deze handeling komen te vervallen
- De handeling van de SER wordt beschreven in het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handeling 35, p. 38.

55.

Actor Minister van Justitie
 Handeling Het behandelen van een verzoek van een naamloze vennootschap, waarbij de SER wordt gehoord, betreffende het verkrijgen van een ontheffing van enkele of alle bepalingen inzake het houden van een raad van commissarissen.

Periode 1976 –
Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 156
Product Beschikking
Opmerking

- De bepalingen voor een RvC van een N.V. worden vermeld in het BW2 (Stb. 1976/395), art. 158-164. Aan de beschikking kunnen beperkingen en voorwaarden worden verbonden.
- De handeling van de SER wordt beschreven in het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handeling 35, p. 38.

56.
Actor Sociaal-Economische Raad
Handeling Het beslissen over een beroep van de raad van commissarissen van een naamloze vennootschap inzake het bezwaar van de ondernemingsraad of de algemene vergadering van dezelfde N.V. tegen een voorgestelde benoeming van een commissaris.

Periode 1976 – 1987
Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 158.9
Product Besluit
Opmerking

- Per wetwijziging van 1 juli 1987 overgedragen aan de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam (Stb. 1987/336).
- Zie voor de handeling van de ondernemingskamer het RIO *Oplossen van geschillen*.

57.
Actor De Vakminister
Handeling Het benoemen, schorsen of ontslaan van een commissaris bij de raad van commissarissen van een naamloze vennootschap.

Periode 1976 –
Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 161.4
Product Beschikking
Opmerking Het gaat hier om een van overheidswege benoemde commissaris. Deze benoeming geschied door de Minister die te maken heeft met het terrein waarop de vennootschap opereert. In dit verband kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de commissaris in de RvC bij KLM, wiens benoeming is voorbereid door de Minister van Verkeer en Waterstaat.⁸⁹ De RvC van een naamloze vennootschap is niet bevoegd deze van overheidswege benoemde commissaris te schorsen.

58.
Actor Het College van Beroep voor het bedrijfsleven
Handeling Het doen van een uitspraak over een beroep van de aanvrager tegen de weigering van de Minister van Justitie inzake:

- het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over een N.V.
- het verlenen van uitstel op de oprichtingstermijn van een N.V.
- het verlenen van ontheffing op de algemene bepalingen voor een N.V. inzake het houden van een RvC.

Periode 1994 –
Grondslag BW2 (Stb. 1994/506), art. 174a
Product Uitspraak
Opmerking

- De bovenstaande beroepsmogelijkheden zijn gebaseerd op de volgende artikelen van het BW2 :
 - de weigering van het afgeven van een verklaring van geen bezwaar, als bedoeld in art. 68.2 en art. 125.2
 - de weigering van het geven van uitstel tot oprichting van de N.V., als bedoeld in art. 64.3
 - een beschikking tot weigering, wijziging of intrekking van de ontheffing van bepalingen aangaande een RvC, alsmede bij verlening van deze ontheffing tegen de daaraan verbonden voorschriften/beperkingen, als bedoeld in art. 156
- Zie voor een vergelijkbare handeling van het College van Beroep het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handelingen 123, p. 59.

⁸⁹ Telefonische mededeling van de afdeling publieksvoorlichting, ministerie van Verkeer en Waterstaat, 8 september 1999.

4.4.4 Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

Net als een N.V. wordt een B.V. opgericht bij notariële akte door een of meerdere personen. Deze akte bevat tenminste de statuten van de vennootschap, de benoeming van de eerste bestuurder(s) en het bedrag van het geplaatste kapitaal, het gestorte deel daarvan en het bedrag van de geplaatste aandelen, onderverdeeld per soort aandeel en per oprichter.⁹⁰ In de statuten zijn in ieder geval opgenomen de naam, de vestigingsplaats, het doel van de vennootschap en een regeling voor het geval de onderneming een van zijn bestuurders moeten missen. Daarnaast vermelden de statuten de gegevens omtrent de opbouw van de organisatie en de juridische bevoegdheden uitgesplitst per organisatieonderdeel. Ook de gegevens over het maatschappelijk kapitaal (aandelen e.d.) worden in de statuten opgenomen.

Ten behoeve van de rechtsgeldigheid is het, net als bij de N.V., noodzakelijk dat de oprichter(s) een verklaring van geen bezwaar aanvraagt bij het MvJ, zodra de notariële akte is opgemaakt. De Minister van Justitie kan een verklaring alleen weigeren als de antecedenten van de oprichter(s) daartoe aanleiding geven (bijvoorbeeld; een strafblad) of wanneer de akte (statuten) in strijd is met de openbare orde of de wet. Daarnaast wordt de verklaring niet afgegeven als de oprichter(s) de leges ten bate van de Rijksschatkist niet voldoen.⁹¹ Daarna moet de B.V. binnen drie maanden zijn opgericht en worden ingeschreven bij de KvK.

De B.V. heeft minimaal een bestuur en een Ava. Het is echter ook niet ongebruikelijk wanneer een B.V. een RvC heeft. Het functioneren van het bestuur, de Ava en de RvC (en hun onderlinge verhoudingen) binnen een B.V. komt overeen met een N.V.. Datzelfde geldt voor de regels omtrent jaarrekeningen en dergelijke. Het grootste verschil wordt veroorzaakt door het verschil in aandelensoort. Een B.V. kent geen aandelen aan toonder. Alle aandelen staan op naam en zijn alleen verhandelbaar met toestemming van de B.V..⁹² Het bestuur weet derhalve welke personen zitting hebben in de algemene vergadering, in tegenstelling tot een N.V.. Een B.V. kan dan ook niet het slachtoffer worden van een zogenaamde ‘vijandige overname’.

4.4.5 Handelingen BW2 titel 5: Besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

59.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.
Periode	1971 –
Grondslag	WvK (Stb. 1971/286), art. 57c; BW2 (Stb. 1976/395), art. 175.2 en art. 235.1
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ De akte van een B.V. dient te zijn opgesteld door een notaris (ook bij wijziging van de statuten) en moet worden voorgelegd aan de Minister van Justitie. ▫ In de praktijk wordt de verklaring van geen bezwaar niet meer afgegeven op basis van de notariële akte, maar op basis van onderzoek door de directie Bestuurszaken van het MvJ. Het BW2 zal binnenkort overeenkomstig worden aangepast middels de nog niet geldende tekst die is gepubliceerd in Staatsblad 283 (22 juni 2000).

60.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het, op verzoek van de oprichters van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, verlengen van de oprichtingstermijn van een B.V.
Periode	1987 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1986/275), art. 175.3
Product	Beschikking

⁹⁰ Elke oprichter moet deelnemen in het maatschappelijk kapitaal van de B.V., ook al is één aandeel voldoende. Tenminste 20% van het kapitaal dient te worden geplaatst (bv. op de aandelenbeurs), waarvan weer tenminste 25% moet zijn gestort in een nominaal bedrag (bij een bank). Dit bedrag vormt het minimumkapitaal van de onderneming. Voor een B.V. is dat bedrag fl. 40.000,-. Zie hiervoor: Kuiper, Ruypers & Slangen (1993), p. 74-75. Zie ook BW2; art. 178.2; Fruin (1998), p. 306.

⁹¹ Deze leges (of aanvraagkosten) bedragen momenteel fl. 200,-. Zie BW2; art. 68.1 en 179.1 (Stb. 1993/517).

⁹² In de statuten wordt vermeld welk orgaan van de B.V. hiervoor toestemming geeft. Meestal het bestuur (directie), Ava of RvC. Zie hiervoor: Bos, N.N.O. van den, *Rechtspersonen* (Uitgeverij Cobra Amsterdam, 1979), p. 50.

Opmerking Nadat de verklaring van geen bezwaar is afgegeven, dient de akte van oprichting (van een B.V.) binnen drie maanden door een notaris te worden opgemaakt. Zoniet, dan vervalt de verklaring van geen bezwaar, tenzij op grond van gewichtige redenen besloten wordt tot verlenging van de termijn.

61.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een Koninklijk Besluit, waarbij de hoogte van het minimumkapitaal van besloten vennootschappen (geplaatst kapitaal en balansreserves), wordt vastgesteld.

Periode 1978 –

Grondslag BW2 (Stb. 1978/269), art. 178.2

Product KB

Opmerking

- Het minimumkapitaal wordt ten hoogste eenmaal per twee jaar aangepast als het prijsindexcijfer daartoe aanleiding geeft.
- Deze handeling werd tot de Wet van 12 december 1985 vastgesteld bij Amvb (Stb. 1985/656; i.w.tr. 20/01/1986 Stb. 1986/3).

62.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij het prijsindexcijfer (van de bruto investeringen in vaste activa van bedrijven) wordt vastgesteld.

Periode 1978 –

Grondslag BW2 (Stb. 1978/269), art. 178.2

Product Amvb

63.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij nadere regels omtrent de vaststelling van het vereiste startkapitaal van een besloten vennootschap worden vastgelegd.

Periode 1978 – 1985

Grondslag BW2 (Stb. 1978/269), art. 178.2

Product Amvb

Opmerking Deze handeling werd gewijzigd bij Wet van 12 december 1985 (Stb. 1985/656) en verviel per 20 januari 1986 (Stb. 1986/3).

64.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij de leges ter verkrijging van de verklaring van ‘geen bezwaar’ worden vastgesteld.

Periode 1976 –

Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 179.1 en art. 235.3

Product Amvb

Opmerking De vaststelling van het bedrag is gekoppeld aan het algemene loon- en prijspeil. Per uitvoeringsbesluit van 1 mei 1993 zijn de leges verhoogd tot fl. 200,- (Stb. 1993/157).

65.

Actor Landelijk instituut sociale verzekeringen
Handeling Het op verzoek van de Minister van Justitie verstrekken van inlichtingen, hetzij door inzage of door het versturen van een uittreksel van de gegevens waarover het Lisv beschikt.

Periode 1997 –

Grondslag BW2 (Stb. 1997/96), art. 179.3

Product -

Opmerking Deze wijziging is ingegaan per 1 maart 1997 (Stb. 1997/97).

66.

Actor Minister van Justitie
Handeling Het bij Koninklijk Besluit beslissen op het beroep van de oprichter(s) van een besloten

- vennootschap met beperkte aansprakelijkheid tegen de weigering van de Minister van Justitie tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’.
- Periode 1976 – 1994
 Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 179.4
 Product KB, beschikking
 Opmerking
- Bij Wet van 29 juni 1994 (Stb. 506) werd er van het artikel 68 de leden 3-7 vervangen door een nieuw lid 3 (in werking getreden op 1 september 1994, Stb. 588).
 - Sinds de Wet van 29 juni 1994 (Stb. 506) moet een aanvrager in beroep bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. Zie hiervoor handeling 77 van dit RIO.
67.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van omzetting van een naamloze vennootschap in een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.
- Periode 1971 –
 Grondslag WvK (Stb. 1971/286), art. 57f; BW2 (Stb. 1976/395), art. 183.1.d; BW2 (Stb. 1989/541), art. 183.1a
 Product Beschikking
68.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van omzetting van een andere rechtspersoon in een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.
- Periode 1989 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1989/541), art. 183.2; BW2 (Stb. 1991/630), art. 183.2a
 Product Beschikking
 Opmerking De formulering “andere rechtspersoon” is per 14 november 1991 (Stb. 1991/630) in de plaats gekomen voor de aanvankelijke formulering “vereniging, coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij”, hetgeen inhoud dat ook stichtingen sinds 1 januari 1992 (Stb. 1991/200) kunnen worden omgezet in een B.V..
69.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het, op verzoek van een curator, verstrekken van een voorschot ten behoeve van het instellen van een rechtsvordering bij een faillissement van een besloten vennootschap (in geval de inboedel ontoereikend is).
- Periode 1987 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1986/275), art. 248.10
 Product Beschikking
 Opmerking De Minister van Justitie kan regels stellen voor de beoordeling van de gegrondheid van het verzoek en de grenzen waarbinnen het verzoek kan worden toegewezen
70.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur waarbij, waarbij het prijsindexcijfer (van de bruto investeringen in vaste activa van bedrijven) wordt vastgesteld.
- Periode 1976 –
 Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 263.4
 Product Amvb
 Opmerking
- Voor de vaststelling van het prijsindexcijfer moest tot 1995 de SER worden gehoord (Stb. 1995/355; i.w.tr. 26/07/1995).
 - Zie voor de beschrijving van de handeling van de SER, betreffende de periode 1976-1995, het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handeling 35, p. 38.
71.
 Actor Minister van Justitie
 Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een Koninklijk Besluit, waarbij het

grensbedrag van het geplaatste kapitaal en de reserves volgens de balans (ook wel minimumkapitaal genoemd) van een besloten vennootschap wordt vastgesteld.

Periode	1976 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 263.4
Product	KB
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">▫ Dit geschied hoogstens eenmaal in de twee jaar, waarbij de verhoging of verlaging wordt aangepast als het prijsindexcijfer daartoe aanleiding geeft.▫ Het vastgestelde bedrag (of vereist startkapitaal) werd tot 1989 vastgesteld bij Amvb (Stb. 1988/305; i.w.tr. 01/01/1989 Stb. 1988/542).▫ Sinds 26 juli 1995 hoeft de SER niet meer te worden gehoord (Stb. 1995/355).▫ Zie voor de beschrijving van de handeling van de SER, betreffende de periode 1976-1995, het PIVOT-rapport nummer 58 <i>Sociaal-Economische Raad</i>, handeling 35, p. 38.

72.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het behandelen van een verzoek van een besloten vennootschap, waarbij de SER wordt gehoord, betreffende het verkrijgen van een ontheffing van enkele of alle bepalingen inzake het houden van een raad van commissarissen.

Periode	1976 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 266
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">▫ De bepalingen voor een RvC van een B.V. worden vermeld in het BW2 (Stb. 1976/395), art. 268-274. Aan deze beschikking kunnen beperkingen en voorwaarden worden verbonden.▫ De handeling van de SER wordt beschreven in het PIVOT-rapport nummer 58 <i>Sociaal-Economische Raad</i>, handeling 35, p. 38.

73.

Actor	Sociaal-Economische Raad
Handeling	Het beslissen over een beroep van de raad van commissarissen van een besloten vennootschap inzake het bezwaar van de ondernemingsraad of de algemene vergadering van dezelfde B.V. tegen een voorgestelde benoeming van een commissaris.

Periode	1976 – 1987
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 268.9
Product	Besluit
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">▫ Per wetwijziging van 1 juli 1987 overgedragen aan de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam (Stb. 1987/336).▫ Zie voor de handeling van de ondernemingskamer het RIO <i>Opllossen van geschillen</i>.

74.

Actor	De Vakminister
Handeling	Het benoemen, schorsen of ontslaan van een commissaris bij de raad van commissarissen van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

Periode	1976 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 271.4
Product	Beschikking
Opmerking	De RvC van een B.V. is niet bevoegd deze van overheidswege benoemde commissaris te schorsen. Zie voor de verdere toelichting handeling 59 van dit RIO.

75.

Actor	Het College van Beroep voor het bedrijfsleven
Handeling	Het doen van een uitspraak over een beroep van de aanvrager tegen de weigering van de Minister van Justitie inzake: <ul style="list-style-type: none">▫ het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over een B.V.▫ het verlenen van uitstel op de oprichtingstermijn van een B.V.▫ het verlenen van ontheffing op de algemene bepalingen voor een B.V. inzake het houden van een RvC.

Periode	1994 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1994/506), art. 284a
Product	Uitspraak

- Opmerking
- De bovenstaande beroepsmogelijkheden zijn gebaseerd op de volgende artikelen van het BW2 :
 - de weigering van het afgeven van een verklaring van geen bezwaar, als bedoeld in art. 179.2 en art. 235.2
 - de weigering van het geven van uitstel tot oprichting van de N.V., als bedoeld in art. 175.3
 - een beschikking tot weigering, wijziging of intrekking van de ontheffing van bepalingen aangaande een RvC, alsmede bij verlening van deze ontheffing tegen de daaraan verbonden voorschriften/beperkingen, als bedoeld in art. 266
 - Zie voor een vergelijkbare handeling van het College van Beroep het PIVOT-rapport nummer 58 *Sociaal-Economische Raad*, handelingen 123, p. 59.

4.4.6 Zetelverplaatsing van vennootschappen

Een vrijwillige zetelverplaatsingsprocedure kan slechts in gang worden gezet door een bestuur van een vennootschap, haar algemene vergadering van aandeelhouders of door één persoon, dan wel meerdere personen, die hiervoor door het bestuur of Ava de bevoegdheid heeft/hebben gekregen, die uiteraard is vastgelegd in een notariële akte. Voor de verplaatsing naar een ander deel van het Koninkrijk der Nederlanden moeten de statuten dus worden gewijzigd, welke zal worden verzorgd door een notaris. Daarnaast zal de vennootschap toestemming dienen te vragen aan de Minister van Justitie in het deel van het Koninkrijk waar binnen de betreffende vennootschap is gevestigd. De Minister van Justitie in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba zorgen na hun toestemming dan dat de collega, die verantwoording draagt voor het beoogde land van vestiging, hiervan een afschrift krijgt. De Minister van Justitie waarin de nieuwe vestigingsplaats ligt, draagt ook zorg voor de officiële verklaring van geen bezwaar tegen zetelverplaatsing.

In geval van oorlog, oorlogsgevaar, revolutie of daarmee buitengewone omstandigheden kan de Nederlandse overheid besluiten de vestigingsplaats van enkele cruciale rechtspersonen te verplaatsen. De Minister van Justitie kan hiervoor, in samenwerking met de Minister van Financiën, het initiatief nemen. Als de rechtspersoon in kwestie gevestigd is in de Nederlandse Antillen of Aruba dan kan een overbrenging slechts geschieden in overeenstemming met de Ministers van beide landen. Dit geldt ook als een van de twee delen de beoogde vestigingsplaats is. Het Nederlandse kabinet heeft echter de mogelijkheid deze afstemming met haar collega's van de andere Koninkrijkslanden naast zich neer te leggen als de omstandigheden hen daar toe dwingen.

4.4.7 Handelingen inzake de Rijkswetten 'vrijwillige zetelverplaatsing' en 'zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen'

76.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van geen bezwaar over een wijziging van de akte van oprichting van een vennootschap, welke noodzakelijk wordt als een vennootschap de plaats van vestiging overbrengt naar een ander deel van het Koninkrijk der Nederlanden, als ook wanneer een vennootschap een terugplaatsing vanuit een ander deel van het Koninkrijk der Nederlanden wil realiseren of wanneer een vennootschap een overplaatsing of terugplaatsing wil realiseren binnen Nederland.
Periode	1945 –
Grondslag	Wet van 26 april 1940 (Stb. 1940/200), art. 4.1 en art. 12; Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing (Stb. 1967/161), art. 3, 4.1, 11.1, 13.1 en art. 14.2
Product	Beschikking

77.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij een ontheffing van de belastingen of sommige belastingen kan worden verleend ten aanzien handelingen verricht door een naamloze vennootschap vóór, gelijktijdig met of na de overbrenging van haar plaats van vestiging.
Periode	1945 – 1967
Grondslag	Wet van 26 april 1940 (Stb. 1940/200), art. 19.2
Product	Amvb

- 78.
- Actor Minister van Justitie
- Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur, waarbij geregeld wordt wat verder nodig is voor de uitvoering van de Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing.
- Periode 1945 –
- Grondslag Wet van 26 april 1940 (Stb. 1940/200), art. 20; Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing (Stb. 1967/161), art. 24
- Product Amvb
- 79.
- Actor
1. Minister van Justitie
 2. Minister van Financiën
 3. Minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties
- Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een gezamenlijke beschikking, waarbij, in geval van oorlog, onmiddellijk oorlogsgevaar, revolutie of daarmee vergelijkbare buitengewone omstandigheden die de belangen van het Koninkrijk kunnen schaden, de plaats van vestiging van een of meerdere in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba gevestigde rechtspersonen over te brengen naar een andere, in de beschikking aan te geven, (vestigings)plaats binnen het Koninkrijk der Nederlanden.
- Periode 1945 –
- Grondslag Wet van 4 maart 1942 (Stb. 1942/C16), art. 2; Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/162), art. 2.1
- Product Beschikking
- Opmerking
- Vanaf het jaar 1967 is deze beschikking een gezamenlijk product van de Minister van Justitie en de Minister van Financiën. Voordien werd de beschikking opgesteld in samenwerking met de Minister van Koloniën (en rechttopvolgers zoals o.a. de Minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen).
 - Deze handeling is ook van toepassing op de verplaatsingen van rechtspersonen vanuit- en naar de voormalige koloniën, zoals Nederlands-Indië (1945-1949), Nederlands Nieuw-Guinea (1945-1962) en Suriname (1945-1975).
- 80.
- Actor
1. Minister van Justitie
 2. Minister van Financiën
 3. Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een gezamenlijke beschikking, waarbij, in geval van oorlog, onmiddellijk oorlogsgevaar, revolutie of daarmee vergelijkbare buitengewone omstandigheden die de belangen van het Koninkrijk kunnen schaden, ook andere bepalingen van de akte van oprichting of van statuten en reglementen van de rechtspersonen in kwestie kunnen worden gewijzigd.
- Periode 1945 –
- Grondslag Wet van 4 maart 1942 (Stb. 1942/C16), art. 2; Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/162), art. 2.2
- Product Beschikking
- Opmerking
- Een wijziging, als bedoeld in deze handeling, kan ook een omzetting inhouden van een naamloze vennootschap in een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en omgekeerd.
 - Vanaf het jaar 1967 is deze beschikking een gezamenlijk product van de Minister van Justitie en de Minister van Financiën. Voordien werd de beschikking opgesteld in samenwerking met de Minister van Koloniën (en rechttopvolgers zoals o.a. de Minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen).
- 81.
- Actor
1. Minister van Justitie
 2. Minister van Financiën
- Handeling Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een gezamenlijke algemene maatregel van bestuur, waarbij, in geval van oorlog, onmiddellijk oorlogsgevaar, revolutie of daarmee vergelijkbare buitengewone omstandigheden die de belangen van het Koninkrijk kunnen

	schaden, geregeld wordt wat verder nodig is voor de uitvoering van de Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen.
Periode	1967 –
Grondslag	Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/162), art. 9
Product	Amvb
Opmerking	De beschikking is een gezamenlijk product van de Minister van Justitie en de Minister van Financiën.

4.5 Stichtingen

Deze rechtspersoon moet worden opgericht voor een bepaald doel en mag geen leden hebben. Het doel van een stichting is meestal ideëel of heeft een sociale strekking. Hoewel de reden voor oprichting in de statuten vermeld moet worden, hoeft dit niet zeer nauwkeurig omschreven te worden. Deze statuten moeten worden opgesteld door de notaris. De notariële akte bekrachtigt de rechtshandeling ‘oprichting van een stichting’, die door één of meer personen kan worden uitgevoerd. Vooral de *non-profit* sector maakt veelvuldig gebruik van deze rechtsvorm, zoals bijvoorbeeld de stichtingen Aids Fonds, Afrikaanse Muziek, Amsterdamse zwerfkatten of Moluks Welzijnswerk.

Een stichting wordt geleid door een bestuur. Hoewel dit niet noodzakelijk is, neemt (nemen) de oprichter(s) meestal zitting in dit orgaan. Het bestuur is verplicht de stichting in te schrijven bij de KvK. Zolang dit niet is gebeurd zijn de leden van het bestuur hoofdelijk aansprakelijk. De benoeming en ontslag van bestuurdersleden wordt in de statuten geregeld. Dit houdt doorgaans in dat de zittende bestuursleden de nieuwe leden aanstellen. Een stichting kent in beginsel geen eigen controleorgaan, tenzij dit op grond van de statuten is ingesteld zoals bijvoorbeeld een RvC.

Een stichting mag vermogen bezitten en beheren, maar het doel van de stichting mag niet inhouden: het verstrekken van uitkeringen aan de oprichter(s), leden van het bestuur, anderen die betrokken zijn bij de stichting of aan derden. Dit ‘uitkeringsverbod’ maakt alleen voor de laatste groep een uitzondering. Aan derden kan een uitkering worden gegeven op grond van ideële of sociale motieven. Deze motieven dienen echter wel omschreven zijn in het oprichtingsdoel van de stichting.

Door de afbakening van dit RIO worden er geen handelingen opgenomen uit het BW2 titel 6: Stichtingen. Deze zullen worden opgenomen in de rapporten van EZ, de RM en de KvK’s.

4.6 Fusie en splitsing

4.6.1 Algemeen

Hoewel het wetsontwerp van Meijers voor het NBW een artikel kende dat fusie van erkende verenigingen en naamloze vennootschappen toestond, werd dit bij de behandeling van de wet niet overgenomen door de Tweede Kamer. De Minister van Justitie beruste in de houding van de kamer, omdat de ontwikkelingen op het Europese vlak aangaande ‘een regeling van de juridische fusie van naamloze vennootschappen reeds vrij ver gevorderd’ was.⁹³ Het invoegen van de nieuwe titel Fusie in het BW2, per 1 januari 1984, was dan ook het directe gevolg van de Derde EG-richtlijn voor het vennootschapsrecht uit in 1978. Met eenentwintig artikelen maakte de wetgever het fuseren van rechtspersonen mogelijk. De Europese wetgever bleef voor deze nieuwe titel van het BW2 de belangrijkste inspirator. Onder invloed daarvan werd het recentelijk ook mogelijk om een rechtspersoon te splitsen. In 1 februari 1998 traden de artikelen die splitsing ‘regelden’ in werking en werd de titel veranderd in ‘Fusie en splitsing’.⁹⁴

⁹³ Zadelhoff, J.W.H. van, “Concernvorming en splitsing: ontwikkelingen vanaf Meijers tot heden”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 114-116.

⁹⁴ Zadelhoff (1996), p. 117-119.

4.6.2 Handelingen BW2 titel 7: Fusie en splitsing

82.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van wijziging van de statuten van de verkrijgende vennootschap in geval een N.V. of B.V. fuseert met een rechtspersoon.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/59), art. 318.1; BW2 (Stb. 1987/209), art. 332
Product	Beschikking
Opmerking	De titel ‘fusie’ trad in werking op 1 januari 1984 (Stb. 1983/664). (rechtspersonen zijn: verenigingen, coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen, stichtingen, N.V.’s of B.V.’s.)

83.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het beslissen over een verzoek tot het afgeven van een verklaring van ‘geen bezwaar’ over de akte van wijziging van de statuten van de verkrijgende vennootschappen en de voort bestaande splitsende vennootschap in geval een rechtspersoon wordt gesplitst waarbij een N.V. of B.V. wordt opgericht.
Periode	1998 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1997/776), art. 334gg
Product	Beschikking
Opmerking	De titel ‘fusie en splitsing’ trad in werking op 1 februari 1998 (Stb. 1997/776). (rechtspersonen zijn: verenigingen, coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen, stichtingen, N.V.’s of B.V.’s.)

4.7 Het recht van enquête

Binnen een rechtspersoon, zeker indien het een commerciële onderneming betreft, zijn meerdere belanghebbende aanwezig die het beleid van de bestuurders nauwlettend volgen. Hierbij kan ondermeer gedacht worden aan een ondernemingsraad of aan een algemene aandeelhoudersvergadering. De belangen tussen bijvoorbeeld het bestuur van een N.V., al dan niet gesteund door een RvC, en aandeelhouders kunnen nogal uiteenlopen. Dergelijke meningsverschillen kunnen ontaarden in juridische conflicten, waarbij de Ava het bestuur beticht van wanbeleid. Op grond van het recht van enquête kan de Ava aan de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam vragen een onderzoek in te stellen naar het beleid en de gang van zaken binnen deze N.V.. De ondernemingskamer kan dan ondermeer besluiten tot tijdelijke maatregelen of, in het zwaarste geval, tot ontbinding van de rechtspersoon. De ondernemingskamer heeft van de wetgever de nodige ruimte gekregen om bij de toepassing van de regels, neergelegd in BW2 titel 8, diverse elementen daarvan verder tot ontwikkeling te brengen. Een voorbeeld hiervan is de jurisprudentie rondom het ‘enquêterechtelijk groepsrecht’ of concernrecht.⁹⁵ Door de afbakening van dit RIO worden er geen handelingen opgenomen uit het BW2 titel 8: Geschillenregeling en het recht van enquête. Deze zullen vooral worden opgenomen in het rapporten van de RM (ondernemingskamer).

4.8 De jaarrekening

4.8.1 Algemeen

Het opstellen en openbaar maken van een jaarrekening en een jaarverslag is verplicht voor rechtspersonen welke kunnen worden aangemerkt als onderneming. Hierbij doelt de wetgever vooral

⁹⁵ Uniken Venema, C.A.E., “Enquêterecht en groepsverhoudingen”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 229-331. Zie ook; PITLO Het Nederlands Burgerlijk Wetboek (bewerkt door: Löwenstein, F.J.W.), deel 1a, *Het rechtspersonenrecht* (Gouda Quint BV, Arnhem, 1986), p. 369-374.

op de rechtsvormen coöperatie, Owm, N.V. en B.V., maar aangezien ook stichtingen en verenigingen een onderneming kunnen houden, geldt deze verplichting ook voor hen. Een jaarrekening en jaarverslag worden in eerste instantie gebruikt ten behoeve van de interne controle van een rechtspersoon, met name organen als RvC, Ava en Alv. Indien deze verslagen voor die interne organen aanleiding vormen voor een verdere controle, dan wordt daarvoor meestal de RM ingeschakeld. Al dan niet met gebruikmaking van het recht op enquête.

Daarnaast geeft deze titel van het BW2 ook duidelijke richtlijnen ten aanzien van de indeling van en de te gebruiken administratieve modellen bij het opstellen van de jaarrekening. Deze standaard modellen komen veelal tot stand onder invloed van de Europese wet- en regelgeving. Voor twee bedrijfstakken, banken en verzekeringsmaatschappijen, gelden enkele aanvullende bepalingen. Modelwijzigingen en andere nadere voorschriften moeten eerst ter advies worden voorgelegd aan respectievelijk de Nederlandse Bank en de Verzekeringkamer. De Minister van Financiën is overigens verantwoordelijk voor het toezicht op beide bedrijfstakken.⁹⁶

4.8.2 Handelingen BW2 titel 9: De jaarrekening

84.

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot het opmaken, het overleggen en vaststellen van de jaarrekening.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663), art. 58.5, 101.4 en 210.4
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Met een rechtspersoon wordt hier bedoeld: coöperatie, Owm, N.V. of B.V. De plicht tot openbaarmaking zoals vermeld in BW2, art. 394, leden 1-4, geldt niet indien de Minister van Economische Zaken de bovengenoemde ontheffing heeft verleend. De rechtspersoon in kwestie dient dan wel een afschrift van deze ontheffing neer te leggen in het handelsregister (van de KvK). ▫ Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig. ▫ Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663) trad in werking. per 01/01/1984 (Stb. 1983/664) ▫ In geval de rechtspersoon een bank betreft, dient de Nederlandse Bank te worden gehoord. Het horen van de Nederlandse Bank is sinds de wet van 17 maart 1993 (zie BW2, art. 416.4), welke in werking is getreden per 28 mei 1993 (Stb. 1993/258), noodzakelijk. ▫ Zie voor de handeling van de Nederlandse Bank het PIVOT-rapport nummer 40 <i>Geregeld Toezicht</i>. ▫ In het gelijke geval het een verzekeringsmaatschappij betreft, dient de Verzekeringkamer te worden gehoord. Het horen van de Verzekeringkamer is sinds de wet van 16 september 1993 (zie BW2, art. 428.4), welke in werking is getreden per 15 oktober 1993 (Stb. 1993/517), noodzakelijk. ▫ Zie voor de handeling van de Verzekeringkamer het PIVOT-rapport nummer 67 <i>Toezicht verzekerd</i>.

85.

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een stichting over de verplichting tot het opmaken, het overleggen en vaststellen van de jaarrekening.
Periode	1997 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1997/53), art. 300.5
Product	Beschikking
Opmerking	Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig.

86.

Actor	Minister van Economische Zaken
-------	--------------------------------

⁹⁶ Zie voor de handelingen van de Minister van Financiën en de Nederlandse Bank, het PIVOT-rapport nummer 40 *Geregeld toezicht* en voor de handelingen van Financiën en de Verzekeringkamer, het PIVOT-rapport nummer 67 *Toezicht geregeld*.

Handeling Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot melding in de jaarrekening van die ondernemingen, waarin de betreffende rechtspersoon voor meer dan de helft deelneemt in het geplaatste kapitaal.

Periode 1976 – 1983

Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 320.3b

Product Beschikking

Opmerking

- Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig.
- Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per 01/01/1984; Stb. 1983/664).

87.

Actor Minister van Economische Zaken

Handeling Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot gespecificeerde melding in de jaarrekening van voorraden van verschillend karakter.

Periode 1976 – 1983

Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 322.2

Product Beschikking

Opmerking

- Met deze voorraden worden bedoeld; grondstoffen, hulpstoffen, halffabrikaten, werk in uitvoering, gereed product of handelsvoorraden. Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’, die ernstige schade in het economisch verkeer van de betreffende rechtspersoon zouden kunnen opleveren indien derden daarvan kennis van kunnen nemen. De afgegeven beschikking ontheft de rechtspersoon enkel van een gespecificeerde en uitgeschreven melding en is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig.
- Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per 01/01/1984; Stb. 1983/664).

88.

Actor Minister van Economische Zaken

Handeling Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot gespecificeerde melding in de jaarrekening van naar hun aard te onderscheiden groepen vorderingen.

Periode 1976 – 1983

Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 323.2

Product Beschikking

Opmerking

- Met deze vorderingen worden bedoeld; handelsdebiteuren, op afbetalingsdebiteuren, door hypotheek gedekte vorderingen en verleende kredieten. Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’, die ernstige schade in het economisch verkeer van de betreffende rechtspersoon zouden kunnen opleveren indien derden daarvan kennis van kunnen nemen. De afgegeven beschikking ontheft de rechtspersoon enkel van een gespecificeerde en uitgeschreven melding en is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig.
- Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per 01/01/1984; Stb. 1983/664).

89.

Actor Minister van Economische Zaken

Handeling Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot melding in de jaarrekening van de gegevens van de houders van aandelen van het eigen geplaatste kapitaal en reserves.

Periode 1976 – 1983

Grondslag BW2 (Stb. 1976/395), art. 326.4

Product Beschikking

Opmerking

- Onder deze gegevens wordt verstaan; namen van de houders van aandelen of andere rechten waarvan het bezit buitengewone bevoegdheden verschaft, alsmede het aantal aandelen of rechten van deze soort, dat elk hunner houdt. Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig.
- Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per

01/01/1984; Stb. 1983/664).

90.

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot melding in de winst- en verliesrekening van de gegevens over het afgelopen boekjaar.
Periode	1976 – 1983
Grondslag	BW2 (Stb. 1976/395), art. 334.2
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Onder deze gegevens wordt verstaan; het in absolute getallen of verhoudingscijfers ten opzichte van het vorige boekjaar uitdrukken van de voor de betrokken bedrijfstak aanvaardbare maatstaven die inzichtelijk maken hoe de betreffende rechtspersoon bedrijfsmatig heeft geopereerd (inclusief het bedrag van de lonen en de sociale lasten). Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’, die ernstige schade in het economisch verkeer van de betreffende rechtspersoon zouden kunnen opleveren indien derden daarvan kennis van kunnen nemen. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig. ▫ Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per 01/01/1984; Stb. 1983/664).

91.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een Koninklijk Besluit, waarbij een beurs wordt aangewezen waar een vennootschap zijn aandeelebewijzen, schuldbewijzen of certificaten moet laten opnemen in de prijscourant.
Periode	1945 – 1983
Grondslag	WvK (Stb. 1929/363), art. 42c.c; BW2 (Stb. 1976/395), art. 343.2.b
Product	KB
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Per Uitvoeringsbesluit d.d. 3 augustus 1929 (Stb. 1929/408) werd de Beurs te Amsterdam aangewezen. ▫ Dit artikel werd ingetrokken bij Wet van 7 december 1983 (Stb. 1983/663; i.w.tr. per 01/01/1984; Stb. 1983/664)

92.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur waarbij voor de indeling van de jaarrekening modellen en nadere voorschriften kunnen worden vastgesteld, die gelden voor de daarbij omschreven rechtspersonen.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663), art. 363.6; BW2 (Stb. 1993/258), art. 416.3; BW2 (Stb. 1993/517), art. 428.3
Product	Amvb
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ In geval de rechtspersoon een bank betreft, dient de Nederlandse Bank te worden gehoord. Het horen van de Nederlandse Bank is sinds de wet van 17 maart 1993 (zie BW2, art. 416.4), welke in werking is getreden per 28 mei 1993 (Stb. 1993/258), noodzakelijk. ▫ Zie voor de handeling van de Nederlandse Bank het PIVOT-rapport nummer 40 <i>Geregeld Toezicht</i>. ▫ In het gelijke geval het een verzekeringsmaatschappij betreft, dient de Verzekeringkamer te worden gehoord. Het horen van de Verzekeringkamer is sinds de wet van 16 september 1993 (zie BW2, art. 428.4), welke in werking is getreden per 15 oktober 1993 (Stb. 1993/517), noodzakelijk. ▫ Zie voor de handeling van de Verzekeringkamer het PIVOT-rapport nummer 67 <i>Toezicht verzekerd</i>.

93.

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van een ontheffing op verzoek van een rechtspersoon over de verplichting tot publiceren in de jaarrekening van private en financiële gegevens aangaande deelneming(en) in andere ondernemingen (zie hiervoor art. 379, de leden 1,2 en 3), dan wel aangaande bijzondere statutaire zeggenschapsrechten (zie hiervoor art. 392, de leden 1e en 3), wanneer de gegronde

	vrees bestaat dat bekendmaking van deze gegevens ernstig nadeel veroorzaakt.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663; Stb. 1988/517), art. 379.4; BW2 (Stb. 1983/663), art. 392.4
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Het verzoek kan alleen dan worden ingediend als sprake is van ‘gewichtige belangen’. De afgegeven beschikking is minimaal één jaar en maximaal vijf jaar geldig. ▫ De Wet van 7 december 1983 (Stb. 663) trad in werking per 01/01/1984 (Stb. 1983/664). Het artikel werd aangepast met de Wet van 10 november 1988 (Stb. 517).
94.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur waarbij regels worden gesteld aan de inhoud, de grenzen en de wijze van toepassing van waardering tegen actuele waarden (van activa en passiva in balans van de jaarrekening).
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663; Stb. 1990/1), art. 384.4
Product	Amvb
Opmerking	In art. 362, leden 1-4 staan voorschriften vermeld over de vorm en inhoud van het boekhoudkundig gedeelte van de jaarrekening.
95.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur waarbij de balansbedragen, die de bedrijfsomvang bepalen, kunnen worden verlaagd, indien het recht der Europese Gemeenschappen daartoe verplicht, en kunnen worden verhoogd, voor zover veroorloofd.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663; Stb. 1990/1), art. 398.4
Product	Amvb
Opmerking	Het artikel 398 is opnieuw vastgesteld per wet van 13 december 1989 (Stb. 1990/1). Daarvoor stond de handeling vermeld in art. 396.8 en art. 397.7, maar met de hiervoor genoemde wet dus samengevoegd in art. 398.4.
96.	
Actor	Minister van Financiën
Handeling	Het op verzoek van een financiële instelling afgeven van een verklaring dat de bepalingen voor banken ten aanzien van het opstellen, vaststellen en publiceren van een jaarrekening, met uitzondering van art. 424, voor deze instelling van toepassing zijn.
Periode	1984 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1983/663; Stb. 1993/258), art. 400
Product	Beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Het artikel 400 is opnieuw vastgesteld per wet van 17 maart 1993 (Stb. 1993/258) en in werking getreden per 28 mei 1993. ▫ De bepalingen voor banken staan vermeld in het BW2, afdeling 14.
97.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het aanpassen of intrekken van de voorschriften voor jaarrekeningen, zonodig aangevuld met de door de minister gegeven voorschriften, overeenkomstig met de richtlijnen van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht.
Periode	1988 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1988/517), art. 408.2
Product	Beschikking
98.	
Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het voorbereiden, vaststellen, wijzigen, intrekken van een algemene maatregel van bestuur waarbij, ter uitvoering van de richtlijnen van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake de jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen van banken, regels worden gesteld met betrekking tot de balans en winst- en verliesrekeningen, alsmede een toelichting daarop.

Periode	1993 –
Grondslag	BW2 (Stb. 1993/258), art. 417
Product	Amvb

5. Wet toezicht kerkgenootschappen 1853-1988

Met de aanvaarding van de Grondwet van 1848 hadden de katholieken de mogelijkheid gekregen om hun kerkbestel naar eigen wensen in te richten. Een van de belangrijkste wensen van de katholieke gemeenschap in Nederland was het verlangen naar een landelijke organisatie. Met andere woorden; het administratief opdelen van Nederland in Bisdommen en het aanwijzen van de zetelplaats van de aartsbisschop. Het toenmalige kabinet Thorbecke wilde zelf hiertoe het initiatief nemen. Koning Willem III torpedeerde dit voorstel van de ministerraad tot driemaal toe, omdat hij van mening was dat de regering zich niet moest blootstellen aan de te verwachte protesten van protestantse zijde. Daarop nam Rome zelf het initiatief, daarmee gehoorgevend aan een reeks verzoeken en petitie van Nederlandse katholieken. Op 4 maart 1853 werd de pauselijke ‘oprichtingsbreve’ bekend gemaakt. De bestaande apostolische vicariaten Roermond, Den Bosch en Breda werden bisdommen, evenals Haarlem en Utrecht. In deze laatste stad zou ook de zetel van de aartsbisschop worden gevestigd. De aartsbisschop kreeg samen met de nieuwe bisschop van Haarlem de verantwoordelijkheid voor het voormalig missiegebied (Noord Nederland).

De keuze voor Haarlem en Utrecht –deze laatste stad stond bekend als groot protestants bolwerk– veroorzaakte veel commotie boven de rivieren. Het besluit van Rome werd opgevat als een provocatie. Het antipapisme stak de kop weer op in protestants Nederland. Het protest ging de geschiedenisboeken in als de Aprilbeweging en leidde de val in van het kabinet Thorbecke.⁹⁷ Nadat er van protestantse zijde meer dan 200.000 handtekeningen waren verzameld tegen de instelling van een bisschoppelijke organisatie, dreigde een situatie van anti-katholieke hysterie te ontstaan. In krantenartikelen, brochures en pamfletten werd een beeld opgeroepen van een ‘snode Roomse vijand’ door zijn vermeende missieplannen aan de kaak te stellen. Maar sommige protestanten gingen nog verder en ontsloegen hun katholieke werknemers. Ook katholieke leveranciers werden afgedankt. Roomse geestelijken konden op straat rekenen op hoon en spot en in enkele gevallen werden zij zelfs lijfelijk gemolesteerd. In plaats van de onrust te temperen, gooide Koning Willem III spreekwoordelijk olie op het vuur doordat hij volgens een ooggetuige verklaarde: “(...) dat het onlangs te Rome voorgevallen ook hem diep geschokt had, maar dat de bepalingen van de Grondwet hem de handen gebonden hadden, dat hij daarvan geen verantwoording had, daar hij in 1848 als Prins van Oranje daarover niet gekend was (...) en thans in deze weinig vermogt, doch dat hij niettemin ten uiterste gevoelig was van het vertrouwen waarmede de protestantsche bevolking hem bij deze gelegenheid benaderde”.⁹⁸ Thorbecke nam dit voorval hoog op en diende bij de Koning het ontslag van zijn kabinet, tenzij Willem III zou besluiten tot een openlijke schuldbekentenis, waarmee hij ‘allen twijfel en misverstand’ omtrent zijn loyaliteit aan de Grondwet zou weg te nemen. De liberale premier veronderstelde dat zijn kabinet de interpellatie in de Tweede Kamer over het besluit van Rome zonder kleerscheuren zou doorstaan, zodat de Koning nauwelijks legitimiteit en lef zou hebben om het ontslag te accepteren. De kamer tikte Thorbecke echter stevig op zijn vingers, waarna de Koning zich voldoende gesteund voelde om het ontslag te aanvaarden. Na het benoemen van het conservatief liberale kamerlid Van Hall als formateur, kon de Koning reeds na een paar dagen het nieuwe kabinet onder leiding van formateur Van Hall beëdigden. De val van het kabinet Thorbecke haalde de angel uit de Aprilbeweging en bracht de verhitte gemoederen tot bedaren.⁹⁹

⁹⁷ Boogman, J.C., “De politieke ontwikkeling in Nederland, 1840-1862”, in: Boogman, J.C. (e.a.), *De geschiedenis van het moderne Nederland. Politieke, economische en sociale ontwikkelingen* (De Haan/Unieboek, Houten, 1988), p. 118-120.

⁹⁸ Boogman (1988), p. 123.

⁹⁹ Boogman (1988), p. 124.

5.1 Algemeen

Op 26 april 1853 kondigde het kabinet Van Hall in de staatscourant de komst van een wettelijke regeling inzake het toezicht op kerkgenootschappen aangekondigd. Deze wet was bedoeld als een zekere tegemoetkoming aan de protestantse vrees voor ‘Roomse aanmatiging’. Het wetsontwerp liet het beginsel van de godsdienstvrijheid ongemoeid en stelde inhoudelijk weinig voor. Bij de behandeling werd de wet vervolgens door een amendement van het Tweede Kamerlid Groen van Pinsterer, die zijn eigen hervormde kerk wilde vrijwaren van overheidsbemoeienis, vrijwel geheel ontkracht. Doordat de wet voor Van Hall slechts een symbolische (politiek strategische) waarde had, nam hij het amendement zonder moeite over.¹⁰⁰ Op 10 september 1853 werd de Wet tot regeling van het toezicht op de onderscheidende kerkgenootschappen aanvaard en gepubliceerd in het staatsblad.¹⁰¹

De eerste regels van artikel 1 luidde: “*Aan alle kerkgenootschappen is en blijft de volkomen vrijheid verzekerd alles wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft, te regelen.*” De enige toezichthoudende elementen van de wet waren:

- a) de verplichting om de Kroon, i.c. de Minister van Justitie, op de hoogte te brengen van de inrichting van het kerkgenootschap en haar bestuur binnen een maand na de afkondiging van de wet. Nieuwe statuten dienden voor of bij inwerking daarvan bekend te zijn bij het MvJ.
- b) het vragen van toestemming aan de Kroon, i.c. de Minister van Justitie, voor de aanstelling van een vreemdeling in een kerkelijke betrekking
- c) het vragen van toestemming aan de Kroon, i.c. de Minister van Justitie, voor de plaats van vestiging van de centrale leiding van het kerkgenootschap.¹⁰²

In de praktijk kwam er in eerste instantie niets van terecht, daar slechts enkele kerkgenootschappen binnen de gestelde termijn van een maand de verplichte informatie aan het departement verstrekten. De katholieken weigerden aanvankelijk zelfs informatie te overleggen. De Minister van Justitie deed uiteraard geen pogingen om de handhaving van de wet af te dwingen, hetgeen overeenkwam met symbolische intentie achter de wet. Immers, ook zonder dat een geloofsgemeenschap voldeed aan de informatieplicht van de WTKG, was er sprake van een kerkgenootschap krachtens de wet en bezat het rechtspersoonlijkheid op basis van het Burgerlijk Wetboek.¹⁰³

Het departement van Justitie fungeerde derhalve als ‘aanmeldpunt’, omdat er zagezegd van enige toetsing van de statuten geen sprake kon zijn met het oog op de grondwet. De informatie van de kerkgenootschappen werd op volgorde van binnenkomst geadministreerd. De enige handeling welke het ministerie verrichtte, was het versturen van een ontvangstbevestiging. Dit schrijven kon en mocht uiteraard niet worden opgevat als een ‘goedkeuring’ of ‘koninklijke erkenning’ van de betreffende kerkgenootschap. Vervolgens werd de informatie opgeborgen in het archief. De daaruit voortgekomen dossierlijst had slechts een interne administratieve waarde.¹⁰⁴

Hoewel er van de regeling, in de toenmalige bedoeling van premier Van Hall, slechts een (tijdelijk) pacificerende werking moest uitgaan, bleef de wet ruim 135 jaar van kracht. Uiteindelijk werd de wet ingetrokken middels de afkondiging van de ‘Wet van 20 april 1988, houdende bepalingen betreffende de uitoefening van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en van het recht tot vergadering en betoging’.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Boogman (1988), p. 127-128.

¹⁰¹ Staatsblad 1853/102.

¹⁰² Wet Toezicht Kerkgenootschappen (WTKG), artikelen 1, 2 en 5 (Stb. 1853/102).

¹⁰³ Volgens het BW, artikel 1690, kon een kerkgenootschap doorgaan als ‘zedelijk ligchaam’, welke rechtspersoonlijkheid bezat. Fruin (1947), p. 522.

¹⁰⁴ Inventaris Lettergroep Kerkgenootschappen, MvJ.

¹⁰⁵ Staatsblad 1988/157. De genoemde wet -en daarmee de intrekking- trad bij publicatie in het Staatsblad op 26 april 1988 in werking.

5.2 Handelingen

99.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het bij KB beslissen over het al dan niet goedkeuren van een statuutbepaling van een kerkgenootschap waarvoor de medewerking van het staatsgezag is vereist
Periode	1945 – 1988
Grondslag	WTKG (1853/102), art. 1
Product	KB, beschikking
Opmerking	Bestuurders of hoofden van kerkgenootschappen zijn verplicht hun statuten ter informatie te overleggen aan de Kroon (Minister van Justitie). In geval van een wijziging van de statuten of oprichting van een nieuw genootschap hebben de bestuurders of hoofden één maand om aan deze verplichting te voldoen.

100.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het bij Koninklijk Besluit beslissen over een verzoek kerkelijke bediening toe te staan aan een vreemdeling.
Periode	1945 – 1971
Grondslag	WTKG (1853/102), art. 2
Product	KB, beschikking
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> ▫ De toestemming kon alleen worden geweigerd als het belang van de openbare orde en rust in het geding was. ▫ Artikel vervallen per 24 april 1971, Stb. (1971/213).

101.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het bij algemene maatregel van bestuur beslissen over de geschiktheid van de vergaderplaats van synodale vergaderingen en van hoofden die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen.
Periode	1945 – 1988
Grondslag	WTKG (1853/102), art. 5
Product	Amvb

102.

Actor	Minister van Justitie
Handeling	Het bij algemene maatregel van bestuur beslissen over een beroep van een kerkgenootschap tegen de beslissing van de Gedeputeerde Staten inzake de oprichting of inrichting van een gebouw tot uitoefening van de openbare godsdienst.
Periode	1945 – 1988
Grondslag	WTKG (1853/102), art. 7
Product	Amvb

6. Bijlagen

1. Overzicht van actoren waarvan handelingen zijn opgenomen
2. Overzicht Wet- en regelgeving
3. Literatuur en overige bronnen

6.1 Overzicht van actoren waarvan handelingen zijn opgenomen

De **Adviescommissie Vennootschapsrecht [Commissie van der Grinten]** (1968-1988) heeft op verzoek van de Minister van Justitie advies gegeven ten aanzien van de Europese ontwikkelingen op het gebied van het vennootschapsrecht.

De **Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen** (1988-) is de opvolger van de bovengenoemde commissie en is verzocht de Minister van Justitie te adviseren ten aanzien van alle aspecten van het vennootschapsrecht.

Het **College van Beroep voor bedrijfsleven** (1994-) is aangewezen als beroepsrechter tegen besluiten en handelingen van bedrijfsorganisaties en andere organen of instellingen. In het geval van dit IO is het een beroep van een privaatrechtelijke rechtspersoon in oprichting contra de Minister van Justitie.

De **Commissie herziening ondernemersrecht [Commissie Verdam]** (1960-1965) heeft een onderzoek verricht naar de verschillende rechts- en bestuursvormen bij ondernemingen, waarbij ook gekeken werd naar de publieke verantwoording (jaarrekeningen, ondernemingsraden e.d.).

De **Commissie Vennootschapsrecht** (1954-1955 & 1968-1973) heeft advies gegeven over de procedure rondom het afgeven van een verklaring van geen bezwaar voor vennootschappen (oprichtings- en wijzigingsstatuten).

Het **Landelijk instituut sociale verzekeringen** (1997-) is verantwoordelijk voor het uitvoering geven aan de sociale verzekeringswetten. Op verzoek van de Minister van Justitie versterkt het Lisv informatie uit haar (veelal persoonsgebonden) bestanden.

De **Minister van Binnenlandse Zaken** (1967 – 1981) heeft samen met de Minister van Justitie en de Minister van Financiën de verantwoording voor de uitvoering van de Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen.

De **Minister van Economische Zaken** (1976-) is verantwoordelijk voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van de wet- en regelgeving inzake de Kamers van koophandel en fabrieken. Daarnaast kan de minister op verzoek van een rechtspersoon ontheffingen verlenen op de bepalingen aangaande de jaarrekening en het jaarverslag, zoals die zijn neergelegd in titel 9 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

De **Minister van Financiën** (1967-) is verantwoordelijk voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van de wet- en regelgeving inzake het toezicht op kredietinstellingen. Daarnaast heeft deze Minister samen met de Minister van Justitie de verantwoording voor de uitvoering van de Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen.

De **Minister van Justitie** (1945-) is verantwoordelijk voor de totstandkoming, wijziging en intrekking van de wet- en regelgeving op het terrein van de preventieve controle op rechtspersonen. Daarnaast is de minister actief betrokken bij het toezicht op vennootschappen, welke niet kunnen worden opgericht zonder een verklaring van geen bezwaar van de zijde van Justitie. Tevens draagt deze Minister verantwoording voor de uitvoering van de Rijkswetten zetelverplaatsing.

De **Sociaal-Economische Raad** (1976-1987) heeft advies gegeven over het aanpassen van de vereiste startkapitalen van vennootschappen en prijsindexcijfers. Daarnaast kon de SER op verzoek van de raad van commissarissen van een vennootschap een bezwaar van de algemene vergadering of ondernemingsraad inzake de benoeming van een commissaris ongedaan maken. Per 1 juli 1987 is deze beroepstaak van de SER overgedragen aan de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam.

De **Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving** (1947-1990) heeft advies gegeven gedurende een groot deel van het invoeringstraject van het Nieuw Burgerlijk Wetboek. Vanaf 1991 -de invoering van de boeken 3, 5 en 6- werd dit werk voortgezet in de Adviescommissie vennootschapsrecht in het algemeen.

De **Vakminister** (1976-) is een algemene term, welke gebruikt wordt als dezelfde handeling kan gelden voor meerdere ministers. In dit geval kan een minister een commissaris aanstellen, schorsen of ontslaan bij een vennootschap. Indien de vennootschap bijvoorbeeld werkzaam is op het terrein van de bos- en landbouw, dan wordt de commissaris (specialist) benoemd door het minister van Landbouw en Visserij.

De **Werkgroep Vennootschapsrecht** (1973-1976) heeft werkzaamheden uitgevoerd in het verlengde van de Commissie Vennootschapsrecht, betrekking hebbende op het advies rondom de procedure tot oprichting van een vennootschap (oprichtings- en wijzigingsstatuten).

6.2 Overzicht Wet- en regelgeving

Wet Vereniging en Vergadering

- Wet van 22 april 1855 tot regeling en beperking der uitoefening van het recht van vereeniging en vergadering (Stb. 1855/32); i.w.tr. per 30 april 1855.¹⁰⁶
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/229); wijziging WVV: afdeling I, bevattende de artikelen 1-14, vervalt per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).

Wet Coöperatieve Verenigingen

- Wet van 28 mei 1925 houdende nieuwe wettelijke regeling van de coöperatieve vereenigingen (Stb. 1925/204), gewijzigd bij wet van 2 juli 1934 (Stb. 1934/347); i.w.tr. per 15 juni 1925 (Stb. 1925/206).
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/229); intrekken van de Wet op de Coöperatieve Verenigingen 1925 per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).

Wetboek van Koophandel

- *Code de Commerce* 1811-1826.
- Besluit van 4 juli 1837 houdende bepaling, dat het Wetboek van Koophandel (...) ter lands drukkerij, zal worden uitgegeven (Stb. 1837/51).¹⁰⁷
- Wet van 2 juli 1928 tot wijziging en aanvulling van de bepalingen omtrent de N.V. en regeling van aansprakelijkheid voor het prospectus (Stb. 1928/216); i.w.tr. per 1 april 1929 (Stb. 1928/364).
- Wet van 25 juni 1929 houdende wijziging van de artikelen 42c (nieuw) en 42 (nieuw) van het wetboek van koophandel (Stb. 1929/363); i.w.tr. per 1 juli 1929.
- Besluit van 3 augustus 1929 houdende aanwijzing van de beurs, bedoeld bij art. 42c, onder c, van het wetboek van koophandel (Stb. 1929/408); i.w.tr. per 12 augustus 1929.
- Wet van 10 september 1970 tot wijziging van artikelen 53-54c van het wetboek van koophandel (Stb. 1970/411)
- Wet van 10 september 1970 houdende wettelijke bepalingen met betrekking tot de jaarrekening van ondernemingen (Stb. 1970/414)
- Wet van 29 april 1971 houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de eerste richtlijn van de raad van de Europese gemeenschappen van 9 maart 1968 inzake het vennootschapsrecht (Stb. 1971/285)
- Wet van 3 mei 1971 houdende regeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (Stb. 1971/286)
- Wet van 3 mei 1971 houdende aanpassing van de wetgeving in verband met de regeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid oftewel de aanpassingswet B.V. met beperkte aansprakelijkheid (Stb. 1971/287)
- Wet van 3 mei 1971 houdende wijziging van de artikelen 36e en 45d van het wetboek van koophandel (Stb. 1971/288)
- Wet van 6 mei 1971 houdende wijziging van het wetboek van koophandel, te weten voorzieningen met betrekking tot de structuur der N.V. en B.V. (Stb. 1971/289)
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/229); wijziging van Wetboek van Koophandel: derde en vierde afdeling van de derde titel van het eerste boek, bevattende de artikelen 36-58g, vervallen per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).

¹⁰⁶ Indien het staatsblad bij de datum van inwerkingtreding niet is vermeld, betekent dit dat de betreffende wet van kracht is geworden bij het uitgeven van het staatsblad waarin die wettekst is opgenomen.

¹⁰⁷ De brontekst van het WvK is te vinden in het Staatsblad 1826, de nummers 18 (titel 1/boek 1) tot en met 48 (titel 3/boek 3). In de jaren tussen 1826 en 1837 zijn er nog verschillende wijzigingen doorgevoerd, alvorens de volledige tekst via de *lands drukkerij* is uitgegeven.

Wet op de stichtingen

- Wet van 31 mei 1956 houdende wettelijke regeling inzake stichtingen (Stb. 1956/327); i.w.tr. per 1 januari 1957 (Stb. 1956/511).
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/229); intrekken van de Wet op stichtingen per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).

Bijzondere Wet- en regelgeving

- Wet van 26 april 1940 houdende bijzondere voorzieningen met betrekking tot de in gebiedsdeelen van het Koninkrijk der Nederlanden gevestigde naamloze vennootschappen en andere rechtspersonen, alsmede met betrekking tot zeeschepen, die gerechtigd zijn tot het voeren van de Nederlandsche vlag (Stb. 1940/200); i.w.tr. per 7 juni 1940 (Stb. 1940/A6); ingetrokken per 9 maart 1967 (Stb. 1967/161).
- Besluit van 4 maart 1942 houdende bijzondere maatregelen aangaande de plaats van vestiging van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1942/C16); i.w.tr. per 6 maart 1942; ingetrokken per 9 maart 1967 (Stb. 1967/162).
- Wet van 5 juli 1997 tot instelling van vaste colleges van advies van het Rijk op het terrein van het Ministerie van Justitie (Stb. 1997/323); i.w.tr. per 1 januari 1997.

Rijkswetten vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen en zetelverplaatsing door overheid van rechtspersonen

- De Rijkswet van 9 maart 1967 inzake vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen (Stb. 1967/161); i.w.tr. per 1 juni 1967 (Stb. 1967/257).
- De Rijkswet van 9 maart 1967 inzake zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen (Stb. 1967/ 162); i.w.tr. per 1 juni 1967 (Stb. 1967/257).
- Rijkswet van 11 maart 1981 tot wijziging van de rijkswetten zetelverplaatsing in verband met de onafhankelijkheid van Suriname en de invoering in Nederland van de besloten vennootschap (Stb. 1981/75).
- Rijkswet van 12 december 1985 tot wijziging van een aantal bepalingen in de wetgeving van het Koninkrijk in verband met het verkrijgen van de hoedanigheid van land in het Koninkrijk door Aruba (Stb. 1985/660); i.w.tr. per 1 januari 1986 (Stb. 1985/661).
- Rijkswet van 22 december 1993, houdende aanpassing van een aantal rijkswetten aan de eerste en tweede tranche van de Algemene wet bestuursrecht (Stb. 1993/692); i.w.tr. per 1 januari 1994 (Stb. 1993/694).
- Rijkswet van 6 november 1997 tot aanpassing van enkele rijkswetten aan de derde tranche van de Algemene wet bestuursrecht (Stb. 1997/511); i.w.tr. per 1 januari 1998 (Stb. 1997/581).

Nieuw Burgerlijk Wetboek

- Wet van 12 mei 1960 tot vaststelling van boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1960/205); i.w.tr. per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 1 en 6 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/228); i.w.tr. per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).
- Wet van 8 april 1976 tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 van het nieuwe BW (Stb. 1976/229); i.w.tr. per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).
- Wet van 2 juni 1976 houdende heffing van een recht bij oprichting en statuten wijziging van naamloze en besloten vennootschappen (Stb. 1976/320); i.w.tr. per 1 juli 1976 (Stb. 1976/339).
- Wet van 17 mei 1976 houdende aanvulling van Boek 2 van het BW, inzake vruchtgebruik en pandrecht op aandelen (Stb. 1976/287); i.w.tr. per 26 juli 1976 (Stb. 1976/342).
- Beschikking van de Minister van Justitie a.i. van 22 juli 1976 houdende plaatsing in het Staatsblad van de tekst van Boek 2 (rechtspersonen) van het Burgerlijk Wetboek (Stb. 1976/395).
- Beschikking van de Minister van Justitie a.i. van 22 juli 1976 houdende plaatsing in het Staatsblad van de Overgangswet (Stb. 1969, 258) voor het NBW (Stb. 1976/396).
- Beschikking van de Minister van Justitie a.i. van 22 juli 1976 houdende plaatsing in het Staatsblad van de tekst van de hoofdstukken 2-4 van de Invoeringswet (Stb. 1976/229) Boek 2 NBW (Stb. 1976/397).

- Wet van 25 mei 1978 tot invoering van een minimumkapitaal bij oprichting van naamloze en besloten vennootschappen (Stb. 1978/269); i.w.tr. per 1 juni 1978.
- Wet van 15 mei 1981 tot aanpassing van de wetgeving aan de tweede richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht (Stb. 1981/332); i.w.tr. per 1 september 1981 (Stb. 1981/333).
- Wet van 19 januari 1983 tot regeling van de fusie van naamloze en besloten vennootschappen (Stb. 1983/59); i.w.tr. 1 januari 1984 (Stb. 1983/664).
- Wet van 7 december 1983 houdende aanpassing van de wetgeving aan de vierde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht (Stb. 1983/663); i.w.tr. 1 januari 1984 (Stb. 1983/664).
- Wet van 12 december 1985 houdende nieuwe regeling voor het kapitaal van de besloten vennootschap (Stb. 1985/656); i.w.tr. per 20 januari 1986 (Stb. 1986/3).
- Wet van 16 mei 1986 houdende wijziging van bepalingen van het BW en de Faillissementswet in verband met de bestrijding van misbruik van rechtspersonen (Stb. 1986/275).
- Wet van 25 maart 1987 houdende toepassing van de structuurregeling indien een N.V. of B.V. of dochtermaatschappij daarvan vennote is van een commanditaire vennootschap of vennootschap onder firma (Stb. 1987/112); i.w.tr. per 1 april 1987.
- Wet van 3 april 1987 houdende nieuwe vaststelling van het in de artikelen 153 lid 2 onder a en 263 lid 2 onder a van boek 2 van het BW genoemde bedrag (financiële benedengrens verplichte structuurregeling) (Stb. 1987/145); i.w.tr. per 8 juni 1987.
- Wet van 21 april 1987 houdende regeling van de fusie van verenigingen en van stichtingen, (Stb. 1987/209); i.w.tr. per 8 juni 1987.
- Wet van 1 juli 1987 houdende overdracht aan de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam van de taak van de SER ten aanzien van de beoordeling van bezwaren tegen commissarisbenoemingen bij structuurvennootschappen (Stb. 1987/336); i.w.tr. per 1 augustus 1987.
- Wet van 3 maart 1988 tot invoering van de mogelijkheid van uitkoop van kleine minderheidsbelangen in naamloze en besloten vennootschappen (Stb. 1988/85); i.w.tr. per 1 mei 1988.
- Wet van 17 maart 1988 tot wijziging van enige bepalingen over verboden rechtspersonen (Stb. 1988/104); i.w.tr. per 1 mei 1988.
- Wet van 16 juni 1988 tot invoering van de structuurregeling voor grote coöperaties en voor grote onderlinge waarborgmaatschappijen (Stb. 1988/305); i.w.tr. per 1 januari 1989 (Stb. 1988/542).
- Wet van 10 november 1988 tot invoering van een geschillenregeling in besloten vennootschappen en bepaalde naamloze vennootschappen (Stb. 1988/516); i.w.tr. per 1 januari 1989.
- Wet van 10 november 1988 houdende bijzondere bepalingen voor de geconsolideerde jaarrekening (Stb. 1988/517); i.w.tr. per 25 november 1988.
- Wet van 15 november 1989 invoeringswet boeken 3, 5 en 6 nieuw BW (zesde gedeelte), bevattende aanpassing van de boeken 1 en 2 van het BW (Stb. 1989/541); i.w.tr. per 1 januari 1992 (Stb. 1990/90).
- Wet van 13 december 1989 houdende enige vereenvoudigingen en verduidelijkingen in het jaarrekeningenrecht (Stb. 1990/1); i.w.tr. per 1 maart 1990 (Stb. 1990/63).
- Wet van 2 april 1991 houdende correctie en aanpassing van het eerste, tweede en vierde tot en met twaalfde gedeelte van de invoeringswet boeken 3, 5 en 6 van het nieuw BW (Stb. 1991/199); i.w.tr. per 1 januari 1992 (Stb. 1991/200).
- Wet van 14 november 1991 houdende aanpassing van de Wet op het consumentenkrediet aan de boeken 3, 5 en 6 van het Nieuw Burgerlijk Wetboek alsmede enige correcties in de Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 van het Nieuw Burgerlijk Wetboek (Stb. 1991/630); i.w.tr. per 1 januari 1992.
- Wet van 19 december 1991 houdende aanpassing van de wetgeving aan de twaalfde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht (Stb. 1991/710); i.w.tr. per 16 maart 1992 (Stb. 1992/52).
- Wet van 11 juni 1992 inzake correctie en aanpassing van de Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 nieuw BW (dertiende gedeelte) voor zover het fiscale wetgeving betreft en enige andere correcties (Stb. 1992/286); i.w.tr. per 1 januari 1992.

- Wet van 3 september 1992 houdende wijziging van de regeling van de overdracht van aandelen op naam in naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen (Stb. 1992/458); i.w.tr. per 1 januari 1993 (Stb. 1992/543).
- Wet van 17 maart 1993 houdende bepalingen voor de jaarrekening van banken (Stb. 1993/258); i.w.tr. per 28 mei 1993.
- Wet van 17 maart 1993 tot uitbreiding van het toepassingsgebied en van de uitzonderingen voor kleine ondernemingen in het jaarrekeningenrecht (Stb. 1993/261); i.w.tr. per 1 juli 1993 (Stb. 1993/303).
- Wet van 16 september 1993 tot vaststelling van bepalingen voor de jaarrekening van verzekeringsmaatschappijen (Stb. 1993/517); i.w.tr. per 15 oktober 1993.
- Wet van 8 november 1993 tot wijziging en aanvulling van de regeling van het recht van enquête (Stb. 1993/597); i.w.tr. per 1 december 1993.
- Wet van 8 november 1993 tot wijziging van het BW, het WvK en enige andere wetten terzake van het voeren van een administratie (Stb. 1993/598); i.w.tr. per 1 januari 1994.
- Wet van 29 juni 1994 tot invoering van de mogelijkheid van ontbinding van rechtspersonen door de Kamer van Koophandel en Fabrieken, vervanging in een aantal artikelen van BW2 van ‘beroep op de kroon’ door ‘beroep op het College van Beroep voor het bedrijfsleven’, alsmede enige andere wijzigingen van BW2 (Stb. 1994/506); i.w.tr. per 1 september 1994 (Stb. 1994/588).
- Wet van 12 april 1995 tot partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Wetboek van Koophandel en enkele andere wetten (Stb. 1995/227); i.w.tr. per 15 mei 1995 (Stb. 1995/259).
- Wet van 26 april 1995 tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht, alsmede nadere aanpassing van een aantal wetten aan de AWB (Stb. 1995/250); i.w.tr. per 17 mei 1995.
- Wet van 10 juli 1995 tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht en andere wetten in verband met de afschaffing van de verplichtingen om advies te vragen over algemene beleidsvoornemens van de rijksoverheid, waaronder regelgeving, en het stellen van een dwingende termijn aan advisering (Stb. 1995/355); i.w.tr. per 26 juli 1995.
- Wet van 8 februari 1996; *Handelsregisterwet 1996* (Stb. 1996/181); wijzigingen BW2 i.w.tr. per 1 oktober 1997 (Stb. 1997/416).
- Wet van 14 november 1996 tot invoering van een aanpassing van wetgeving aan de Vaststellingswet titel 7.10 BW, inzake arbeidsovereenkomst (Stb. 1996/562); i.w.tr. per 1 april 1997 (Stb. 1997/37).
- Wet van 30 januari 1997 tot wijziging van BW2 ter zake van de jaarrekening van stichtingen en verenigingen die een onderneming in stand houden (Stb. 1997/53); i.w.tr. per 14 februari 1997.
- Wet van 26 februari 1997 houdende invoering van de Organisatiewet sociale verzekeringen 1997 (Stb. 1997/96); i.w.tr. per 1 maart 1997 (Stb. 1997/97).
- Wet van 24 december 1997 tot wijziging van het BW en van enige andere wetten in verband met de regeling van splitsing van rechtspersonen (Stb. 1997/776); i.w.tr. per 1 februari 1998.
- Wet van 26 maart 1998 tot wijziging van BW2 en van enige andere wetten in verband met de verkorting van de bewaartermijn van boeken, bescheiden en andere gegevensdragers (Stb. 1998/184); i.w.tr. per 1 juni 1998.

Wet Toezicht Kerkgenootschappen

- Wet van 10 september 1853 tot regeling van het toezicht op de onderscheidene kerkgenootschappen (Stb. 1853/102).
- Wet van 20 april 1988 houdende bepalingen betreffende de uitoefening van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en van het recht tot vergadering en betoging (Stb. 1988/157); i.w.tr. per 26 april 1988.

6.3 Literatuur en overige bronnen

Literatuuroverzicht

- Abels, B.J., *Toezicht geregeld. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein toezicht op het verzekeringsbedrijf 1940-1996* (FIN/RAD, Den Haag, 1999); PIVOT-rapport nummer 67
- Algra, N.E. mr. & Gokkel, H.R.W. mr., *Fockema Andreae's Juridisch woordenboek* (Samson/Tjeenk Willink, Alphen a/d Rijn, 1985)
- Broos, I., *Eenheid in verscheidenheid. Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1945-1995* (RAD, Den Haag, 1995); PIVOT-rapport nr. 29
- Editie Schuurman & Jordens (bewerkt door Jansen, I.), *Nederlandse wetgeving: Burgerlijk Wetboek, boek 2* (W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1998), 696 pp.
- Egmond, N.P., *Geregeld toezicht. Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen (...) 1940-1995* (FIN/RAD, Den Haag, 1996); PIVOT-rapport nummer 40
- Florijn, E.O.H.P., *Ontstaan en ontwikkeling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek* (Universitaire pers Maastricht, Maastricht, 1994)
- Fruin, J.A. (bewerkt door Bink, N.J. e.a.), *Nederlandse Wetboeken* (Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage [thans: W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer], 1947 – 1998)
- Galle, R.C.J., “De wettelijke regeling van vereniging en coöperatie”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 41-54
- Hendriks, R.W.F., “De ontwikkeling van de stichting; van armenzorg tot concernverbonden onderneming”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 127-148
- Kuiper, W.E., Ruypers, M.P.J. & Slangen, P.C., *Burgerlijk Recht geschetst 4: Rechtspersonenrecht geschetst* (Ars Aequi Libri, Nijmegen, 1993), 169 pp.
- Netiv, A.H., *So many Laws argue so many sins. Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving 1945-1991* (MvJ/RAD, 's-Gravenhage, 1991); PIVOT-rapport nr. 12
- PITLO Het Nederlands Burgerlijk Wetboek (bewerkt door: Löwenstein, F.J.W.), deel 1a, *Het rechtspersonenrecht* (Gouda Quint B.V., Arnhem, 1986), 423 pp.
- Raaijmakers, M.J.G.C., “Een halve eeuw Nederlands rechtspersonen- en vennootschapsrecht en twintig jaar Boek 2 BW”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 1-40
- Schreuder, E.A.T.M., *Sociaal-Economische Raad. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de SER, adviesorgaan van de regering en toporgaan van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie 1950-1997* (SER/RAD, Den Haag, 1998); PIVOT-rapport nummer 58
- Tonkelaar, J.A. den, *Inleiding rechtspersonenrecht* (Samsom H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn, 1988), 213 pp.
- Uniken Venema, C.A.E., “Enquêterecht en groepsverhoudingen”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 175-231
- *Verslag van de Staatscommissie Bezettingsrecht* (Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage, 1955), 248 pp.
- Zadelhoff, J.W.H. van, “Concernvorming en splitsing: ontwikkelingen vanaf Meijers tot heden”, in: Galle, R.C.J. & Raaijmakers, M.J.G.C., *Na twintig jaar Boek 2 BW* (Schoordijk Instituut/W.E.J. Tjeenk Willink, Tilburg/Deventer, 1996), p. 113-125
- Zeben, C.J. van & Du Pon, J.W. (samenstelling), *Parlementaire Geschiedenis van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek* (Kluwer, Deventer, 1977), 1619 pp.

Overige Bronnen

- Gesprekken met dhr. A.A.A.M. Huldy en dhr. mr. P.A. de Jong (MvJ/directie Bestuurszaken)
- Gesprek met mw. mr. Van der Steur (Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, Den Haag)
- Gesprek met mw. mr. I.C.W.R. Ruez (Vereniging van Kamers van Koophandel en Fabrieken, Woerden)